

Våld i nära relationer på Åland 2017

Undersökning om förekomst av våld i nära
relationer

Oktober 2017

Sanna Roos

"Lever i ständigt rädsla trots att det är [flera] år sedan jag flyttade. Ex-mannen håller fullständig koll på vad som händer i mitt liv, smutskastar mig bakom min rygg. Dagligen styrde han vem jag umgicks med, vad jag gjorde, hånade mig, nedvärderade mig och kunde ofta säga förödmjukande saker när hans vänner besökte oss. Lever fortfarande under hot, men en polisanmälan gjorde det lugnare. Men vet aldrig när det kommer igen."

(citat hämtat från frisvar i enkäten)

Förord

Ålands landskapsregering genomförde våren 2017 en enkätundersökning gällande förekomst av våld i nära relationer. Ökad insikt om människors utsatthet för olika typer av våld är en förutsättning för att åstadkomma förändring. För politiker och myndighetsansvariga finns nu aktuella data som grund för att aktivt och handlingskraftigt agera för att motarbeta våld i nära relationer.

Att inte bli utsatt för våld är en mänsklig rättighet för alla oavsett kön, ålder, sexuell läggning, funktionsförmåga, könsidentitet, religion eller ursprung. Men vi vet genom flertal studier, inte minst genom denna undersökning, att det är en rättighet som kränks dagligen. Därför måste det åländska samhället vidta åtgärder för att skydda och stödja utsatta tillika som man i ett förebyggande arbete måste syna de värderingar, normer och attityder som upprätthåller våldsutövandet. Utmaningen är att omsätta den kunskap som finns – och som fortsatt utvecklas – i målinriktade insatser så att de som behöver stöd och hjälp faktiskt får det.

Ett långsiktigt, systematiskt och kunskapsbaserat arbete för att förebygga våld är inte en valmöjlighet utan en nödvändighet. Att driva utveckling och höja kunskapen på hela Åland är en skyldighet gentemot alla som är utsatta för våld i nära relationer. Att arbeta våldsförebyggande kräver samarbete och samverkan samt att flera olika perspektiv och kunskapstraditioner länkas samman till en helhet med en gemensam vision om att våldet ska upphöra. Social hållbarhet på Åland innebär ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras.

Våld i nära relationer, mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är ett globalt samhällsproblem, ett demokratiproblem och det största hindret för jämställdhet, tillika som det är ett individuellt problem som orsakar stort fysiskt och psykiskt lidande hos de utsatta. Våld i nära relationer måste synliggöras, förebyggas och åtgärder ska vidtas inom samhällets alla områden och i alla berörda verksamheter för att nå landskapsregeringens mål om nolltolerans mot våld. Denna rapport tillsammans med landskapsregeringens särskilda insatser är ett steg på vägen mot målet.

Ålands landskapsregering kommer att utarbeta en handlingsplan för arbetet mot våld i nära relationer för perioden 2018-2019. Handlingsplanen kommer att fokusera på fem övergripande områden:

- Styrning och rutiner
- Kunskapshöjande insatser
- Organiserad samverkan
- Särskilt utsatta grupper
- Tidigt och långsiktigt förebyggande arbete

Landskapsregeringen riktar ett speciellt varmt tack till er alla, som genom att svara på enkäten, gjort undersökningen om förekomsten av våld i nära relationer på Åland möjlig. Stort tack till Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) som har hjälp med genomförandet av utredningen. Stort tack också till Sanna Roos för ditt engagemang i arbetet med rapporten och för ett fantastiskt och inspirerande samarbete.

Mariehamn den 17 oktober 2017

Vivan Nikula

chef för jämställdhetsfrågor vid Ålands landskapsregering

Innehåll

Förord.....	3
Figurförteckning	7
Tabellförteckning.....	8
Sammanfattning.....	9
1. Inledning.....	11
1.1 Utredningens bakgrund.....	11
1.2 Utredningens syfte och frågeställningar	12
1.3 Lagstiftning om våld i nära relationer	13
1.4 Våld i nära relationer ur folkhälsoperspektiv	15
1.5 Rapportens disposition.....	17
2. Metod	19
2.1 Upplägg och genomförande.....	19
2.2 Enkät.....	19
2.3 Våldsformerna och deras delgrupper.....	20
2.4 Avgränsningar, bortfall och tillförlitlighet	21
3. Utgångspunkter för utredningen på Åland	24
3.1 De svarande i urvalet.....	24
3.2 De svarande utanför urvalet.....	25
3.3 De nyligen utsatta.....	27
4. RESULTAT DEL I: Prevalens av våld i nära relationer på Åland.....	29
4.1 Våld i nära relationer ur livstidsperspektiv.....	29
4.2 Våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna	34
4.3 Jämförelser mellan brottsstatistik och prevalens på Åland	40
5. RESULTAT DEL II: De nyligen utsatta på Åland	42
5.1 Verbalt psykiskt våld är den vanligaste våldsformen bland de nyligen utsatta	42
5.2 Psykiskt och materiellt våld är mest återkommande bland de nyligen utsatta	46
5.3 Frågor som handlar om barn.....	47
6. RESULTAT DEL III: Hjälpökande.....	49
6.1 Hjälpökande i allmänhet	49
6.2 Sjukskrivningar och hjälpökande inom hälso- och sjukvården.....	50
6.3 Hjälpökande hos polisen och rättssystemet.....	52
6.4 Hjälpökande hos sociala myndigheter, barnskyddet, Fältarna och liknande	55

6.5 Kontakter med skyddsboendet Tallbacken	57
6.6 Samtal till Kvinnofridslinjens stödtelefon.....	58
6.7 Hjälpökande hos vänner och släktingar	60
6.8 Hjälpökande någon annanstans.....	62
6.9 Kontakter till hjälpinstanser – sammanfattning.....	64
6.10 Sambandet mellan hjälpökande och andra faktorer	66
7. Arbetet mot våld i nära relationer i enlighet med Istanbulkonventionen	68
7.1 Krav som ställs för förebyggande arbete	68
7.2 Systematiska skydd- och stödåtgärder efterfrågas	70
7.3 Evidensbaserade interventioner och uppföljning	73
7.4 Finns det specifika utmaningar för interventioner och uppföljning på Åland?	75
7.5 Att mäta våld i nära relationer - svårt men viktigt	76
Referenser	79
Bilaga 1. Följebrevet och enkäten	82
Bilaga 2. Istanbulkonventionen	89

Figurförteckning

Figur 1. De fyra stegen i folkhälsoperspektivet (WHO).....	15
Figur 2. Andel (%) svarande i urvalet efter kön och åldersgruppen.....	24
Figur 3. Andel (%) svarande i urvalet (oviktat och viktat) och motsvarande andel i rampopulationen (efter kön och åldersgruppen)	25
Figur 4. Andel (%) svarande utanför urvalet efter kön och åldersgruppen	26
Figur 5. Utsatthet (%) för våld i nära relationer i något skede av liv bland svarande utanför urvalet (efter våldsformen)	26
Figur 6. Andel (%) nyligen utsatta efter kön och åldersgruppen.....	27
Figur 7. Fördelning (%) av de nyligen utsatta efter kön, ålder och hushållstorlek.....	28
Figur 8. Utsatthet (%) för fysiskt våld och hot om våld bland svarande i urvalet (efter kön)	29
Figur 9. Utsatthet (%) för psykiskt våld bland svarande i urvalet (efter kön)	30
Figur 10. Utsatthet (%) för sexuellt våld bland svarande i urvalet (efter kön).....	30
Figur 11. Utsatthet (%) för försummelse och materiellt våld bland svarande i urvalet (efter kön).....	31
Figur 12. Utsatthet (%) för våld i nära relationer i något skede av liv bland svarande i urvalet (efter kön och våldsformen).....	32
Figur 13. Utsatthet (%) för våld i nära relationer i något skede av liv bland svarande i urvalet (efter våldsformen och påverkan i livet)	33
Figur 14. Fördelning (%) av utsatthet under de senaste tolv månaderna (efter kön och åldersgruppen)	35
Figur 15. Utsatthet (%) för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna (efter kön och våldsformen)	36
Figur 16. Andel (%) återkommande och enstaka våldshändelser i nära relationer under de senaste tolv månaderna (efter våldsformen).....	38
Figur 17. Andel (%) barn i samma hushåll som de utsatta i urvalet (efter åldersgruppen)	39
Figur 18. Andel (%) nyligen utsatta som rapporterat om våld i nära relationer i något skede av liv (efter våldsformen)	42
Figur 19. Utsatthet (%) för våld i nära relationer bland de nyligen utsatta (efter våldets delgrupper)	43
Figur 20. Andel (%) återkommande våld och enstaka våldshändelser i nära relationer bland de nyligen utsatta (efter våldsformen)	46
Figur 21. Andel (%) barn i samma hushåll som de nyligen utsatta (efter åldersgruppen).....	47
Figur 22. Antal direkt eller indirekt utsatta barn i samma hushåll som de nyligen utsatta	48
Figur 23. Andel (%) nyligen utsatta som sökt hjälp (efter hjälpformen)	49
Figur 24. Uppfattning om bemötande inom hälso- och sjukvården bland de nyligen utsatta (%)	51
Figur 25. Uppfattning om bemötande inom polisen och rättssystemet bland de nyligen utsatta (%)	54
Figur 26. Uppfattning om bemötande inom sociala myndigheter och liknande bland de nyligen utsatta (%)	56
Figur 27. Uppfattning om bemötande i Tallbacken bland de nyligen utsatta (%)	58
Figur 28. Uppfattning om bemötande i Kvinnofridslinjens stödtelefon bland de nyligen utsatta (%)	59
Figur 29. Uppfattning om bemötande av vänner och/eller släktingar bland de nyligen utsatta (%)....	61
Figur 30. Uppfattning om bemötande hos övriga hjälpinstanser bland de nyligen utsatta (%)	64
Figur 31. Bemötande i hjälpinstanserna enligt de nyligen utsatta (%)	65

Tabellförteckning

Tabell 1. Offren och misstänkta för våld i hemmet och våld i nära relationer på Åland 2009–2016 (efter kön).....	12
Tabell 2. Sambandet (korrelation) mellan våldsformerna bland svarande i urvalet	32
Tabell 3. Antal minderåriga offer för våld i hemmet och våld i nära relationer på Åland 2009-2016..	41
Tabell 4. Samband (korrelation) mellan våldsformerna som rapporterats av de nyligen utsatta.....	45

Sammanfattning

Våld i nära relationer är ett samhällsproblem som drabbar kvinnor, män och barn i alla åldrar. För att effektivt kunna förebygga och bekämpa våld i nära relationer, krävs systematiskt och målmedvetet arbete. Utredningen *Våld i nära relationer på Åland 2017* har haft som målsättning att skapa underlag för fortsatt arbete mot våld i nära relationer på Åland. Utredningen har följande frågeställningar:

1. Hur stor andel av ålänningar (18-79 år) har i något skede av sitt liv och under de senaste tolv månaderna blivit utsatt för olika former av våld i nära relationer?
2. I vilken utsträckning har våldet handlat om enstaka våldshandlingar eller varit återkommande?
3. Hur stor andel av de nyligen utsatta har sökt hjälp och hur har de i så fall upplevt hjälpen de fått?

Undersökningens svarande hämtades genom slumpmässigt urval ur befolkningsregistret. Urvalet bestod av drygt 1 000 ålänningar och totalt 494 personer svarade på enkäten (svarsandelen var 49 %). Enkäten innehöll frågor om fysiskt våld och hot om våld, psykiskt våld, sexuellt våld samt försummelse och materiellt våld. Utsatthet för våld i nära relationer kartlades för de svarandes livstid och för de senaste tolv månaderna. Dessutom ställdes frågor om hjälpsökande och om den svarandes bakgrund (bland annat kön och ålder).

Totalt 28 procent av de svarande i urvalet hade i något skede av sitt liv varit utsatta för våld i nära relationer. Fler än var tredje kvinna (36 %) och var femte man (20 %) rapporterade om tidigare utsatthet. Resultaten visade även att 12 procent av de svarande i urvalet hade blivit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Även bland dessa svaranden var kvinnornas andel (16 %) markant större än männens (9 %). Psykiskt våld var den vanligaste våldformen och ungefär var tredje av de svarande som hade blivit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna bodde i ett hushåll med ett eller flera barn. Oavsett våldens form var kvinnor mer utsatta än män.

För att få en uppfattning om hjälpsökande, skapades en grupp av de nyligen utsatta som bestod av både svarande i urvalet och svarande som hade på eget initiativ deltagit i undersökningen. Mindre än hälften av de nyligen utsatta hade sökt hjälp i samband med våld i nära relationer. Den mest använda hjälpformen bland de nyligen utsatta var vänner och släktingar (42 % av de nyligen utsatta). Även sjukvård (30 %), sjukskrivningar (28 %), polisen eller rättssystemet (23 %), annan ospecificerad hjälp (23 %) och sociala myndigheter eller liknande (21 %) förekom som hjälpinstanser. De minst använda hjälpformerna bland de nyligen utsatta var skyddsboendet Tallbacken (11 %) och Kvinnofridslinjens stödtelefon (9 %), vilka är de hjälpinstanser som är specifikt riktade till personer som har blivit utsatta för våld i nära relationer.

Det bästa bemötandet hade de nyligen utsatta upplevt hos vänner och släktingar, av vilka de svarande hade fått bekräftelse, stöd och praktiska råd i situationen. Dessutom rapporterade de nyligen utsatta att de hade blivit bra bemötta inom hälso- och sjukvården. För resten av

hjälpinstanserna var andelen svarande som hade upplevt bra bemötande mindre än 50 procent. Det är dock viktigt att uppmärksamma att många av de svarande inte hade svarat på frågorna om bemötandets kvalitet.

Rapportens sista del analyserar arbetet mot våld i nära relationer på Åland i förhållande till Istanbulkonventionen¹. Istanbulkonventionen är ett juridiskt bindande instrument om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. Rapportens slutsatser och rekommendationer för framtiden är baserade på de svarandes erfarenheter och kommentarer.

¹ Se *Bilaga 2*.

1. Inledning

Enligt Världshälsoorganisationen (World Health Organisation, WHO) är våld i nära relationer ett globalt samhällsproblem. För att mer effektivt kunna förebygga problemet, har myndigheter börjat efterfråga underlag om våldets omfattning och karaktär på den lokala nivån. Utredningen *Våld i nära relationer på Åland 2017* är den första systematiska kartläggningen om förekomsten av våld i nära relationer på Åland.

1.1 Utredningens bakgrund

Enligt WHO definieras begreppet *våld* som kraft eller makt i situationer där våldsutövaren uppsåtligt brukar eller hotar att bruka sådan makt som sannolikt leder till personskador.² Våldet kan vara fysiskt, psykiskt och sexuellt eller kan handla om försummelse. *Våld i nära relationer* förekommer mellan två eller flera närstående. Dessa närstående kan vara familjemedlemmar, släktingar, partners eller andra personer i ett jämförbart förhållande. Medan våld i nära relationer kan förekomma i samkönade relationer och med kvinnor som våldsutövare, används begreppet *mäns våld mot kvinnor* för att betona könsrelaterade våldshandlingar. Mäns våld mot kvinnor kan även handla om våld som utförs av en (till den utsatta kvinnan) obekant man. Begreppen *våld i nära relationer* och *mäns våld mot kvinnor* är därmed inte synonymer, trots att kvinnor oftare är utsatta för våld i nära relationer jämfört med män³. Ålands landskapsregering har uppmärksammat mäns våld mot kvinnor som en del av landskapsregeringens ramprogram för det åländska jämställdhetsarbetet 2012–2015 och i regeringsprogrammet för ett hållbart Åland konstateras att arbetet mot våld i nära relationer bör vara långsiktigt, strategiskt och målinriktat⁴.

För en person som är utsatt för våld i nära relationer kan det vara svårt att söka hjälp, eftersom våldsutövaren är en person som den utsatta har ett nära och känslomässigt band med. Dessutom normaliseras våldshandlingarna med tiden på ett sätt som förvandlar dem till vanligt förekommande händelser i vardagen. Det normaliserade våldet väcker ofta både skam och rädsla hos den utsatta och kan leda till att den utsatta med tiden börjar se sig själv som en orsak till våldsproblematiken.

Förekomsten av våld i nära relationer kan vara svårt att beräkna från den allmänna brottsstatistiken, eftersom de utsatta ofta väljer att inte göra en brottsanmälan om våldshandlingarna. Under det senaste året (2016) var 45 ålänningar misstänkta för brott som klassificerats som våld i hemmet⁵ och våld i nära relationer (se *Tabell 1*). Cirka 84 procent av de misstänkta var män/pojkar, medan cirka 69 procent av offren var kvinnor/flickor (2016). Totalt 16 procent av offren var minderåriga (2016). I de flesta fall av våld i hemmet och våld i nära relationer under 2009-2016 har våldsutövaren varit make/maka/sambo (37 %), förälder (28 %) eller ex-make/ex-maka/ex-sambo (23 %).

² WHO, u.å.

³ Män däremot är oftare utsatta för restaurang- eller gatuvåld än kvinnor (källa: Tuhansien iskujen maa, 2010).

⁴ Ålands landskapsregering, 2012; 2015.

⁵ Den officiella brottsstatistiken använder begreppet 'familjevåld', vilket är en direkt översättning av det finska begreppet 'perheväkivalta'. I den här rapporten använder vi dock i stället begreppet 'våld i hemmet', vilket är den svenska översättningen som används i Istanbulkonventionen.

Tabell 1. Offren och misstänkta för våld i hemmet och våld i nära relationer på Åland 2009–2016 (efter kön)

		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Offren	Kvinna	19	13	37	30	26	22	33	31
	Man	7	3	21	15	24	12	14	14
	Minderårig	5	6	12	20	17	10	11	7
Misstänkta	Kvinna	5	1	10	11	13	10	7	7
	Man	21	15	48	34	37	24	40	38
Mellan makar eller sambon		15	3	22	10	25	16	21	7
Mellan ex-makar och ex-sambon		5	2	16	8	6	7	8	22

Not: Antalen kvinnor och män som brottsoffren inkluderar de minderåriga offren.

Källa: SC

Misshandel är den vanligaste våldsformen för våld i hemmet och våld i nära relationer i Finland, men även olaga hot är relativt vanligt förekommande. Förutom misshandel och olaga hot har de anmälda fallen av våld i hemmet och våld i nära relationer på Åland handlat om lindrig misshandel, försök till dråp och våldtäkt (2016). Den relativa utsattheten för brott inom våld i hemmet och våld i nära relationer på Åland ligger på samma genomsnittsnivå som i landskapen i Finland⁶.

Eftersom den officiella brottsstatistiken endast rapporterar de fall som är brottsanmälda, är det viktigt att genomföra enkätundersökningar för att få en helhetsbild av våldssituationen. I enkätundersökningar genomförda i Finland, Sverige, Norge och Danmark har uppskattats att 27-50 procent av kvinnor som lever i ett parförhållande har i något skede av sitt liv varit utsatta för våld i nära relationer⁷. Förutom att kvinnor är oftare utsatta än män, är de fysiska och psykiska skadorna som uppstår mer omfattande för kvinnor jämfört med män (SOU 205:66, s. 418). Dessutom finns dessa drabbade kvinnor i alla samhällsgrupper oavsett ålder, civilstånd, födelseland, utbildning eller ekonomisk bakgrund⁸. Naturligtvis är det dock viktigt att våldets omfattning, grovhet och innebörd för offret granskas oavsett den utsattas kön⁹.

1.2 Utredningens syfte och frågeställningar

Syftet i den här utredningen är att skapa underlag för fortsatt arbete mot våld i nära relationer på Åland. Utredningen har följande frågeställningar:

1. Hur stor andel av ålänningar (18-79 år) har i något skede av sitt liv och under de senaste tolv månaderna blivit utsatt för olika former av våld i nära relationer?
2. I vilken utsträckning har våldet handlat om enstaka våldshandlingar eller varit återkommande?
3. Hur stor andel av de nyligen utsatta har sökt hjälp och hur har de i så fall upplevt hjälpen de fått?

⁶ Statistikcentralens databaser på www.stat.fi.

⁷ Balvig & Kyvsgaard, 2006; Haaland, Clausen, & Schei, 2005; Jag försöker glömma, men jag kan inte glömma, 2014; Naisiin kohdistunut väkivalta 2005; Våld och hälsa, 2014.

⁸ Se t.ex. Lundgren, Heimer, Westerstrand, & Kalliokoski, 2001.

⁹ Se, SOU 2005:66.

Ålands lagting godkände Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) år 2015 (ÅFS 2015:83).

Istanbulkonventionen är ett juridiskt bindande instrument och konventionens målsättning är att utarbeta ett omfattande system av principer och åtgärder för att skydda och hjälpa dem som utsätts för våld i hemmet.¹⁰ Istanbulkonventionen innehåller bland annat bestämmelser om förebyggande åtgärder som handlar om att öka medvetenhet om våld i nära relationer och bestämmelser om utbildningen för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med våldsproblematiken. Dessutom understryker Istanbulkonventionen vikten av ingripande åtgärder bestående av information om stödjourer och rättsliga åtgärder samt ordnande av skyddat boende och nationella stödtelefoner för de utsatta.¹¹ Istanbulkonventionen används som en referens vid granskningen av de erfarenheter och kommentarer som de utsatta har rapporterat på Åland (se kapitel 7).

1.3 Lagstiftning om våld i nära relationer

Flera förändringar i den finska lagstiftningen har genomförts under de senaste åren och gränserna för straffbart bruk av våld har definierats på nytt. Våld i nära relationer är aktuellt bland annat i följande lagstiftning:

Strafflag FFS 39/1989. Enligt strafflagen (kapitel 21, paragraf 5) handlar misshandel om sådant våld som skadar någons hälsa, tillfogar personen smärta eller försätter personen i medvetlöshet eller motsvarande tillstånd. Våldet behöver inte nödvändigtvis vara fysiskt. De ändringar i strafflagen som trädde i kraft 2011 tar i beaktande även lindrigt våld mot en närstående person. I finska regeringens proposition för lagförändringen i strafflagen (RP 78/2010) konstaterades att oavsett kön är den utsatta ofta sårbar och på något sätt beroende av förövaren. Utmärkande för våld i en nära relation är att det utgör ett konstant och långvarigt hot i hemmet som borde vara en trygg och skyddad plats för familjemedlemmarna. Sedan lagförändringen har våldsbrotten som förekommer hemma behandlats på ett liknande sätt som andra våldsbrott. Detta betyder att lindrig misshandel av en närstående person hör under allmänt åtal och att åtal kan väckas även om målsägande inte yrkar på straff för våldsutövaren.

Även i strafflagens paragrafer om sexualbrott genomfördes ändringar under 2011. Dessa ändringar handlade bland annat om att kriminalisera sexuellt utnyttjande av en person som är medvetlös eller på ett annat sätt i ett hjälplöst tillstånd, medan våldtäkt i äktenskapet kriminaliserades år 1994. En ytterligare ändring i strafflagen har handlat om olaga förföljelser, vilka kriminaliserades år 2014. Som förföljelse räknas händelser där en person upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar eller på något annat sätt kontaktar en annan med målsättningen att skapa rädsla eller ångest hos den andra. För olaga förföljelser kan personen dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Lagen om rättegång i brottmål FFS 689/1997. Enligt lagen har ett brottsoffer rätt att använda ett juridiskt biträde i samband med polisanmälan och under förhör eller rättegång, vilket gäller även de som varit utsatta för våld i nära relationer. Domstolen ska skydda offrets integritet och offret

¹⁰ Istanbulkonventionen, kap. I, art. 1.

¹¹ Istanbulkonventionen, kap. III.

kan bland annat ansöka om hemlighållande av vittnens person- och kontaktuppgifter. Dessutom kan myndigheterna ordna gratis medling om både offret och den misstänkta går med på det. Enligt Istanbulkonventionen ska dock tvingande alternativa tvistlösningsprocesser, inbegripet medling och förlikning, vara förbjudna när det gäller våld mot kvinnor och våld i hemmen¹². Lagen om rättegång i brottsmål ser till att den utsatta personen har rätt till information om behandlingen av ärendet och i vissa fall har rätt att få underrättelse om förövarens frigivning. Enligt Istanbulkonventionen ska brottsoffren informeras, åtminstone i de fall då brottsoffren och deras familjer kan befinna sig i fara, om förövaren flyr eller när denne har blivit frigiven¹³.

Lagen om besöksförbud FFS 898/1998. Enligt lagen kan besöksförbud meddelas om det finns grundad anledning att anta att en person kommer att begå brott mot en annan persons liv, hälsa, frihet eller frid eller om personen på ett annat sätt har allvarligt trakasserat en annan person. Besöksförbud kan begäras skriftligt eller muntligt av personen som känner sig hotad eller av en åklagar-, polis- eller socialmyndighet. Tingsrätten ska se till att ärendet behandlas grundligt och skyndsamt. Besöksförbud kan meddelas för högst ett år.

Barnskyddslag FFS 417/2007 och lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt FFS 361/1983. Barnskyddslagens syfte är att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö samt fysisk och psykisk integritet. I lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt stiftas bland annat om att barnet inte får undertryckas, agas eller utsättas för annan sort av kränkande behandling. Rättigheten att göra en barnskyddsanmälan har en person som bedömer att ett barns behov av hjälp kan behöva utredas. Bland annat brister i omsorg och vård, förhållanden som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kan utgöra skäl för en anmälan.

Förutom ändringar i lagstiftningen tillsatte Ålands landskapsregering år 2012 en särskild *Kvinnofridskommitté* med representanter från bland annat hälso- och sjukvården, Alternativ Till Våld (ATV¹⁴), polisen och Tallbacken. Kvinnofridskommitténs uppdrag var att utarbeta en övergripande strategi för det åländska kvinnofridsarbetet med målsättningen att omsätta den praktik- och kunskapsbaserade forskningen om hur våldet påverkar barnen, kvinnorna och männen till målinriktade insatser för stöd och hjälp till de berörda. Kvinnofridskommitténs uppdrag kompletterades senare med en kartläggning av berörda myndigheters och aktörers uppdrag och ansvar. I kartläggningen lyftes behovet av samarbete och samverkan inom den egna myndigheten men också olika berörda verksamheter emellan.¹⁵ I ett förslag till underlag för myndigheternas fortsatta arbete (2014) konstaterar Kvinnofridskommittén bland annat att ytterligare samordning och riktade insatser till alla berörda krävs inom respektive myndighet. Ett tydligt formulerat uppdrag ska engagera myndigheten ifrån högsta ledning till de som arbetar direkt med våldsfrågorna. En lyckad implementering kräver dessutom en ständigt pågående

¹² Istanbulkonventionen, kap. V, art. 48.

¹³ Istanbulkonventionen, kap. VI, art. 56.

¹⁴ Alternativ till våld på Åland vänder sig till män med aggression- och våldsbänagenhet i en nära relation. Behandlingen som ATV står för sker i huvudsak i grupp men också individuellt. På Åland bedrivs även verksamhet efter Barnahusmodellen, i vilken bland annat polisen, socialen och barnpsykiatrien samarbetar för de utsatta barnen.

¹⁵ Årsredovisning 2014. Landskapet Ålands förvaltning och ekonomi.

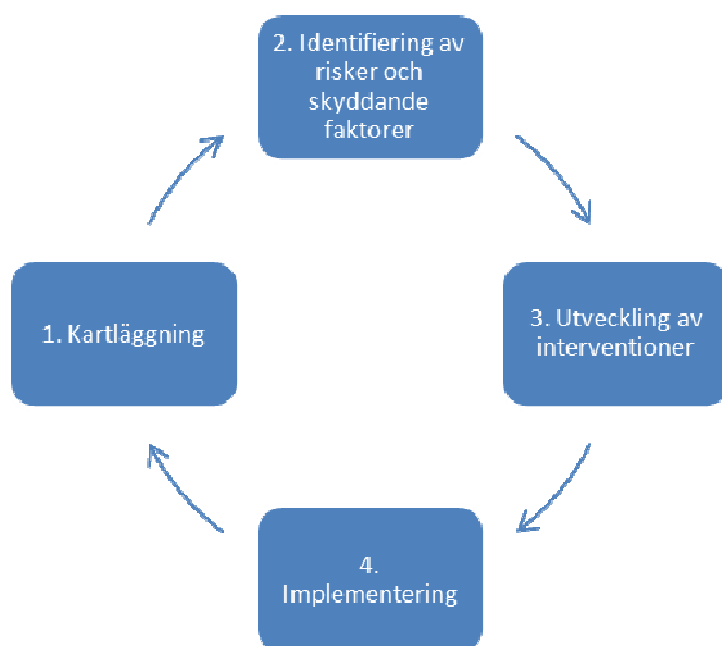
kunskapsutveckling inom myndighetens verksamhetsområde samt vilja och mod att genomföra och ta ansvar för verksamhetens uppdrag.

1.4 Våld i nära relationer ur folkhälsoperspektiv

Allt flera länder har uppmärksammat våld i nära relationer som ett folkhälsoproblem. I Sverige har Nationella samordnaren mot våld i nära relationer föreslagit i sitt betänkande att frihet från våld i nära relationer ska vara ett nationellt folkhälsomål. Detta innebär att en nationell analys av utvecklingen av våld i nära relationer ska göras vart tredje år och en modell för lokala utredningar vid enskilda fall ska utvecklas. Dessutom ska den samhällsekonomiska effektiviteten för området våld i nära relationer analyseras.¹⁶ I Finland har social- och hälsovårdsministeriet antagit våldet som ett av sina särskilda ansvarsområden med målsättningen att våld i nära relationer ska minskas i hela landet.

Att granska våld i nära relationer ur folkhälsoperspektiv skapar tydliga ramar för både det förebyggande och det ingripande arbetet. Enligt WHO är det centralt att se på våldsproblematiken ur folkhälsoperspektivet, eftersom det ger kunskap om och förståelse för orsaker och följder som uppstår i samband med våld i nära relationer. De principer och rekommendationer som WHO förespråkar är vetenskapligt testade och bekräftade (se, World report on health and violence, WHO¹⁷). Arbetet ur folkhälsoperspektiv bygger på fyra steg (se Figur 1).

Figur 1. De fyra stegen i folkhälsoperspektivet (WHO)

Källa: WHO

¹⁶ SOU 2014:49.

¹⁷ VPA, u.å.

Steg 1: Kartläggning

Arbetet ur folkhälsoperspektivet inleds med en kartläggning om förekomsten av våld i nära relationer i lokal nivå (Steg 1). Grundläggande kunskap om våld i nära relation omfattar våldets *prevalens*, det vill säga andelen personer som har varit utsatta för våld i nära relationer i populationen under en viss tidsperiod. En vanligt förekommande tidsperiod i brottsofferstudier¹⁸ är de senaste tolv månaderna eller det senaste året. I kartläggningen kan även inkluderas våldets *intensitet*, det vill säga antalet gånger som personen varit utsatt för våld under en viss tid. Som återkommande våld anses ofta våld som förekommer minst två eller tre gånger i månaden¹⁹. Enstaka våldshandlingar däremot förekommer några gånger per år eller mer sällan. Slutligen kan kunskapsgrunden även omfatta våldets grovhet baserat på skadornas omfattning hos den utsatta. Genom att systematiskt samla in data fås kunskap om vilka risker och skyddande faktorer som är sammankopplade med våldet (Steg 2).

Steg 2: Identifiering av risker och skyddande faktorer

Arbetets andra steg har som en målsättning att kunna urskilja varför våldet existerar och vem som blir påverkad av det. En viktig uppgift är att analysera materialet från kartläggningen på ett effektivt sätt och att ha en uppfattning om resultaten från tidigare studier om våld i nära relationer. Kunskap om stödformer som fungerar bäst behöver vara evidensbaserad. Hjälpsoökandet och stödformerna som uppskattas mest av de utsatta kan dock variera stort bland annat efter våldformen, våldets intensitet samt förhållandet mellan förövaren och den utsatta.

Steg 3: Utveckling av interventioner

Det tredje steget (Steg 3) i arbetet mot våld i nära relationer handlar om att utveckla och evaluera interventioner och åtgärder. I detta skede kan det vara viktigt att prova olika metoder för att kunna jämföra och granska vilka åtgärder och interventioner som fungerar bäst i det lokala samhället. Kunskapen handlar då om interventionens effekter på våldet, den utsatta personens upplevelse av interventionen och vilka förbättringar som borde genomföras i de erbjudna hjälpinsatserna. Den främsta orsaken till att den utsatta inte söker hjälp är uppfattningen om att våldet inte är tillräckligt grovt eller att den utsatta vill skydda våldsutövaren. Andra orsaker kan vara emotionella (till exempel rädsla eller skam) eller instrumentala (den utsatta är ekonomiskt beroende av förövaren). Tidigare studier har visat att den utsatta kvinnan även kan tveka om att söka hjälp på grund av rädslan av att bli utpressad till att lämna förhållandet²⁰.

Det är oerhört viktigt att både de utsatta och samhället i stort är medvetna om vilka hjälpinsatser det finns för förfogandet i samband med våld i nära relationer. Rätt till trygghet och självbestämmande hos de utsatta borde styra hjälpinsatserna och det behövs kontinuerlig evaluering om huruvida hjälpinsatserna motsvarar behovet som finns bland de utsatta²¹. Att söka professionell hjälp i samband med våld i nära relationer är dock relativt ovanligt. Däremot är det mer vanligt för de utsatta att vända sig till släktingar och vänner för stöd. Studier har visat att till

¹⁸ Naisiin kohdistunut väkivalta 2005.

¹⁹ Enligt Brå definieras återkommande utsatthet som våldshändelser som har uppstått någon gång i månaden eller oftare under det senaste året (Brå 2014:8).

²⁰ Fanslow & Robinson, 2010.

²¹ Se till exempel Fugate et al., 2005

exempel personer som har varit utsatta för sexuellt våld har kunnat återhämta sig bättre om de sökt hjälp i mer informella stödinstitutioner²².

Det förekommer ofta att våldet fortsätter även efter hjälpsökandet. Studier i Finland och Sverige har visat att det är vanligt med att våldet som pågått i ett parförhållande fortsätter även efter separationen. Däremot visade en finsk studie att den vanligaste orsaken till att våldet upphört i en parrelation var att den utsatta börjat försvara sig själv. Den näst vanligaste orsaken till att våldet upphört var att den utsatta hade medvetet börjat undvika att skapa irritation hos den våldsamma partnern. Mindre än tio procent av de svarande uppgav att våldet upphört på grund av att personen berättat om det för vänner eller släktingar. Endast fem procent av de svarande uppgav att våldet upphört på grund av att de sökt professionell hjälp.

De vanligaste fysiska följderna av våldet i nära relationer är blåmärken, medan de vanligaste psykiska följderna omfattar känslor av ilska och rädsla, samt depression. Barnen som bevittnar våld i nära relationer blir psykiskt påverkade av händelserna, men har även en större risk att själva bli utsatta för våldet.²³ Samtidigt kan det känslomässiga bandet till barnen fungera som en motivation för den utsatta att söka hjälp och att lämna det våldsamma förhållandet.

Steg 4: Implementering baserat på rekommendationerna

Det fjärde steget i arbetet ur folkhälsoperspektivet omfattar implementeringen. Målsättningen är att kunna erbjuda kunskapsunderlag och rekommendationer för nya åtgärder men även för åtgärder som redan är i bruk och som eventuellt intensifieras baserat på resultaten. Enligt WHO:s rekommendationer ska lovande och kostnadseffektiva metoder väljas ut. Speciellt om implementeringen handlar om helt nya interventioner, behöver effekterna systematiskt och noggrant evalueras till exempel i form av en effektundersökning.

De fyra stegen i arbetet mot våld i nära relationer fungerar som en rekommendation för fortsatt arbete mot våld i nära relationer på Åland.

1.5 Rapportens disposition

Rapporten inleds med en beskrivning av de metoder som har valts för utredningen (kapitel 2). I rapporten presenteras utredningens upplägg, genomförande och val av metodik samt analyserar de utmaningar som är kopplade till avgränsningar, bortfall och resultatens tillförlighet. De specifika omständigheterna som finns för den lokala utredningen på Åland presenteras i kapitel 3. I samma kapitel definieras även de tre svarsgrupperna som ingår i resultatdelen: de svarande i urvalet, de svarande utanför urvalet och de nyligen utsatta.

Rapportens disposition följer därefter de frågeställningar som specificerats för utredningen (se kapitel 2.1). Den första resultatdelen i kapitel 4 beskriver andelen ålänningar som är eller har varit utsatta för våld i nära relationer. Prevalensen av våld i nära relationer rapporteras ur livstidsperspektiv och för de senaste tolv månaderna. Den andra resultatdelen i kapitel 5 presenterar en närmare inblick i resultaten för de svarande som varit nyligen utsatta för våld i nära relationer. Därefter fortsätter resultaten med en tredje del som handlar om hjälpsökande

²² McCart, Smith, & Sawyer, 2010.

²³ Naisiin kohdistunut väkivalta 2005.

bland de nyligen utsatta i kapitel 6. Resultaten svarar på frågorna om andelen utsatta som sökt hjälp och hur de blivit bemötta i hjälpinstanserna. Rapporten avslutas med slutsatser och rekommendationer för framtiden i kapitel 7. Dessa grundar sig på de rekommendationer och förpliktelser för åtgärder som presenteras i Istanbulkonventionen.

2. Metod

Det är vanligt med många metodologiska utmaningar för studier som handlar om våld i nära relationer. Jämförbart datamaterial är en bristvara, eftersom våldet definieras på olika sätt i olika studier och är ofta underrapporterat av de utsatta. I detta kapitel sammanställer vi de val som vi har gjort för att kartlägga förekomsten av våld i nära relationer på Åland.

2.1 Upplägg och genomförande

Undersökningens resultat grundar sig på ett urval av ålänningar som representerar den åländska befolkningsstrukturen och som genom slumpmässigt urval hämtades ur befolkningsregistret. De svarande i urvalet fick en skriftlig inbjudan att delta i utredningen. I inbjudan informerades vi om utredningens syfte och upplyste om deltagandet som var både frivilligt och anonymt. Ytterligare informerades att rapporteringen kommer att ske utan att de enskilda svarande kunde identifieras och att utredningsmaterialet är sekretessbelagt. De svarande uppmuntrades att skicka in svaren även om de inte hade blivit utsatta för våld i nära relationer. Ett påminnelsebrev skickades drygt två veckor senare till hela urvalet. De svarande hade möjligheten att svara på frågorna antingen elektroniskt eller genom att fylla i den medskickade pappersenkäten. I samband med svaret informerades även om möjligheten att vid behov söka stöd och få mer information om våld i nära relationer på landskapsregeringen hemsida (<http://www.regeringen.ax/vald>).

Eftersom önskemålet från landskapsregeringen var att rikta bred uppmärksamhet till de som varit utsatta för våld i nära relationer, erbjöds alla ålänningar möjligheten att fylla i den elektroniska enkäten²⁴. Ett informationstillfälle om denna möjlighet ordnades den 6 februari 2017 i landskapsregeringen med den åländska median närvarande. Utredningen och möjligheten att delta i den uppmärksammades i lokaltidningarna samt i radion. Enkätsvaren lämnades in under februari och mars månader 2017.

I bearbetning av materialet användes flera programvaror. De returnerade pappersenkäten skannades in med hjälp av TeleForm-dataprogrammet som är skapat för att automatisera liknande pappersbaserade processer. För insamling av de elektroniska enkätsvaren användes dataprogrammet Webropol. Det statistiska materialet analyserades med hjälp av dataprogrammet SPSS (Statistical Package for Social Sciences, version 24) och grafiken skapades i Excel (Microsoft).

2.2 Enkät

Tidigare studier om våld i nära relationer har använt varierande frågebatterier. Enkäten i den här utredningen är delvis baserad på de tidigare genomförda undersökningarna om våld i nära relationer (se utredningen i Gävle kommun²⁵). I vissa fall anpassades dock frågorna till de åländska förhållandena. Enkätfrågorna handlade bland annat om den svarandes bakgrund, olika våldsformer och hjälpsökande (se *Bilaga 1*).

²⁴ I webbenkäten urskildes de som hör till urvalet från de andra svarande genom en fråga om huruvida personen fått en skriftlig inbjudan till undersökningen. De deltagare som inte hade skickat in svaren i den elektroniska enkäten tolkades som frivilligt ha avbrutit sin medverkan i utredningen.

²⁵ Jag försöker glömma, men jag kan inte glömma, 2014.

Frågor om den svarandes bakgrund. Som bakgrundsfrågor ställdes frågor om den svarandes kön, ålder, utbildning och huvudsakliga sysselsättning. För att kartlägga den svarandes familjesituation frågades om antalet personer som bor i samma hushåll med den svarande och om det finns barn under 18 år i hushållet. Frågor om kön, ålder och utbildning användes sedan för att testa eventuella gruppskillnader i svaren beroende på den svarandes bakgrund²⁶.

Frågor om våld. Enkätens frågor om våld kartlade våldet som den svarande eventuellt hade blivit utsatt för i något skede av sitt liv och under de senaste tolv månaderna. Våldsformerna som inkluderades i frågorna var fysiskt våld och hot om våld, psykiskt våld, sexuellt våld samt försummelse och materiellt våld. Avsikten med frågorna om utsattheten i något skede av den svarandes liv var att få en uppfattning om huruvida våldet fortsättningsvis påverkat den svarandes hälsa eller välbefinnande. Med hjälp av dessa frågor estimerades hur stor andel av åläggningarna som fortsättningsvis lider av våldet som de varit utsatta för i tidigare relationer. Frågorna om våldet under de senaste tolv månaderna kartlade hur ofta de svarande hade varit utsatta för olika våldsformer och av vem.

Frågor om barn. I enkäten ställdes frågor om barns eventuella utsatthet. De svarande fick svara på frågorna om barns närvaro eller direkt utsatthet för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. På grund av frågornas vikt ställdes dessa två frågor som obligatoriska för alla svarande oberoende av familjesituationen. Eftersom frågor som handlar om barn ofta upplevs som känsliga, fick de svarande även möjligheten att välja svarsalternativet 'vill ej svara'.

Frågor om kontakter. För att kartlägga hjälpsökande under de senaste tolv månaderna ställdes frågor om olika hjälpinstanser. Bland annat frågades om den utsatta behövt sjukskriva sig eller kontakta hälso- och sjukvården, rättssystemet eller sociala myndigheter på grund av våld i nära relationer. Även kontakterna till skyddsboendet Tallbacken och Kvinnofridlinjens stödtelefon kartlades. Som ytterligare hjälpinstanser behandlades hjälpsökande hos vänner och släktingar samt bland annat samtals- och krisgrupper. De som sökt hjälp i olika hjälpinstanser fick beskriva hur de blivit bemötta i olika stödinstitutioner, om de fick den hjälp de önskade och om våldet minskade efter hjälpsökandet.

2.3 Våldsformerna och deras delgrupper

Enkäten omfattade fyra huvudsakliga våldsformer: (1) fysiskt våld och hot om våld, (2) psykiskt våld, (3) sexuellt våld, samt (4) försummelse och materiellt våld. Huvudgrupperna använde vi främst för att granska andelen svarande som varit utsatta för våld i nära relationer *i något skede av sitt liv*. Konkreta exempel på våldsformerna presenterades. För att mer detaljerat kartlägga våldsformerna *under de senaste tolv månaderna*, specificerades två delgrupper för varje våldsform.

Fysiskt våld och hot om våld. Definitionen av fysiskt våld omfattade örfilar, slag, sparkar, knuffar, stryptag och användningen av olika vapen eller andra föremål. Till denna våldsgrupp räknades även hot om våld som riktats mot den svarande, dess närstående och husdjur eller förövaren själv (till exempel i form av hot om självmord). För att granska våldsformerna bland de

²⁶ De statistiska analyserna avgränsades till icke-parametriska tester med $p = .05$ som en gräns för statistiskt signifikanta resultat. Endast de gruppskillnader som är statistiskt signifikanta presenteras i texten.

nyligen utsatta användes två delgrupper bestående av konkret fysiskt våld (förövaren har slagit, sparkat, knuffat, hållit fast på ett våldsamt sätt, gjort illa med ett föremål och liknande) och hot om våld (förövaren har hotat skada den svarande, dess barn, husdjur eller liknande).

Psykiskt våld. I huvudgruppen för psykiskt våld ingick verbala kränkningar som nedsättande, kränkande och/eller förringande ord samt skambeläggning. Skambeläggning kan bland annat handla om situationer där våldsutövaren anser att den utsatta överdriver våldsproblemet. Psykiskt våld definierades som försök till isoleringen och kontroll över den utsatta bland annat i form av förföljelse och liknande trakasserier. Psykiskt våld som kontroll- och maktmedel har varit vanligt förekommande i tidigare studier om våld i nära relationer²⁷. Delgrupperna för psykiskt våld bestod av verbalt psykiskt våld (förövaren har sagt saker som kränkt, hånat, nedvärderat eller förödmjukat denne) och kontrollerande psykiskt våld (förövaren har förföljt/trakasserat eller försökt kontrollera den svarande genom att hindra denne att ta kontakt med någon specifik person, lämna hemmet eller försökt bestämma vad den svarande får eller måste göra).

Sexuellt våld. Definitionen för sexuellt våld formades med hjälp av aktuell lagstiftning, i vilken sexuellt våld formuleras som kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Sexuellt våld kan handla om tvingande till sexuella handlingar av olika slag genom att hota eller hålla fast den utsatta eller sexuellt utnyttja en berusad person. Våldtäkt däremot definieras som en situation i vilken en person tvingas till samlag genom våld eller hot om våld. Frågorna om sexuellt våld bland de nyligen utsatta var specificerade till två delgrupper som bestod av sexuella kränkningar (förövaren har utsatt den svarande för sexuella kränkningar, övergrepp eller handlingar mot dennes vilja) och tvingandet till samlag (förövaren har genom våld eller hot om våld tvingat den svarande till samlag eller tvingat den svarande till samlag genom att utnyttja att denne inte kunnat försvara sig eller uttrycka sin vilja på grund av sjukdom, berusning eller liknande).

Försummelse och materiellt våld. Med försummelse avsågs handlingar där förövaren har förhindrat den utsatta att äta, dricka eller ta medicin och liknande. Materiellt våld däremot kan handla om förövarens försök att kontrollera ekonomin och materiella tillgångar för att öka isoleringen och utsattheten hos den andra. Den formen av våld försvårar för den utsatta att lämna relationen. Våldets delgrupper omfattade försummelse (förövaren har hindrat/vägrat ge den svarande mat, dryck, medicin eller liknande stöd utifrån den hjälp som den svarande behöver) och materiellt våld (förövaren har hindrat den svarande att använda pengar självständigt, tvingat den svarande att ge bort sina egna pengar, utpressat den svarande ekonomiskt eller liknande).

2.4 Avgränsningar, bortfall och tillförlitlighet

Utredningen avgränsar sitt fokus på de utsattas erfarenheter om våld i nära relationer. På grund av utredningens frågeställningar (se kapitel 1.2) valdes kvantitativ urvalsundersökning som undersökningens metod. Med hjälp av enkätfrågorna kunde mätbart datamaterial samlas in på ett effektivt sätt. Dessutom var enkätfrågorna delvis förankrade i tidigare studier om våld i nära relationer, vilket möjliggjorde vissa jämförelser mellan Åland och närregionerna. De två

²⁷ Se t.ex. Jag försöker glömma men jag kan inte glömma, 2014.

befolkningsstudierna som metodologiskt är närmast den här utredningen är undersökningen *Tuhansien iskujen maa* (2010) i Finland och undersökningen *Våld och hälsa* (2014) i Sverige. Alla eventuella jämförelser måste dock tolkas med extrem försiktighet på grund av skillnaderna i studiernas genomförande. Trots den här undersökningens kvantitativa natur fanns även kvalitativa frågor som tillät att de svarande fick fritt beskriva sina erfarenheter i samband med hjälpsökande.

Undersökningens frågeställningar påverkade även avgränsningar av urvalet. Urvalet begränsades till 18–79 åriga ålänningar, vilket betyder att utsattheten bland minderåriga (under 18 år) eller de allra äldsta (över 79 år) inte har kartlagts. Att inkludera dessa åldersgrupper i undersökningen skulle ha krävt utökade resurser bland annat på grund av frågornas känsliga natur. Den officiella brottsstatistiken²⁸ indikerar dock att totalt 16 procent av de åländska brottsoffren för våld i hemmet och våld i nära relationer är minderåriga²⁹, medan motsvarande andel bland 65-åringar och äldre är två procent³⁰.

En ytterligare avgränsning har påverkat tidsspannet under vilket utsattheten för våld i nära relationer har granskats. Eftersom målsättningen för utredningen har varit att utveckla hjälpprocesserna utifrån dagsläget, begränsades de detaljerade frågorna om utsattheten till de senaste tolv månaderna. Att detaljerat kartlägga våldet ur ett livstidsperspektiv skulle ha utvidgat utredningen på ett ohållbart sätt genom att bland annat öka antalet frågor i enkäten. I undersökningar om våld i nära relationer är det vanligt förekommande att svarsprocenten är relativt låg. Med medvetna avgränsningar var förhoppningen att bortfallet skulle bli så litet som möjligt.

Problemen kring bortfallet behöver inte enbart handla om frågornas känsliga natur eller det stora antalet frågor som ställs i enkäten. Utredningens svarsprocent kan även bli låg på grund av att de svarande upplever att de inte varit utsatta för våld i nära relationer och det känns "onödigt" att delta i undersökningen. Likaså kan bortfallet öka om våldet i nära relationer associeras enbart med mäns våld mot kvinnor. För att undvika denna sorts av bortfall i urvalet påpekades i följebrevet om vikten av att delta i undersökningen (se *Bilaga 1*). Forskningsetiska principer framtagna av Vetenskapsrådet styrde planeringen och genomförandet av undersökningen³¹.

Trots medvetna avgränsningar kan oönskat bortfall uppstå. Effekterna av bortfallet minskas genom att använda viktat material som gör att resultaten bättre motsvarar köns- och åldersfördelningen i urvalet. Eventuella snedvridande effekter kan därmed kompenseras med vikter och materialet blir mer representativt. Partiellt bortfall däremot uppstår i situationer då de svarande har hoppat över en eller flera enkätfrågor utan att svara. Det partiella bortfallet var cirka en procent för de flesta av frågorna³². De svarsandelar som anges i den här rapporten rapporteras i förhållande till antalet svarande som har tagit ställning till den aktuella frågan.

²⁸ www.stat.fi och uppgifter från SC.

²⁹ Den motsvarande andelen i Finland var 26 %.

³⁰ Den motsvarande andelen i Finland var 4 %.

³¹ Vetenskapsrådet, 2002.

³² Bortfallet var störst för frågan om den svarandes kön, cirka 5 %.

Slutligen några ord om utredningens tillförlitlighet. Tillförlitlighet i den här utredningen påverkas bland annat av minneseffekterna. Minneseffekterna i samband med traumatiserande händelser kan innebära att personen förträngt händelserna eller att personen undviker att tänka på dem. Resultaten i den här undersökningen grundar sig därmed på de minnen som de svarande har om våldshändelserna. Speciellt kartläggning av våldshändelser som ägt rum för en lång tid sedan blir därmed relativt ineffektivt och resultaten i liknande studier anses oftast spegla en miniminivå av våld i nära relationer i samhället.

Utredningens tillförlitlighet påverkas även av de svarandes uppfattning om våld. Bland annat återkommande sparkar och slag mellan syskonen kan omdefinieras till ett "naturligt" fenomen mellan syskonen snarare än våld *per se*. En motsvarande omdefiniering kan även ske bland de utsatta som på grund av normaliserings- och nerbrytningsprocessen börjar uppfatta våldshandlingar som en del av den "normala" vardagen³³. Slutligen behöver man även komma ihåg att det kan finnas personer som inte har haft möjligheten att svara på enkäten på grund av våldet och kontrollen som personen är utsatt för.

³³ Se t.ex. Ljungblad, 2006.

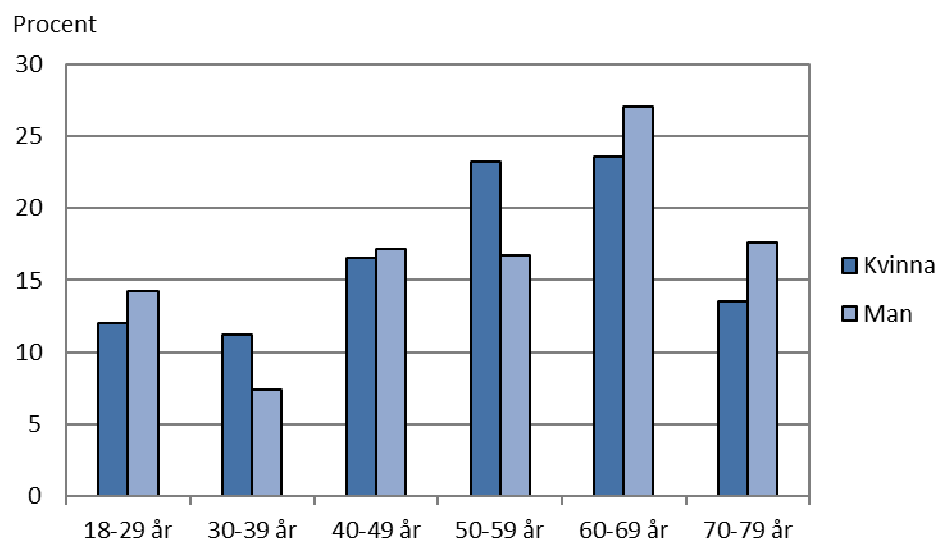
3. Utgångspunkter för utredningen på Åland

De svarande delades in i tre grupper. Den första gruppen av svarande bestod av personer som deltog i utredningen i urvalet och därmed representerade den åländska befolkningen. Till den andra gruppen av svarande hör de svarande utanför urvalet som på sitt eget initiativ deltog i undersökningen genom att svara på den elektroniska enkäten som fanns tillgänglig för allmänheten på landskapsregeringens webbplats. Den tredje svarsgruppen bestod av de nyligen utsatta och skapades av de svarande som hade varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Denna grupp av svarande hade relativt nyligen varit i kontakt med hjälpinsatserna och kunde därmed ge viktig information om hur arbetet kan utvecklas.

3.1 De svarande i urvalet

De svarande bestod i början av ett slumpmässigt urval ur det aktuella befolkningsregistret. Urvalet omfattade totalt 1 027 ålänningar i åldern 18-79 år. Tio av dessa personer ströks från urvalet bland annat på grund av inkorrekta adressuppgifter. Totalt 494 personer i urvalet svarade på enkäten, vilket motsvarar 49 procent av hela urvalet³⁴.

Figur 2. Andel (%) svarande i urvalet efter kön och åldersgruppen

Källa: LR

Figur 2 visar hur de svarande i urvalet var fördelade efter kön och ålder. De flesta svarande var kvinnor (56,9 %) och kvinnorna var något överrepresenterade i materialet³⁵. Kvinnornas överrepresentation är relativt vanligt förekommande i enkätstudier, likt den lägre svarsprocenten

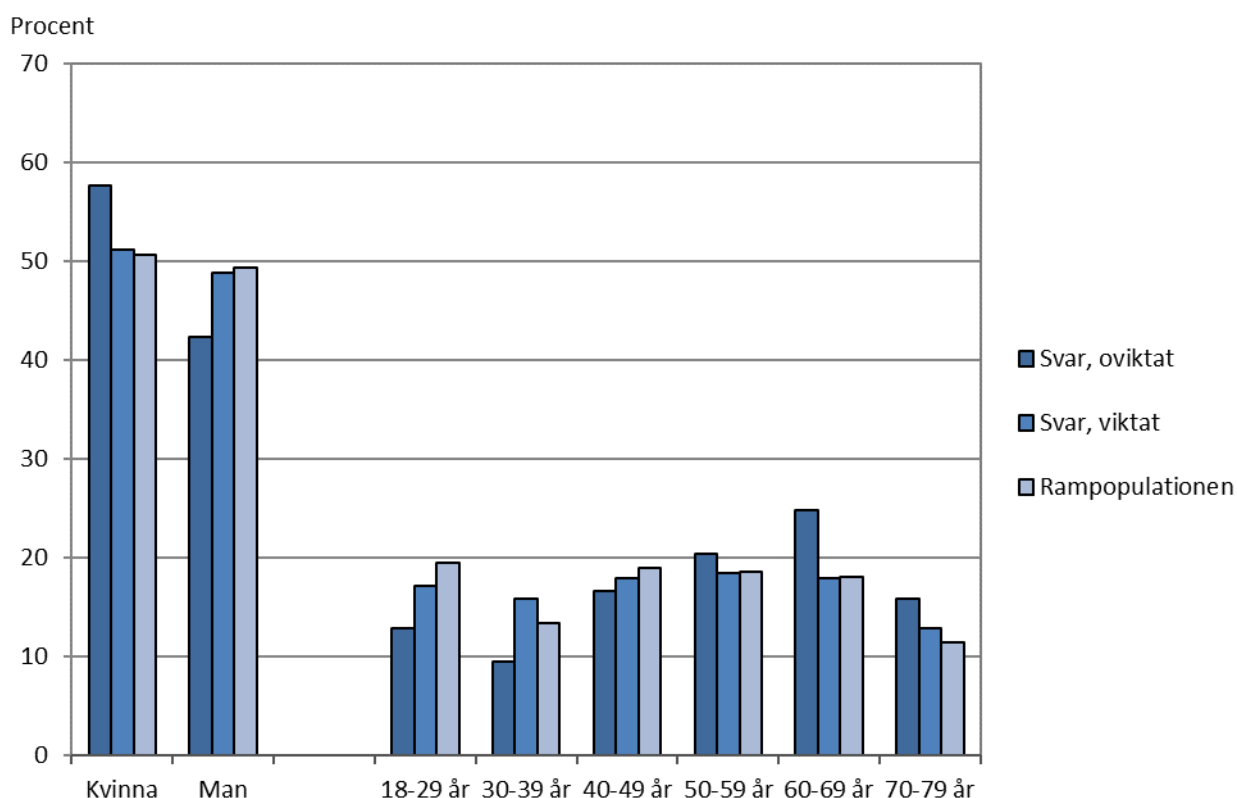
³⁴ T.ex. i den finska studien om våld var svarsprocenten 45 (Tuhansien iskujen maa, 2010) och i den svenska studien 52 (Våld och hälsa, 2014).

³⁵ Kvinnornas andel bland svarande var 56,8 % och i urvalet 50,7 %. Männens andel bland svarande var 41,8 % och i urvalet 49,3 %.

bland de yngre svarande jämfört med de äldre svarande³⁶. Medelåldern för de svarande var 52 år (den yngsta svarande var 18 år och den äldsta 79 år).

Den vanligaste hushållsstorleken bland de svarande i urvalet var två personer (48,0 %). Cirka en fjärdedel (26,7 %) av de svarande angav att de bor i ett hushåll med ett eller flera barn. Den vanligaste utbildningsnivån för de svarande i urvalet var gymnasium, yrkesskola eller institut (48,9 %). För att jämföra ut köns- och ålderskillnader mellan svarande i urvalet och den aktuella befolkningen användes viktade svar (*Figur 3*). Alla resultat för urvalet (kapitel 4) grundar sig på det viktade materialet.

Figur 3. Andel (%) svarande i urvalet (oviktat och viktat) och motsvarande andel i rampopulationen (efter kön och åldersgruppen)

Not: Totalt sju av de svarande valde att inte ange sitt kön. Andelen kvinnor och män i olika åldersgrupper innan viktningen var: 52,5 % och 47,5 % (18-29 år); 66,7 % och 33,3 % (30-39 år); 55,7 % och 44,3 % (40-49 år); 64,6 % och 35,4 % (50-59 år); 53,4 % och 46,6 % (60-69 år); 50,0 % och 50,0 % (70-79 år).

Källa: LR

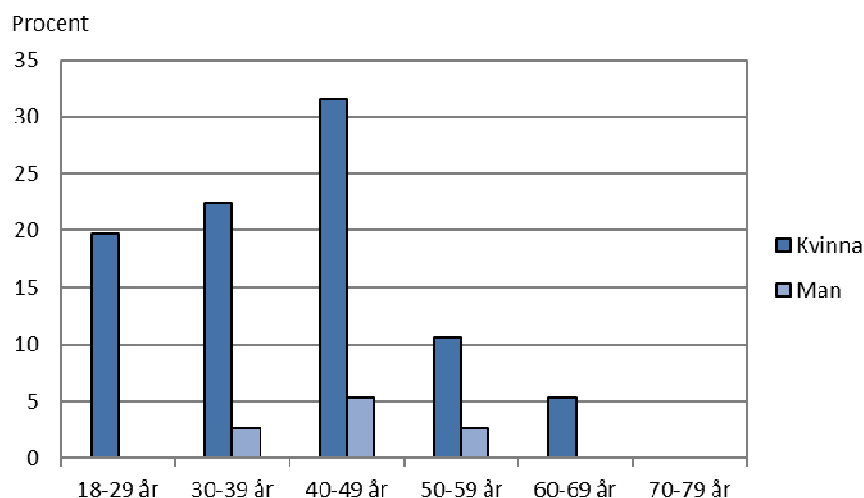
3.2 De svarande utanför urvalet

Eftersom alla ålänningar fick möjligheten att fylla i den elektroniska enkäten, fanns även 77 personer som deltog i undersökningen utanför urvalet. *Figur 4* visar att könsfördelningen bland dessa svaranden var skevare än bland svarande i urvalet med en större överrepresentation av

³⁶ Se t.ex. Våld och hälsa, 2014.

kvinnor (88,3 %) ³⁷. Medelåldern för svarande utanför urvalet var 42 år (den yngsta svarande var 21 år och den äldsta 69 år).

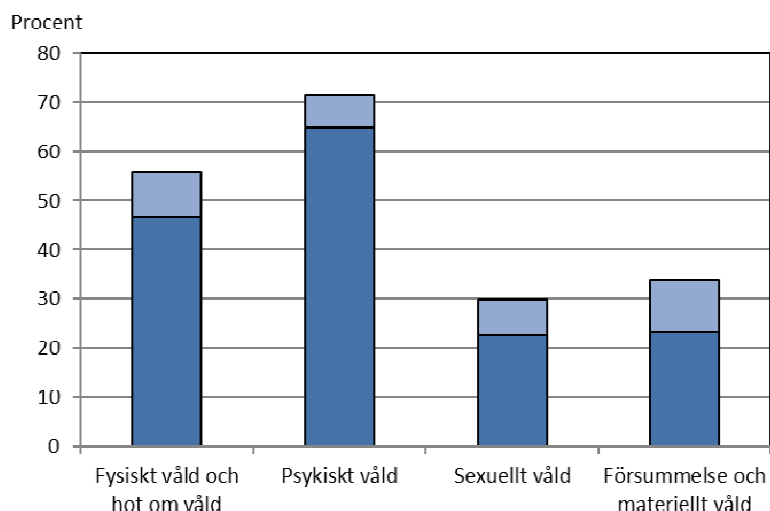
Figur 4. Andel (%) svarande utanför urvalet efter kön och åldersgruppen

Källa: LR

Den vanligaste hushållsuppsättningen bland de svarande utanför urvalet var ett hushåll med två personer (32,5 % av de svarande). Över hälften av de svarande utanför urvalet (55,8 %) bodde i ett hushåll med barn, vilket är dubbelt så mycket som bland de svarande i urvalet (26,7 %). Den vanligaste utbildningsnivån bland de svarande utanför urvalet var gymnasium, yrkesskola eller institut (50,6 %).

Figur 5. Utsatthet (%) för våld i nära relationer i något skede av liv bland svarande utanför urvalet (efter våldformen)

Not: Mörkare färgnyansen står för andelen svarande som fortfarande känner påverkan av det tidigare våldet i sin hälsa och sitt välbefinnande. Endast totala andelar anges p.g.a. de låga frekvenserna i delgrupperna för kvinnor och män.

Källa: LR

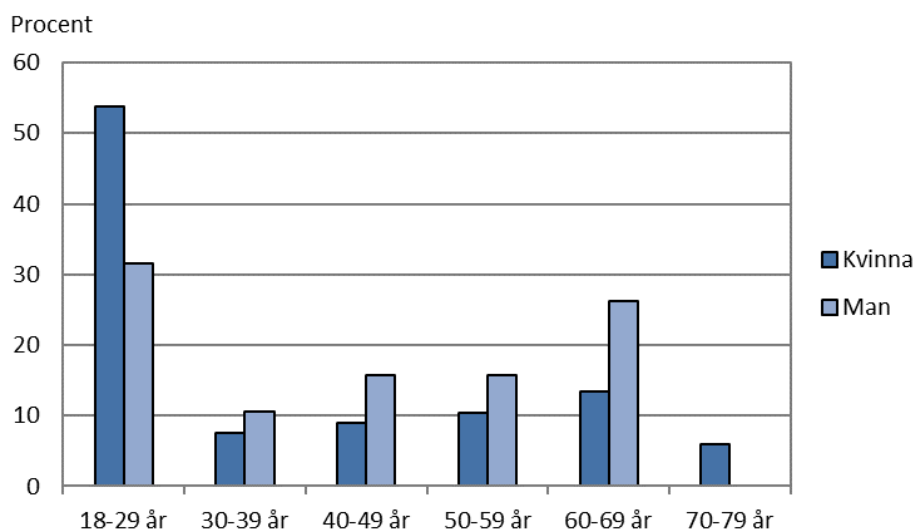
³⁷ En av de svarande valde att inte ange sitt kön.

Figur 5 visar att de flesta som deltagit i undersökningen utanför urvalet hade i något skede av sitt liv varit utsatta för fysiskt våld/hot om våld (55,8 %) och för psykiskt våld (71,4 %). Många hade under sitt liv även varit utsatta för sexuellt våld (29,9 %) eller materiellt våld (33,8 %). I alla våldsformer angav de flesta svarande utanför urvalet att det upplevda våldet fortfarande påverkar hälsan eller välbefinnande. Figur 5 visar att skadorna för hälsan och välbefinnande var vanligast bland de svarande utanför urvalet som utsatts för psykiskt våld (90,7 %). Även många av de utsatta utanför urvalet upplevde att det tidigare fysiska och sexuella våldet fortfarande påverkar hälsan eller välbefinnandet (83,7 % och 76,0 % för respektive våldsformer). Över hälften (69,2 %) av de som varit utsatta för försummelse och materiellt våld kände fortfarande följderna av våldet i sin hälsa och sitt välbefinnande.

3.3 De nyligen utsatta

För att få kunskap om hjälpsökande bland de nyligen utsatta och om de hjälpformer som har utnyttjats under de senaste tolv månaderna, skapades en grupp av svarande som bestod enbart av de som varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Gruppen för de nyligen utsatta bestod av 90 personer (både i och utanför urvalet). Kvinnornas andel bland de nyligen utsatta var 78,9 procent³⁸ och den största åldersgruppen bestod av de yngsta svarande (18–29 år) (se Figur 6).

Figur 6. Andel (%) nyligen utsatta efter kön och åldersgruppen

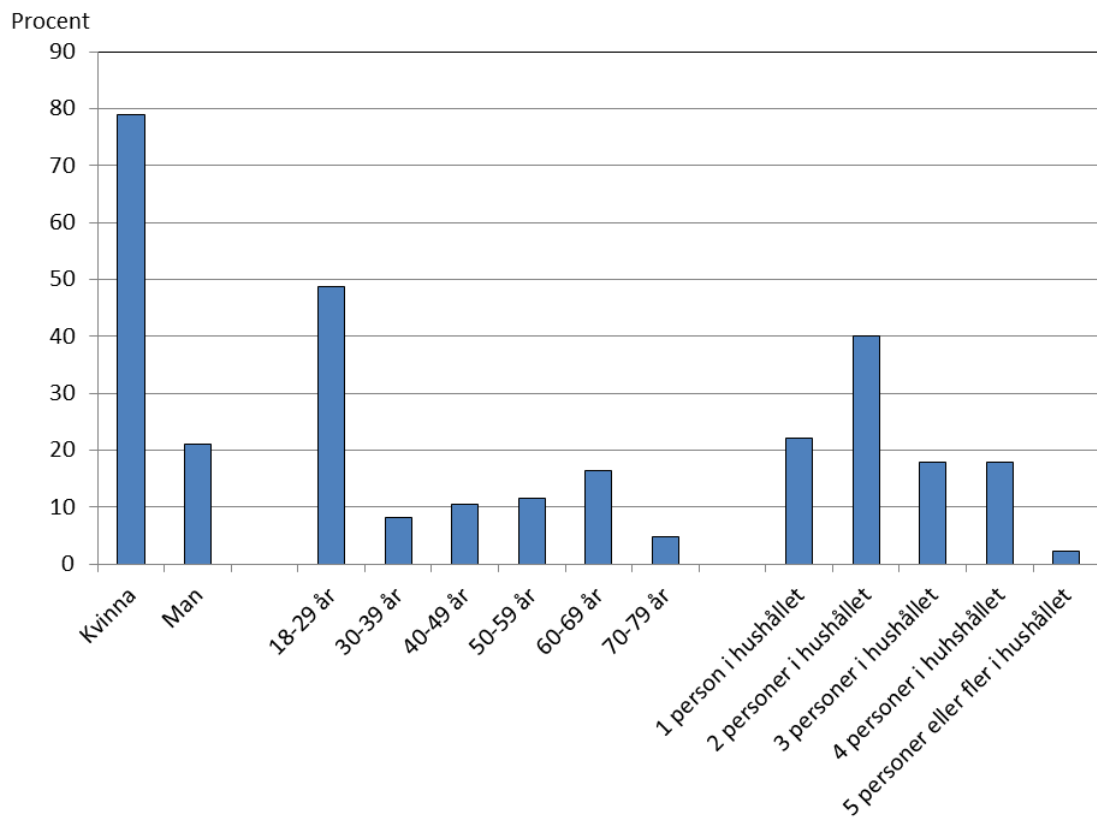

Källa: LR

De flesta av de nyligen utsatta bodde i hushåll som består av flera personer och 43,3 procent av de nyligen utsatta bodde i samma hushåll med ett eller flera barn (se Figur 7).

³⁸ I Finland var totalt 67,9 % av de utsatta för våld i nära relationer kvinnor 2015 (www.stat.fi).

Figur 7. Fördelning (%) av de nyligen utsatta efter kön, ålder och hushållstorlek

Not: Andelen kvinnor och män i olika åldersgrupper var: 85,7 % och 14,3 % (18-29 år); 71,4 % och 28,6 % (30-39 år); 66,7 % och 33,3 % (40-49 år); 70,0 % och 30,0 % (50-59 år); 64,3 % och 35,7 % (60-69 år); 100,0 % och 0,0 % (70-79 år).

Källa: LR

4. RESULTAT DEL I: Prevalens av våld i nära relationer på Åland

I detta kapitel rapporterar vi resultaten för de svarande som deltog i undersökningen i urvalet. Resultaten ger en uppfattning om våldets omfattning och karaktär i nära relationer på Åland. Resultaten testades för signifikanta gruppskillnader mellan könen, åldersgrupperna och utbildningsbakgrunden.³⁹ Endast de signifikanta resultaten rapporteras.

4.1 Våld i nära relationer ur livstidsperspektiv

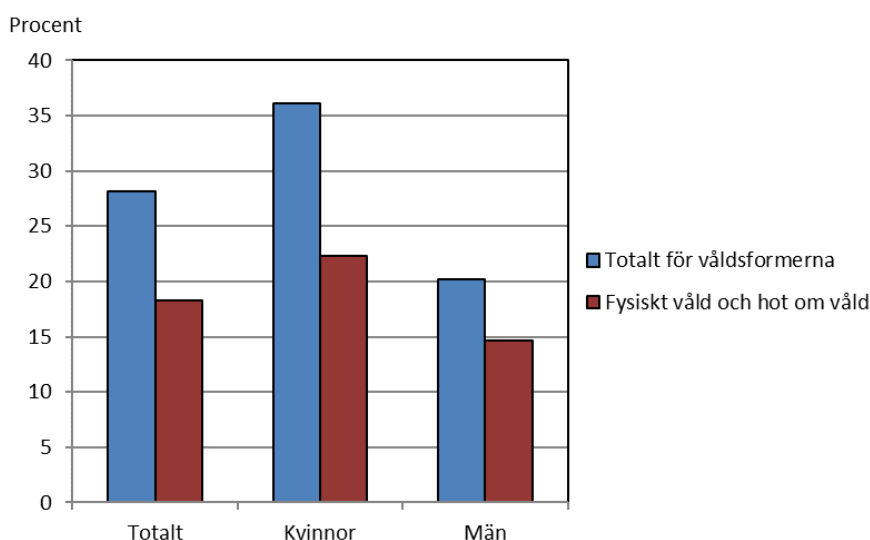
Utsatthet för våld i nära relationer ur ett livstidsperspektiv används för att mäta förekomsten och följderna av olika våldsformer. I den här utredningen rapporteras resultaten för utsattheten i de fyra huvudsakliga våldsformerna: fysiskt våld/hot om våld, psykiskt våld, sexuellt våld och försummelse/materiellt våld.

Åländska kvinnor har varit mer utsatta för våld i nära relationer under sitt liv än män

Totalt 28,1 procent av de svarande i urvalet hade varit utsatta för våld i nära relationer i något skede av sitt liv. Andelen utsatta kvinnor var 36,1 procent och män 20,2 procent⁴⁰. Skillnaden i utsattheten mellan kvinnor och män var statistiskt signifikant⁴¹.

De svarandes utsatthet för **fysiskt våld/hot om våld** i nära relationer var 18,3 procent i urvalet (se *Figur 8*). Kvinnornas utsatthet var markant mer vanligt än männens: 22,3 procent av kvinnorna och 14,7 procent av männen hade varit utsatta för fysiskt våld/hot om våld i något skede av sitt liv⁴².

Figur 8. Utsatthet (%) för fysiskt våld och hot om våld bland svarande i urvalet (efter kön)

Källa: LR

³⁹ På grund av överlappande resultat för variablerna 'åldern' och 'barn i familjen', lämnades familjesammansättningen utanför analyserna.

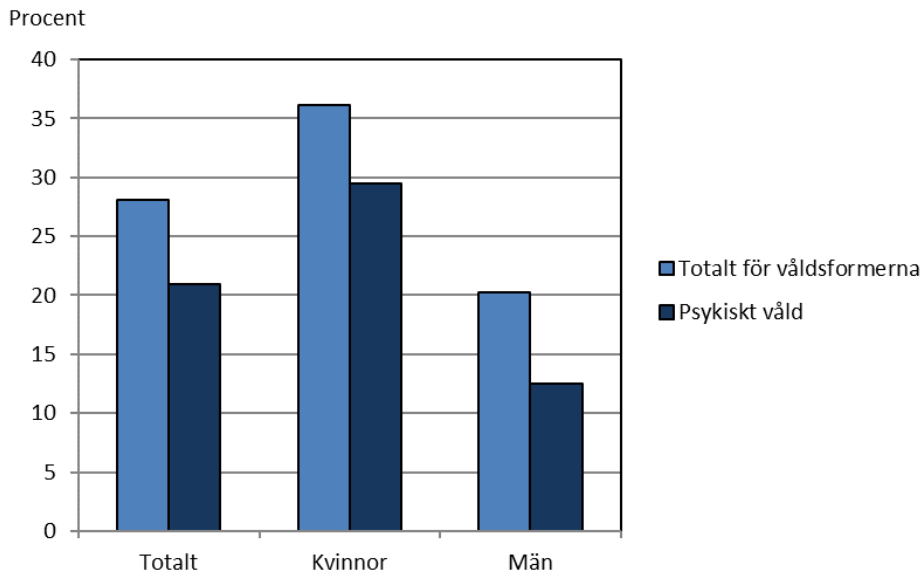
⁴⁰ Cirka 55 % av svarande har blivit utsatta för våld efter 15 års ålder i Finland (Tuhansien iskujen maa, 2010). Cirka 42 % av svarande har någon gång i sitt liv blivit utsatta för allvarligt våld i Sverige (Våld och hälsa, 2014).

⁴¹ χ^2 -test: $\chi^2(2) = 18.18, p < .001$.

⁴² χ^2 -test: $\chi^2(1) = 4.76, p = .03$.

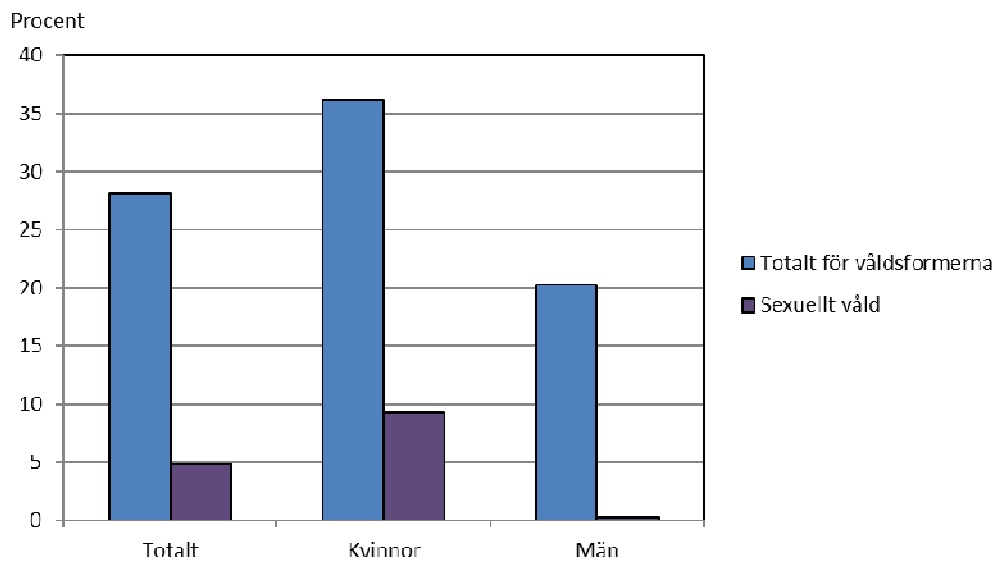
Psykiskt våld var den vanligaste våldsformen bland de svarande som deltog i undersökningen i urvalet och totalt 20,9 procent av de svarande hade varit utsatta för denna våldsform i något skede av sitt liv (se *Figur 9*). En signifikant könsskillnad visade att det var vanligare för kvinnor att vara psykiskt utsatta jämfört med män⁴³. Totalt 29,5 procent av kvinnorna och 12,6 av männen i urvalet hade blivit utsatta för psykiskt våld i något skede av sitt liv.

Figur 9. Utsatthet (%) för psykiskt våld bland svarande i urvalet (efter kön)

Källa: LR

Figur 10. Utsatthet (%) för sexuellt våld bland svarande i urvalet (efter kön)

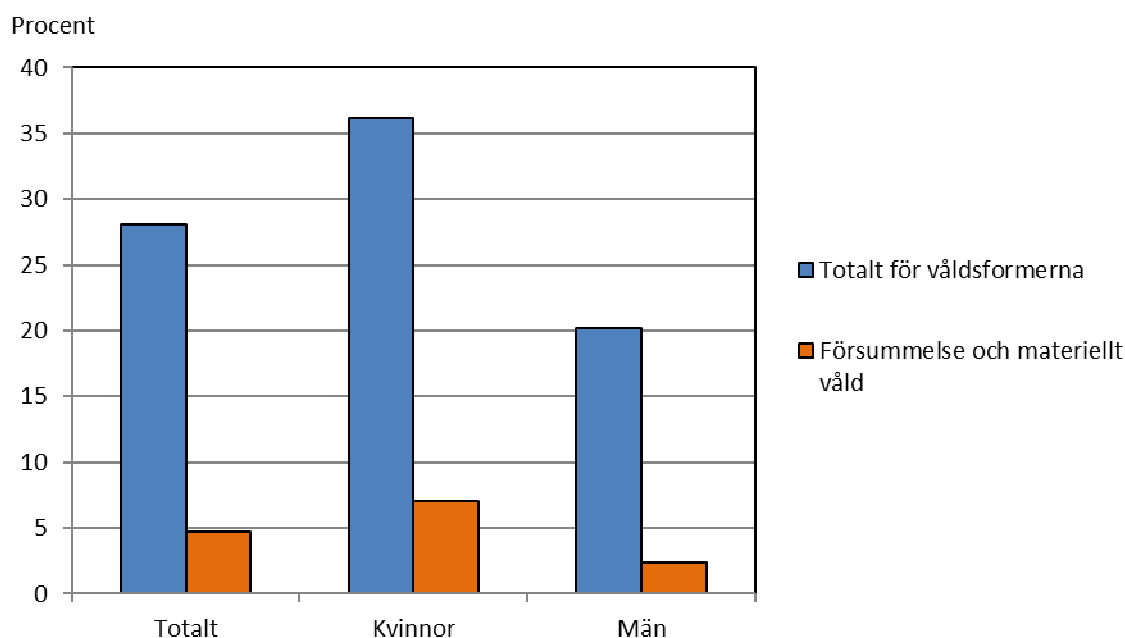
Källa: LR

⁴³ χ^2 -test: $\chi^2(1) = 21.05, p < .001$.

Utsatthet för sexuellt våld och försummelse/materiellt våld var mer sällsynt jämfört med fysiskt våld/hot om våld och psykiskt våld. Totalt 4,8 procent av de svarande i urvalet hade minnen av att de varit utsatta för **sexuellt våld** i en nära relation i något skede av sitt liv (se *Figur 10*). Det var markant mer vanligt för kvinnor att vara sexuellt utsatta i nära relationer jämfört med män⁴⁴. Nästan var tionde kvinna (9,3 %) hade minnen om sexuellt våld i något skede av sitt liv.

Resultaten för **försummelse/materiellt våld** i nära relationer visade att totalt 4,7 procent av de svarande i urvalet hade blivit utsatta för dessa våldsformer i något skede av sitt liv (se *Figur 11*). Resultaten visade att det var markant mer vanligt för kvinnor att vara utsatta för försummelse/materiellt våld jämfört med män⁴⁵. Totalt 7,1 procent av kvinnorna och 2,4 procent av männen i urvalet hade blivit utsatta för försummelse/materiellt våld i något skede av sitt liv.

Figur 11. Utsatthet (%) för försummelse och materiellt våld bland svarande i urvalet (efter kön)

Källa: LR

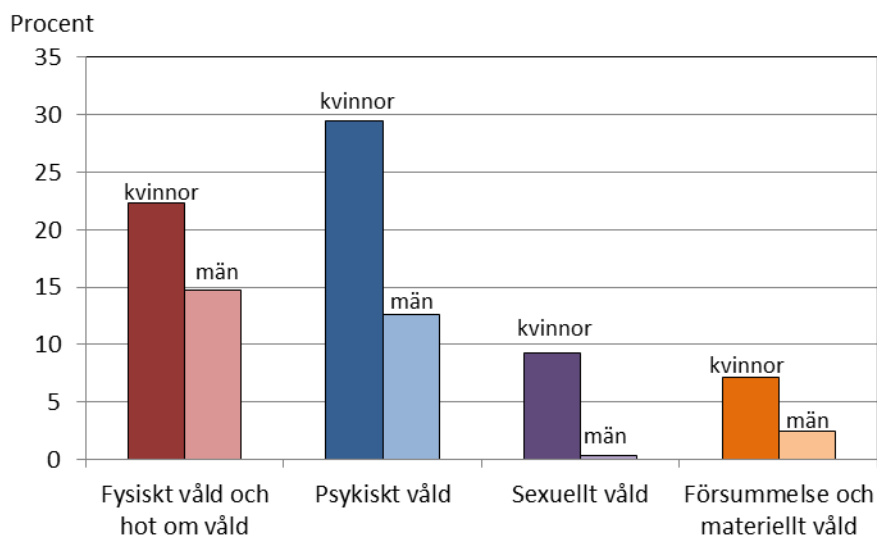
Figur 12 visar sammanfattningsvis att utsatthet för våld i nära relationer ur ett livstidsperspektiv och oberoende våldsformen är vanligare bland de åländska kvinnorna jämfört med de åländska männen. Tidigare studier har visat att kvinnor ofta är utsatta för våld med den nuvarande eller före detta partnern som förövare, medan män är utsatta för våldssituationer där förövaren är en obekant person⁴⁶.

⁴⁴ χ^2 -test: $\chi^2(1) = 20.10, p < .001$.

⁴⁵ χ^2 -test: $\chi^2(1) = 5.33, p = .02$.

⁴⁶ Se t.ex. Tuhansien iskujen maa, 2010.

Figur 12. Utsatthet (%) för våld i nära relationer i något skede av liv bland svarande i urvalet (efter kön och våldformen)

Källa: LR

De olika våldstyperna var sammankopplade. Fysiskt våld/hot om våld hade en medelstark och signifikant koppling med det psykiska våldet (se *Tabell 2*). Andra våldstyper var relativt svagt men signifikant sammankopplade. Resultaten indikerar att de som varit utsatta för våld i nära relationer vid något skede av sitt liv ofta har varit utsatta för flera våldstyper. Separata korrelationer för kvinnor och män visade att kopplingen mellan våldstyperna var starkare för kvinnor än för män. Detta samband granskas mer detaljerat för de nyligen utsatta i kapitel 4.2.

Tabell 2. Sambandet (korrelation) mellan våldstyperna bland svarande i urvalet

	Fysiskt våld och hot om våld	Psykiskt våld	Sexuellt våld	Försummelse och materiellt våld
Fysiskt våld och hot om våld	1			
Psykiskt våld	.54	1		
Sexuellt våld	.36	.37	1	
Försummelse och materiellt våld	.38	.39	.31	1

Not: Alla p -värden < .001. Spearmans rangkorrelation: $r = 0.0-0.2$ "mycket svag"; $r = 0.2-0.4$ "svag"; $r = 0.4-0.6$ "medelmåttlig"; $r = 0.6-0.8$ "stark"; $r = 0.8-1.0$ "mycket stark".

Källa: LR

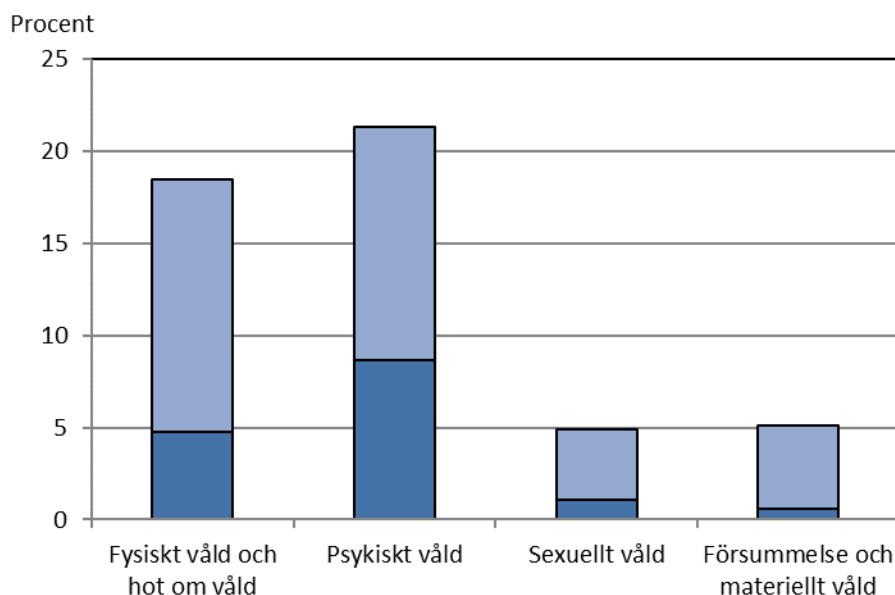
Tidigare våldserfarenheter påverkar livet

Det är viktigt att uppmärksamma att våldserfarenheterna ofta påverkar livet bland de utsatta under en lång tidsperiod (se *Figur 13*). Bland de svarande i urvalet som varit utsatta för fysiskt våld/hot om våld upplevde var fjärde (25,9 %) att våldet fortfarande påverkar hälsan eller välbefinnandet. Kvinnornas andel var markant större än männens⁴⁷. Bland psykiskt utsatta upplevde nästan hälften (40,8 %) att våldet fortfarande påverkar hälsan eller välbefinnandet.

⁴⁷ χ^2 -test: $\chi^2(2) = 10.11, p = .001$.

Även bland dessa svaranden var kvinnornas andel markant större än männens⁴⁸. Dessutom visade en signifikant åldersskillnad att speciellt de yngsta svarande (18–29 år) upplevde att det tidigare psykiska våldet fortfarande påverkar hälsan och välbefinnandet.⁴⁹ Bland sexuellt utsatta upplevde var femte (21,7 %) (av vilka markant flera var kvinnor än män) att våldet fortfarande påverkar hälsan eller välbefinnandet.⁵⁰ Många upplevde även att försummelse/materiellt våld fortfarande påverkar livet (12,2 %).

Figur 13. Utsatthet (%) för våld i nära relationer i något skede av liv bland svarande i urvalet (efter våldformen och påverkan i livet)

Not: Den mörkare färgnyansen står för andelen svarande som fortfarande känner påverkan av det tidigare våldet i hälsan och välbefinnandet. Endast totala andelar anges p.g.a. de låga frekvenserna i delgrupperna för kvinnor och män.

Källa: LR

Flera studier har visat att tidig utsatthet för våld i nära relationer ofta leder till senare utsatthet. Dessutom påverkar våldet den psykiska och fysiska hälsan. Den svenska undersökningen *Våld och hälsa* (2014) dokumenterade följande hälsokonsekvenser:

- Riskbruk av alkohol är dubbelt så vanligt bland fysiskt och sexuellt utsatta än bland resten av befolkningen.⁵¹
- Hjärtinfarkt bland fysiskt eller sexuellt utsatta kvinnor är två till fyra gånger vanligare i 56-74 års ålder bland de våldsutsatta jämfört med andra kvinnor i samma ålder.⁵²

⁴⁸ χ^2 -test: $\chi^2(1) = 6.37, p = .01$.

⁴⁹ χ^2 -test: $\chi^2(5) = 15.36, p < .01$. Drygt fyra av tio kvinnor och drygt tre av tio män i Sverige har varit utsatta för upprepat psykiskt våld under någon period av sitt liv (Våld och hälsa, 2014).

⁵⁰ χ^2 -test: $\chi^2(1) = 12.68, p < .001$. Cirka 19 % av kvinnor i Finland har blivit utsatta för sexuellt våld efter 15 års ålder (Tuhansien iskujen maa, 2010). Cirka 6-7 % av kvinnor i Sverige har blivit utsatta för sexuellt våld av en bekant någon gång under sitt vuxna liv.

⁵¹ Riskbruket mättes med hjälp av skattningsinstrumentet AUDIT (Alcohol Use Disorder Identification Test).

⁵² Förekomst av diagnosen hjärtinfarkt under de senaste fem åren analyserades med hjälp av data från Socialstyrelsens Patientregister.

- Depression är dubbelt så vanligt bland psykiskt utsatta än bland resten av befolkningen. (Som symtomen för depression definierades bland annat svår ångest.)
- PTSD (Post Traumatic Stress Disorder, posttraumatiskt stressyndrom) och självskaadebeteende är tre till fem gånger vanligare bland sexuellt utsatta än bland resten av befolkningen.⁵³
- Psykosomatiska symtom är dubbelt så vanliga bland sexuellt utsatta än bland resten av befolkningen. (I psykosomatiska symtom ingår kroppsliga symtom som huvudvärk, yrsel eller återkommande fysiska besvär som kan kopplas till psykisk oro, ångest, nedstämdhet eller stress.)

Trots att analyserna i undersökningen *Våld och hälsa* visade att psykisk och fysisk ohälsa är vanligare hos de som varit utsatta för allvarligt våld än hos resten av befolkningen, betonas i rapporten att inget orsakssamband kan bekräftas. Bland annat sexuella övergrepp i barndomen behöver inte *orsaka* ökad risk för liknande övergrepp som vuxen. Däremot kan konstateras att en oproportionellt stor andel av personer som någon gång varit utsatta för allvarligt fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld lider av ohälsa.

4.2 Våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna

I detta kapitel kartlägger vi förekomsten av våld i nära relationer på Åland under de senaste tolv månaderna. Genom att sätta en relativt kort tidsbegränsning till våldserfarenheterna får vi en mer detaljerad uppfattning av situationen i dagsläget. Även minneseffekterna i materialet för de senaste tolv månaderna kan väntas bli mindre omfattande jämfört med materialet för utsattheten under den svarandes livstid. Resultaten rapporteras för följande våldsformer:

- fysiskt våld: *konkret fysiskt våld och hot om våld*
- psykiskt våld: *verbalt psykiskt våld och kontrollerande psykiskt våld*
- sexuellt våld: *sexuella kränkningar och sexuellt utnyttjande*
- försummelse och materiellt våld: *försummelse och materiellt våld*

Våldet räknas som återkommande om de våldsamma situationerna ha uppstått minst en eller flera gånger i månaden. Våldshändelser som uppstått några gånger per år eller mer sällan behandlas som enstaka händelser⁵⁴.

Mer än var tionde har varit utsatt för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna

Resultaten visar att problematiken kring våld i nära relationer är aktuell för fler än var tionde ålänning i åldern 18–79 år. Totalt 12,3 procent av de svarande i urvalet hade varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Bland kvinnor var andelen utsatta 15,7 procent och bland män 9,2 procent⁵⁵. De utsatta fanns i alla ålders- och utbildningsgrupper (se

⁵³ Symtomen för PTSD är plötsliga, påträngande minnen från den traumatiska händelsen, överspant vaksamhet, stressreaktioner samt svårigheter med sömn och koncentration. Självskaadebeteende definierades som att skada sig själv genom att rispa eller skära sig eller på annat sätt orsaka sig skador samt som självmordstankar eller självmordsförsök.

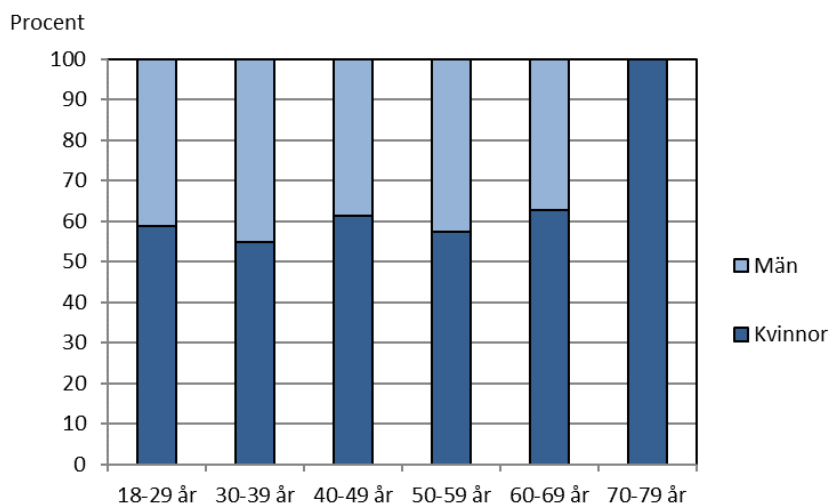
⁵⁴ Se t.ex. Brå, 2014:8.

⁵⁵ χ^2 -test: $\chi^2(1) = 4.58, p = .03$.

Figur 7). Figur 14 visar att endast bland de allra äldsta svarande i urvalet (70-79 åriga) var enbart kvinnor representerade som utsatta under de senaste tolv månaderna. En tredjedel (33,8 %) av de svarande i urvalet som varit utsatta under de senaste tolv månaderna bodde i ett hushåll med ett eller flera barn.

Resultaten i den åländska studien om de äldres hälsa och livskvalitet⁵⁶ (2016) visade att 3,4 procent av de äldre kvinnorna och 1,3 procent av de äldre männen hade blivit utsatta för våld i nära relationer under det senaste året. Våldet definierades som användning av fysiskt våld, makt eller hot som antingen leder till personskador, dödsfall eller psykisk skada. De svarande frågades om de blivit utsatta för aggressivitet eller våld från en närstående, inkluderat fysiskt våld, sexuella kränkningar, maktutövningar, förolämpningar och liknande⁵⁷. Motsvarande andelar bland 65-åringar och äldre i vårt material visade att 13,0 procent av de äldre kvinnorna och 1,9 procent av de äldre männen hade varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Andelen utsatta äldre kvinnor var med andra ord betydligt större i den här utredningen jämfört med den åländska utredningen från 2016. Detta kan bland annat bero på de mer detaljerade frågorna som ställdes om olika våldsformer. De vanligaste våldsformerna som rapporterades av de äldre utsatta kvinnorna i den här utredningen var verbalt psykiskt våld och hot om våld. Utsatthet förekom dock i alla våldsformer.

Figur 14. Fördelning (%) av utsatthet under de senaste tolv månaderna (efter kön och åldersgruppen)

Källa: LR

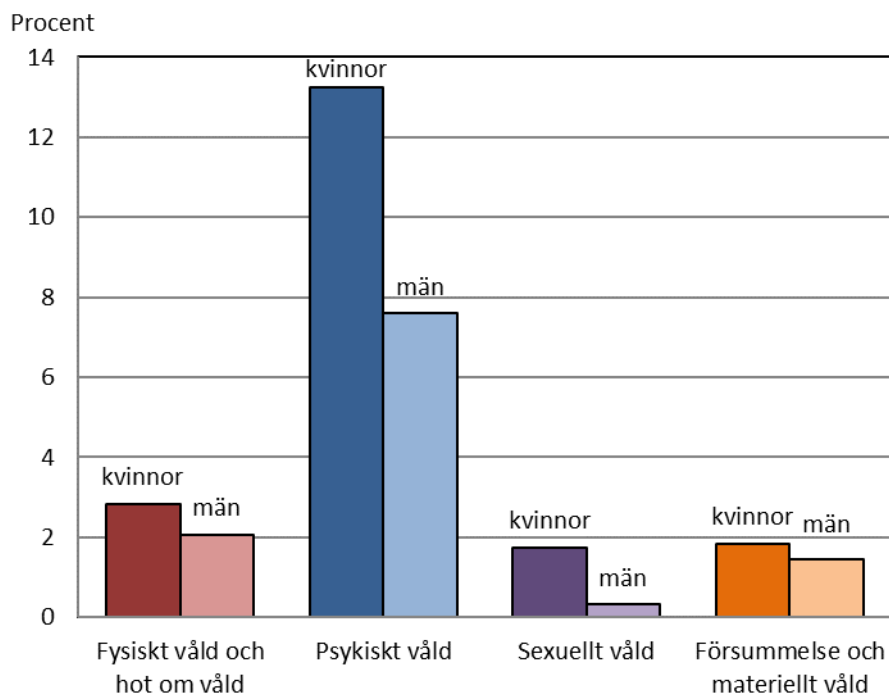
Totalt 10,3 procent av de svarande i urvalet hade blivit utsatta för psykiskt våld under de senaste tolv månaderna. Figur 15 visar att psykiskt våld var den vanligaste våldsformen och att psykisk utsatthet var mer vanligt bland kvinnor (13,2 % av kvinnorna i urvalet) än bland män (7,6 % av männen i urvalet). En stor majoritet (83,7 %) av de som hade blivit utsatta för våld i nära relationer hade upplevt psykiskt våld.

⁵⁶ Boman, 2016.

⁵⁷ Svarsalternativen var: Nej/Ja, senaste året/Ja, senaste månaden/Ja, senaste veckan. De svarande fick även möjligheten att fritt beskriva våldet närmare.

De svarande i urvalet som hade varit psykiskt utsatta under de senaste tolv månaderna angav oftast den nuvarande partnern (39,7 % av fallen) eller den före detta partnern (34,9 % av fallen) som våldsutövaren. I fler än var tionde fall (12,7 %) angavs även den egna föräldern som våldsutövaren. På grund av våldshändelserna hade de svarande behövt psykiatrisk hjälp för att kunna **”bearbeta känslorna”** och att få **”hjälp och redskap att gå vidare”**. Även en släkting (till personen själv eller till partnern), det egna barnet och en arbetskamrat uppgavs som våldsutövaren. Mobbning på arbetsplatsen kan beskrivas som våld i nära relationer om den utsatta har ett nära och känslomässigt band med våldsutövaren. Vanligtvis definieras mobbning på arbetsplatsen dock som återkommande negativa och avsiktliga handlingar där våldsutövaren har makt över eller ett överlägset läge gentemot den utsatta. Mobbning på arbetsplatsen är ofta ett socialt fenomen som styrs av de normer och roller som uppstår i gruppen.

Figur 15. Utsatthet (%) för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna (efter kön och våldsformen)

Källa: LR

Fysiskt våld och hot om våld var den näst vanligaste våldsformen. Totalt 2,4 procent av de svarande i urvalet hade blivit utsatta för fysiskt våld och hot om våld under de senaste tolv månaderna. *Figur 15* visar att det var mer vanligt för kvinnor (2,8 % av kvinnorna i urvalet) att bli utsatta för fysiskt våld och hot om våld jämfört med män (2,1 % av männen i urvalet). Ungefär var femte (19,7 %) av de svarande som hade blivit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna hade upplevt fysiskt våld och/eller hot om våld. Som våldsutövaren nämndes oftast den före detta partnern (44,0 % av fallen) eller den nuvarande partnern (40,0 % av fallen). Även föräldrar, syskon och sambon uppgavs som våldsutövare.

Figur 15 visar att försummelse och materiellt våld var en relativt sällan förekommande våldsform. Totalt 1,6 procent av de svarande i urvalet hade blivit utsatta för försummelse

och/eller materiellt våld under de senaste tolv månaderna. Kvinnorna hade blivit något mer utsatta jämfört med männen (1,8 % av kvinnorna och 1,5 % av männen i urvalet). Ungefär var tionde (13,3 %) av de svarande som hade blivit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna hade upplevt försummelse och/eller materiellt våld. Återigen nämndes främst den nuvarande (42,9 % av fallen) eller den före detta partnern (50,0 % av fallen) som våldsutövaren⁵⁸.

Sexuellt våld var den mest sällan förekommande våldsformen och endast 1,0 procent av de svarande i urvalet hade blivit sexuellt utsatta under de senaste tolv månaderna. *Figur 15* visar att kvinnorna var återigen mer utsatta jämfört med männen (1,7 % av kvinnorna och 0,3 % av männen i urvalet). Totalt 8,4 procent av de som hade blivit utsatta under de senaste tolv månaderna rapporterade om sexuellt våld. Alla händelser av sexuellt våld som rapporterades var gjorda av den svarandes nuvarande (60,0 % av fallen) eller före detta partner (40,0 % av fallen).

Gruppjämförelser för kön, åldern och utbildningen kunde inte genomföras på ett statistiskt pålitligt sätt på grund av de låga frekvenserna.

Psykiskt våld är mer vanligt som återkommande än de andra våldsformerna

Våldets återkommande natur speglar delvis våldets intensitet, även om det är viktigt att komma ihåg att vissa våldshändelser är djupt traumatiserande även som engångshändelser. Likaså är det vanligt att våld i nära relationer förekommer samtidigt i många olika våldsformer, av vilka vissa är mer återkommande än andra. Av de svarande i urvalet som hade varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna, svarade 44,3 procent att våldet hade varit återkommande i någon av de fyra huvudformerna.⁵⁹

Figur 16 visar resultaten för våldets återkommande natur bland de svarande i urvalet som varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Trots att fysiskt våld och hot om våld var den näst vanligaste våldsformen bland de svarande i urvalet som hade varit utsatta under de senaste tolv månaderna (se *Figur 15*), är dessa våldsformer mer sällan återkommande jämfört med psykiskt våld och sexuellt våld. Resultaten för **konkret fysiskt våld** (se *Figur 16*) visar att för 25,0 procent av de utsatta för denna våldsform var våldet återkommande. **Hot om våld** var återkommande för 22,2 procent av de svarande i urvalet som hade varit utsatta för denna våldsform under de senaste tolv månaderna.

Från *Figur 16* framgår att det oftast är de psykiska våldsformerna som är återkommande. För 40,8 procent av de svarande som varit utsatta för **verbalt psykiskt våld** hade våldet inträffat en eller flera gånger i månaden, medan resultaten för **kontrollerande psykiskt våld** visade att för 34,8 procent av de utsatta hade våldsformen varit återkommande. Att bli utsatt för återkommande kränkande, hånande, nedvärderande och förödmjukande ord och/eller förföljelser, trakasserier och kontroll är psykiskt förödande för den utsatta. Det är vanligt att återkommande psykisk misshandel leder till depression och har negativa konsekvenser för offrets egen vilja och självrespekt.

⁵⁸ Även en sambo nämndes som våldsutövare.

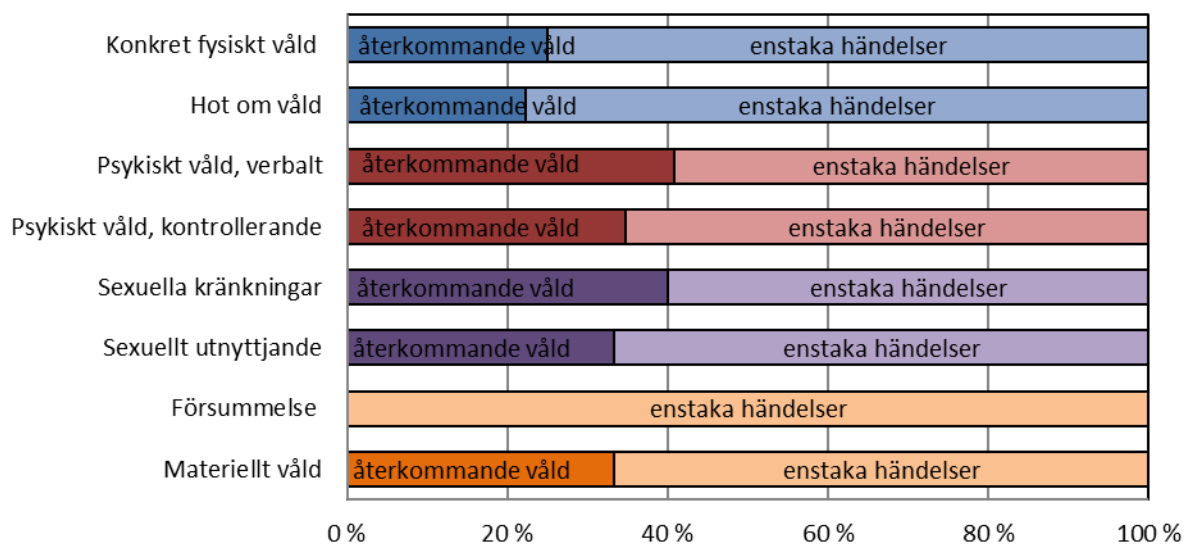
⁵⁹ Andelen behöver betraktas som en riktgivande miniminivå.

Figur 16 visar att även sexuellt våld var återkommande bland de svarande i urvalet som hade varit utsatta för denna våldsform under de senaste tolv månaderna. För 40,0 procent av de utsatta för **sexuella kränkningar** under de senaste tolv månaderna handlade utsattheten om månatligen återkommande händelser, medan resultaten **sexuellt utnyttjande** visade att för 33,3 procent av de sexuellt utsatta var våldet återkommande.

Resultaten för våldets återkommande karaktär (Figur 16) visar slutligen att för ingen av de svarande i urvalet som varit utsatta för **försummelse** under de senaste tolv månaderna handlade våldet om återkommande händelser. Resultaten för **materiellt våld** visade att för 33,3 procent av de utsatta var våldet återkommande. Även här var de totala frekvenserna låga. Eftersom det materiella våldet omfattar förövarens försök att kontrollera ekonomin och materiella tillgångar för att öka isoleringen och utsattheten hos den andra, kan denna typen av våld naturligtvis även uppfattas som psykiskt våld.

För över hälften av våldsformerna var frekvenserna lägre än tio, vilket betyder att de rapporterade andelarna (i synnerhet för hot om våld, sexuella kränkningar och sexuellt utnyttjande samt för försummelse och materiellt våld) behöver tolkas med försiktighet. Gruppjämförelser för kön, åldern och utbildningen kunde inte genomföras på ett statistiskt pålitligt sätt på grund av de låga frekvenserna.

Figur 16. Andel (%) återkommande och enstaka våldshändelser i nära relationer under de senaste tolv månaderna (efter våldsformen)

Not: Endast totala andelar anges p.g.a. de låga frekvenserna i delgrupperna för kvinnor och män.

Källa: LR

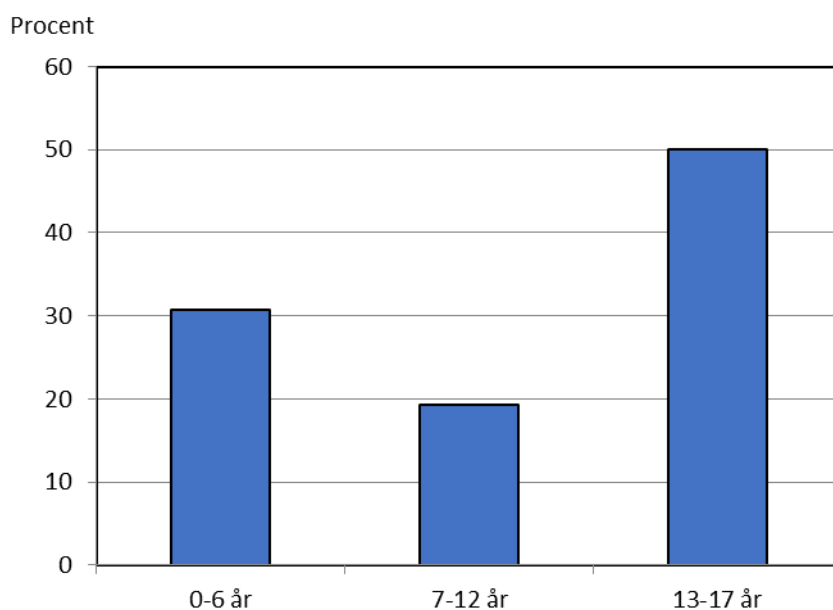
De utsatta barnen

I utredningen riktade vi uppmärksamhet till situationer där barnen blir direkt eller indirekt utsatta för våld i nära relationer. Direkt utsatthet betyder att barnet själv har varit utsatt för våld i nära relationer på de olika sätt som beskrivs i utredningen. Indirekt utsatthet för våld däremot betyder att barnet har varit hemma när någon blivit utsatt för våld i nära relationer. Detta innebär

att barnet har upplevt våldet till exempel genom att höra våldet eller se effekterna av våldet i form av blåmärken, sönderslagna möbler och liknande. Både direkt och indirekt utsatthet för våld i nära relationer har allvarliga och ofta långvariga konsekvenser för barnet.

Av de svarande i urvalet som hade varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna bodde totalt 33,8 procent i ett hushåll där det fanns ett eller flera barn. De yngsta av dessa barn var ett år gamla och de äldsta 17 år. Totalt bestod dessa hushåll av 26 barn (0,4 barn per utsatt svarande) och i genomsnitt var barnen 10 år gamla. *Figur 17* visar fördelningen av barnen i olika åldersgrupper.

Figur 17. Andel (%) barn i samma hushåll som de utsatta i urvalet (efter åldersgruppen)

Not: Baserat på de svarande i urvalet som varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna.
Källa: LR

Trots att 26 barn enligt enkäten uppgavs bo i samma hushåll som våldsutsatta, behöver det nödvändigtvis inte betyda att barnet blivit direkt eller indirekt utsatt för våld i nära relationer. Totalt 4,8 procent av de svarande i urvalet som varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna rapporterade att barnet (eller barnen) blivit direkt utsatt och totalt 13,1 procent rapporterade att barnet (eller barnen) varit hemma under våldssituationerna. De aktuella andelarna kan dock vara betydligt mycket större än som anges här, eftersom cirka 20 procent av de svarande valde att inte svara på frågorna som handlade om barn.

Den mest framträdande riskfaktorn för utsatthet för våld i nära relationer bland barn är förekomsten av våld mellan vuxna i hemmet. Tidigare studier har visat att ett barn som bor i ett hem där fysiskt våld förekommer har till och med sex gånger större risk att bli utsatt för våld jämfört med andra barn. I svenska studier har var femte kvinna som någon gång blivit utsatt för våld i nära relationer uppgett att även barnet (eller barnen) blivit utsatt för våld. Av de kvinnor

som är utsatta för våld i sin nuvarande relation uppgav cirka fem procent att även barnet (eller barnen) blivit utsatt.⁶⁰

De barn som blir utsatta väljer ofta att inte berätta om våldet. I studien *Våld och hälsa* (2014) konstaterades att en stor andel av de vuxna som varit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld som barn väljer att inte berätta om det och endast få av dessa utsatta hade sökt professionell hjälp. Att få hjälp till utsatta barn är oerhört viktigt då tidigare studier tydligt har visat kopplingen mellan utsattheten i barndomen och vuxenlivet. Bland de kvinnor som hade varit utsatta för fysiskt våld eller hot om våld i sin barndom var det tre gånger vanligare att bli utsatt även som vuxen jämfört med andra kvinnor. Drygt 40 procent av de kvinnor som varit sexuellt utsatta som barn hade även blivit sexuellt utsatta som vuxna, medan den motsvarande andelen för männen var 13 procent. Slutligen är även barnens utsatthet för psykiskt våld starkt kopplat till risken för liknande utsatthet som vuxna. Resultatet i studien *Våld och hälsa* indikerar att utsattheten under barndomen hör till de omständigheter som kan leda till utsattheten även senare i livet.

4.3 Jämförelser mellan brottsstatistik och prevalens på Åland

Jämförelser mellan brottsstatistiken och resultaten i den här undersökningen visar att endast en bråkdel av våld i hemmet och våld i nära relationer anmäls som brott. Enligt den officiella brottsstatistiken blev 45 ålänningar utsatta för brott inom våld i hemmet och våld i nära relationer under 2016, varav 38 var vuxna (se *Tabell 1*). I vårt urval hade 12,3 procent av de svarande blivit utsatta för våld i nära relationer under ungefär samma tidsperiod. På basen av resultaten i den här undersökningen kan det totala antalet utsatta vuxna (18-79 år) beräknas till 2 712 personer under år 2016. Detta antyder att problematiken kring våld i nära relationer berör en mycket större grupp av vuxna ålänningar än vad brottsstatistiken indikerar.

Även barns utsatthet för våld i nära relationer är svårt att beräkna. Enligt den officiella brottsstatistiken blev sju minderåriga utsatta för våld i hemmet och våld i nära relationer på Åland år 2016 (se *Tabell 3*), men utsattheten är högst troligt mer vanligt än vad brottsstatistiken antyder. Endast grova beräkningar kan genomföras baserat på det viktade materialet i undersökningen⁶¹. Andelen direkt eller indirekt utsatta barn kan då beräknas till 7,5-13,1 procent av alla minderåriga barn på Åland år 2016⁶². I praktiken betyder detta att minst 400 åländska barn kan ha varit direkt eller indirekt utsatta för våld i nära relationer år 2016.

⁶⁰ Brå 2014:8.

⁶¹ I beräkningar antas att endast en vuxen per hushåll blir utsatt för våld i nära relationer. Totalt 15,8 % av de utsatta vuxna i den här utredningen rapporterade att barnet (eller barnen) blivit direkt eller indirekt utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Dessa svaranden bodde i genomsnitt med ett barn i samma hushåll. Om barns utsatthet beräknas enligt materialet i den här utredningen, kan antalet direkt eller indirekt utsatta barn summeras till 428 (7,5 % av minderåriga). Om barns utsatthet beräknas enligt det genomsnittliga antalet barn per barnfamilj på Åland (1,74 barn år 2016), kan antalet direkt eller indirekt utsatta barn summeras till 751 (13,1 % av minderåriga).

⁶² I Sverige har beräknats att ungefär 10 % av alla barn har upplevt våld i hemmet (SOU 2001:72).

Tabell 3. Antal minderåriga offer för våld i hemmet och våld i nära relationer på Åland 2009-2016

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Totalt	5	6	12	20	17	10	11	7

Källa: SC

5. RESULTAT DEL II: De nyligen utsatta på Åland

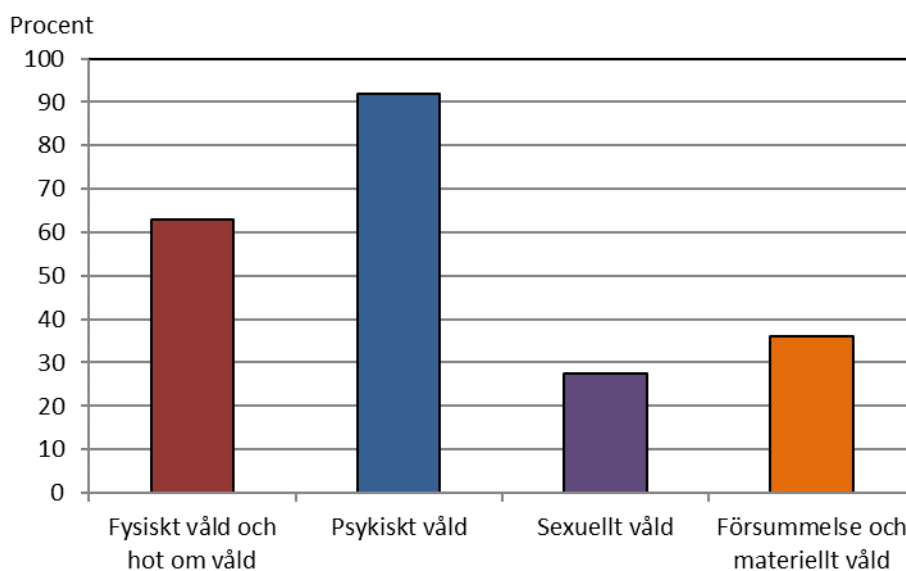
För att få en bättre uppfattning om olika former av hjälpinstanser som använts, skapades en grupp som bestod av de svarande som varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Gruppen för de nyligen utsatta består därmed av både svarande som deltagit i undersökningen i urvalet (59 personer) och svarande som tagit initiativet att fylla i enkäten utanför urvalet (31 personer). Totalt 90 personer (78,9 % kvinnor och 21,1 % män) ingår i den sammansatta gruppen. Eftersom gruppen inte nödvändigtvis är representativ för alla utsatta på Åland, beskriver vi i detta kapitel gruppens egenskaper i detalj.

5.1 Verbalt psykiskt våld är den vanligaste våldformen bland de nyligen utsatta

Figur 18 visar våldformerna som de nyligen utsatta hade blivit utsatta för. Den vanligaste våldformen var psykiskt våld, något som nästan alla (92,0 %) i gruppen hade i något skede av sitt liv blivit utsatta för. Nästan två av tre svarande (62,9 %) hade blivit utsatta för fysiskt våld och /eller hot om våld. En tredjedel (36,0 %) rapporterade även om försummelse och/eller materiellt våld i nära relationer i något skede av sitt liv. Slutligen hade många (27,6 %) även blivit sexuellt utsatta i nära relationer.

Resultaten för de olika våldformerna bekräftar resultatet för urvalet (se Figur 12 och Figur 15), som indikerar att det psykiska våldet är den vanligaste våldformen bland de som har varit utsatta för våld i nära relationer på Åland.

Figur 18. Andel (%) nyligen utsatta som rapporterat om våld i nära relationer i något skede av liv (efter våldformen)

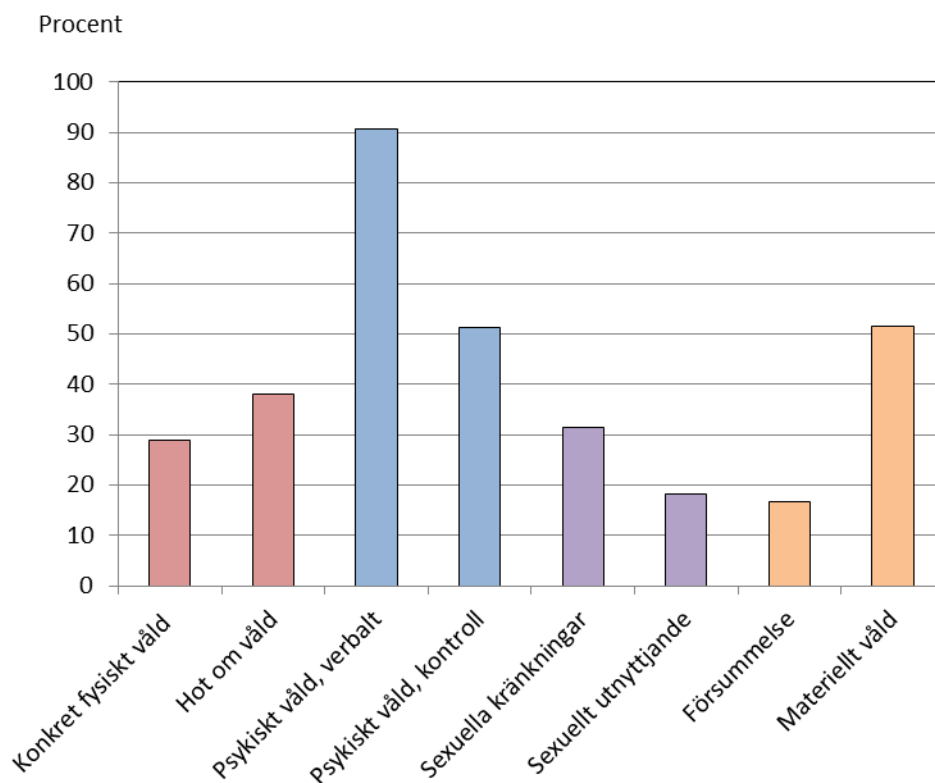
Not: Endast totala andelar anges p.g.a. de låga frekvenserna i delgrupperna för kvinnor och män.

Källa: LR

Figur 19 ger en inblick i våldet bland de nyligen utsatta under de senaste tolv månaderna. Det psykiska våldet var den vanligaste våldformen. Nästan alla (90,7 %) av de nyligen utsatta hade

upplevt kränkande, hånande, nedvärderande eller förödmjukande ord under de senaste tolv månaderna. Över hälften av de nyligen utsatta (51,2 %) hade även utsatts för kontrollerande psykiskt våld. Våldsutövaren har då förföljt eller trakasserat den utsatta eller försökt kontrollera den utsatta genom att hindra kontakterna med någon specifik person, hindrat den utsatta att lämna hemmet eller försökt bestämma vad den andra får eller måste göra.

Figur 19. Utsatthet (%) för våld i nära relationer bland de nyligen utsatta (efter våldets delgrupper)

Not: Endast totala andelar anges p.g.a. de låga frekvenserna i delgrupperna för kvinnor och män.
Källa: LR

Även materiellt våld var vanligt förekommande bland de nyligen utsatta. Över hälften (51,2 %) av de nyligen utsatta hade varit utsatta för materiellt våld då våldsutövaren hade bland annat hindrat den utsatta att självständigt använda pengar, tvingat den utsatta att ge bort sina egna pengar eller utövat annan sort av ekonomisk utpressning. Erfarenheter av försummelse däremot var mer sällsynt bland de nyligen utsatta (16,7 % av de nyligen utsatta). Till försummelse hör bland annat att våldsutövaren har hindrat eller vägrat den utsatta mat, dryck, medicin eller annat stöd som den utsatta behöver.

Ett annat sätt att utöva kontroll och missbruka makt i en nära relation är att hota om våld. Fler än var tredje av de nyligen utsatta (37,9 %) hade varit utsatta för hot om våld som riktats mot den utsatta eller en närstående. Fler än var fjärde av de nyligen utsatta (28,8 %) hade erfarenheter av konkret fysiskt våld i form av slag, sparkar, knuffar och liknande.

Slutligen hade cirka en tredjedel (31,4 %) av de nyligen utsatta upplevt sexuella kränkningar, övergrepp eller handlingar mot den utsattas vilja i en nära relation. Trots att sexuellt utnyttjande är en av de mest sällan förekommande våldshandlingarna bland de nyligen utsatta, hade nästan var femte (18,2 % av de nyligen utsatta) blivit utsatt för den här våldsformen. Till sexuellt utnyttjande hör bland annat att personen har tvingats till samlag genom våld eller hot om våld eller tvingats till samlag i situationer då den utsatta inte kunnat försvara sig själv eller uttrycka sin vilja.

De nyligen utsatta angav oftare den före detta partnern som våldsutövaren jämfört med de svarande i urvalet. Den före detta partnern angavs som våldsutövare i nästan hälften av fallen inom psykiskt våld (46,9 % av fallen i våldets båda delgrupper, jämfört med 34,9 % bland svarande i urvalet) och i över hälften av fallen inom fysiskt våld (60,9 % av fallen i våldets båda delgrupper, jämfört med 44,0 % bland svarande i urvalet), sexuellt våld (52,6 % av fallen i våldets båda delgrupper, jämfört med 40,0 % bland svarande i urvalet) samt försummelse och materiellt våld (56,5 % av fallen i våldets båda delgrupper, jämfört med 50,0 % bland svarande i urvalet).

Resultaten visade även en tydlig koppling mellan våldets delgrupper (se *Tabell 4*), vilket indikerar att många av de nyligen utsatta hade erfarit våld i flera olika former. Den starkaste kopplingen fanns mellan sexuella kränkningar och försummelse, medan den vanligaste våldsformen, psykiskt våld, hade relativt stark koppling till hot om våld⁶³.

Resultaten visar att många av de svarande som tog initiativet att frivilligt och utanför urvalet ta del i undersökningen hade redan vid tidpunkten lämnat det våldsamma förhållandet. Däremot var andelen av de som angav den nuvarande partnern som våldsutövaren i förhållandevis hög i urvalet. Detta reflekterar delvis de utmaningar som finns i samband med hjälpsökande och våld i nära relationer: Få av de utsatta för våld i nära relationer tar självmant kontakt och initiativ för att berätta om sina erfarenheter. Problematiken har uppmärksammats även i tidigare undersökningar, vilket har lett till att myndigheternas uppsökande verksamhet har diskuterats i samband med våld i nära relationer⁶⁴.

Resultaten visade även att de nyligen utsatta hade varit utsatta för kontrollerande våld bland annat i form av psykiskt och materiellt våld. Detta kan indikera situationer där våldet efter hjälpsökande och separation fortsätter i kontrollerande former, vilket enligt studierna om våld i nära relationer är relativt vanligt.

⁶³ Korrelation: $r = .82$, $p < .001$ för sexuella kränkningar och försummelse; $r = .54$, $p < .001$ för verbalt psykiskt våld och hot om våld; $r = .64$, $p < .001$ för kontrollerande psykiskt våld och hot om våld

⁶⁴ Bland annat socialtjänsten i Stockholms stad har ansvar att arbeta uppsökande mot våld i nära relationer (källa: Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020).

Tabell 4. Samband (korrelation) mellan våldsformerna som rapporterats av de nyligen utsatta

	Konkret fysiskt våld	Hot om våld	Psykiskt våld, verbalt	Psykiskt våld, kontroll	Sexuella kränkningar	Sexuellt utnyttjande	Försummelse	Materiellt våld
Konkret fysiskt våld	1							
Hot om våld	.38**	1						
Psykiskt våld, verbalt	.31*	.54**	1					
Psykiskt våld, kontroll	.36**	.64**	.43**	1				
Sexuella kränkningar	.21	.24	.29	.21	1			
Sexuellt utnyttjande	.26	.37**	.22	.21	.22	1		
Försummelse	.40*	.30	.26	.37*	.82**	-.07	1	
Materiellt våld	.47**	.25	.45*	.31	.55**	.12	.43*	1

(***) p -värde < .001; (**) p -värde < .01; (*) p -värde < .05. Spearmans rangkorrelation: $r = 0.0-0.2$ "mycket svag"; $r = 0.2-0.4$ "svag"; $r = 0.4-0.6$ "medelmåttlig"; $r = 0.6-0.8$ "stark"; $r = 0.8-1.0$ "mycket stark".

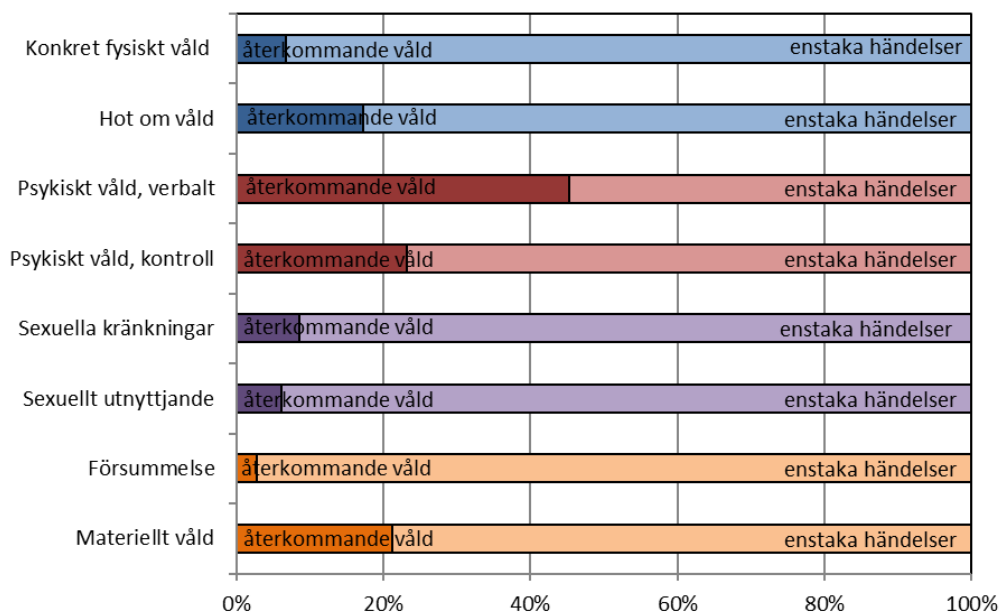
Källa: LR

5.2 Psykiskt och materiellt våld är mest återkommande bland de nyligen utsatta

Figur 20 visar resultaten för våldets intensitet bland de nyligen utsatta. Utsatthet för återkommande psykiskt våld är vanligast (45,3 % av verbalt psykiskt våld och 23,2 % av kontrollerande psykiskt våld är återkommande). Likaså är utsatthet för hot om våld återkommande bland många av de nyligen utsatta, medan återkommande konkret fysiskt våld är mer sällsynt (17,2 % av hot om våld och 6,8 % av konkret fysiskt våld är återkommande). Bland de nyligen utsatta fanns även svarande som varit utsatta för återkommande sexuellt våld (8,6 % av sexuella kränkningar och 6,1 % av sexuellt utnyttjande har varit återkommande). Materiellt våld var relativt vanligt som en återkommande våldsform bland nyligen utsatta, medan försummelse var den mest sällan återkommande våldsformen (21,2 % av materiellt våld och 2,8 % av försummelse var återkommande).

Eftersom andelen återkommande våld bland de nyligen utsatta var i de flesta våldsformerna lägre än bland de utsatta i urvalet, indikerar även de här resultaten att många av de svarande utanför urvalet redan lämnat det våldsamma förhållandet. Endast andelen verbalt psykiskt våld och försummelse var högre bland de nyligen utsatta, vilket kan reflektera situationer där våldet efter parförhållandet fortsätter som verbala kränkningar.

Figur 20. Andel (%) återkommande våld och enstaka våldshändelser i nära relationer bland de nyligen utsatta (efter våldsformen)

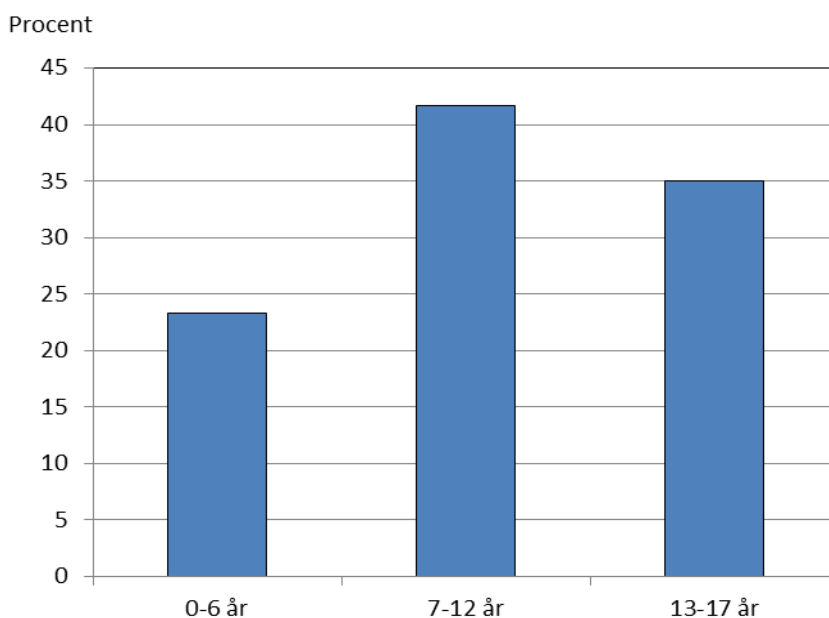

Källa: LR

5.3 Frågor som handlar om barn

Totalt 43,3 procent av de nyligen utsatta bodde i ett hushåll där det fanns ett barn under 18 år. De yngsta barnen var nyfödda och de äldsta 17 år. Totalt bestod dessa hushåll av 60 barn (0,7 barn per en nyligen utsatt svarande). I genomsnitt var barnen 10 år gamla. *Figur 21* visar andelen barn i olika åldersgrupper. En större andel av de nyligen utsatta bodde tillsammans med barn jämfört med de svarande i urvalet som hade blivit utsatta under de senaste tolv månaderna (33,8 %). Även det genomsnittliga antalet barn bland de nyligen utsatta var något högre än bland de motsvarande svarande i urvalet (0,4 barn/en utsatt svarande).

Figur 21. Andel (%) barn i samma hushåll som de nyligen utsatta (efter åldersgruppen)

Källa: LR

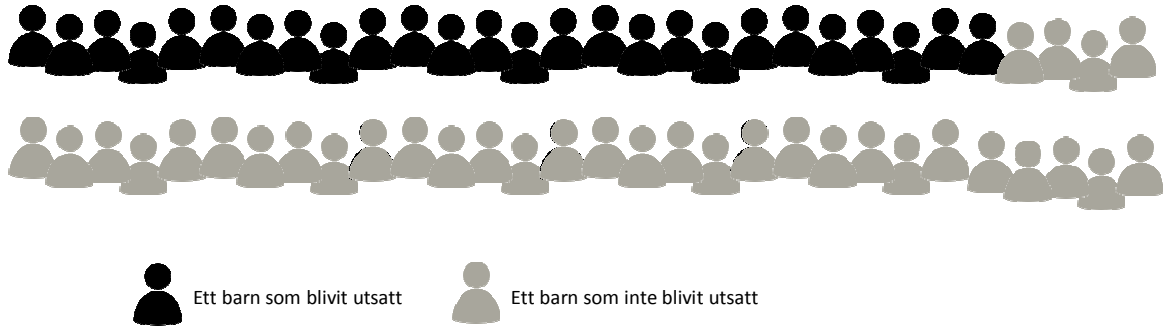
Totalt 10,1 procent av de nyligen utsatta uppgav att barnet (eller barnen) blivit utsatt för våld i nära relationer, medan 15,7 procent av de nyligen utsatta rapporterade att barnet indirekt varit utsatt för våld i nära relationer. En relativt stor andel av de nyligen utsatta (16-17 % beroende på frågan) valde dock att inte svara på dessa frågor.

Resultaten indikerar att en större andel av barn har varit utsatta för direkt och indirekt våld i nära relationer bland de svarande utanför urvalet jämfört med de svarande i urvalet⁶⁵. Enligt brottsstatistiken för Åland har i genomsnitt 28 procent av offren för våld i hemmet och våld i nära relationer varit minderåriga under 2009–2016 (se Tabell 1). En närmare beräkning av materialet indikerar att närmast hälften av alla barn (26 av 60) som bor i samma hushåll som de nyligen utsatta har varit direkt eller

⁶⁵ I urvalet rapporterade 4,8 % om barnets direkta utsatthet, och 13,1 % om barnets indirekta utsatthet under de senaste tolv månaderna. Cirka 20 % ville inte svara på frågan.

indirekt utsatta för våld i nära relationer (se Figur 22). Detta betyder att minst 26 av 60 barn i materialet har varit indirekt eller direkt utsatta för våld i nära relationer.

Figur 22. Antal direkt eller indirekt utsatta barn i samma hushåll som de nyligen utsatta

Källa: LR

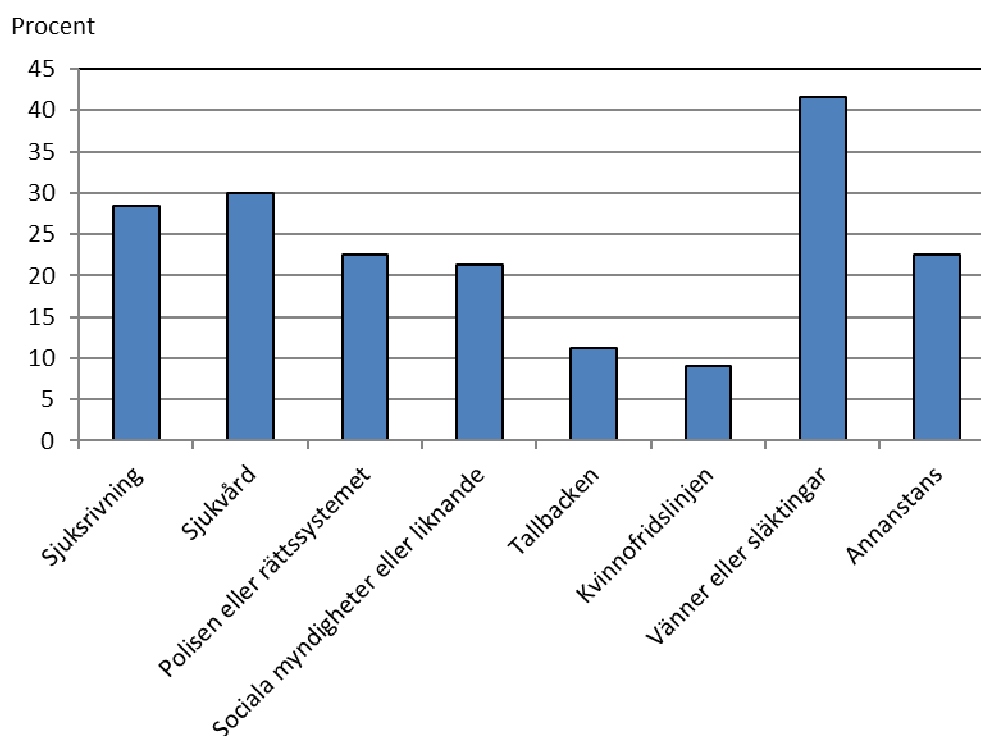
6. RESULTAT DEL III: Hjälpökande

En av utredningens främsta uppgifter har varit att samla kunskap om hjälpökande bland de som varit utsatta för våld i nära relationer på Åland. Nedan har vi samlat kommentarer och åsikter om hjälpökande bland nyligen utsatta kvinnor och män.

6.1 Hjälpökande i allmänhet

Det är relativt vanligt för de utsatta för våld i nära relationer att inte söka hjälp hos myndigheterna⁶⁶. Figur 23 visar att det har varit mer vanligt för de nyligen utsatta på Åland att inte söka hjälp än att vända sig till någon av hjälpinstanserna. Mindre än hälften av de nyligen utsatta hade sökt hjälp. Trots att den mest använda hjälpformen har varit vänner och släktingar, hade endast fyra utav tio utsatta (41,6 %) vänt sig till dessa. Även sjukvård (30,0 %), sjukskrivningar (28,4 %), polisen eller rättssystemet (22,5 %), annan ospecificerad hjälp (22,5 %) och sociala myndigheter eller liknande (21,3 %) förekom som hjälpinstanser. De minst använda hjälpformerna var skyddsboendet Tallbacken (11,2 %) och Kvinnofridslinjens stödtelefon (9,0 %), vilka är de hjälpinstanser som är specifikt riktade till personer utsatta för våld i nära relationer.⁶⁷

Figur 23. Andel (%) nyligen utsatta som sökt hjälp (efter hjälpformen)

Not: Eftersom endast en till tre män hade sökt hjälp i hjälpinstanserna, visas inga könsspecifika uppgifter.

Källa: LR

⁶⁶ Till exempel resultaten i Gävle visade att endast 30 % av de utsatta hade sökt hjälp hos myndigheterna och endast 5 % uppgav att våldet upphört efter att de sökt professionell hjälp (källa: Jag försöker glömma, men jag kan inte glömma, 2014).

⁶⁷ Observera att andelen svarande som valt svarsalternativet 'vill ej svara' var 11-16 % för hjälpinstanserna.

6.2 Sjukskrivningar och hjälpsökande inom hälso- och sjukvården

Figur 23 visar att flera än var fjärde (28,4 %) av de nyligen utsatta hade varit **sjukskrivna** på grund av våld i nära relationer. I vissa situationer har rädslan för fortsatta våld hindrat den utsatta att sjukskriva sig. Många har även sökt hjälp inom **hälso- och sjukvården** (30,0 %) inkluderat bland annat hälsocentralen, psykiatrin, kuratorerna, akutvården och (tand)läkarna.

Cirkeldiagrammet i Figur 24 visar att de flesta som sökt hjälp inom hälso- och sjukvården har upplevt att de blivit bra eller mycket bra bemötta (60,6 %). Inom hälso- och sjukvården har de nyligen utsatta fått prata om sin problematiska situation, vilket har gett en känsla av bekräftelse, medvetenhet om den egna situationen och möjligheter för bearbetning av känslorna. Följande kommentarer beskriver hjälpen som de nyligen utsatta fått inom hälso- och sjukvården:

"Fick mig att inse mitt eget värde och hjälpte mig ur relationen."

"Jag fick bekräftelse på att mina upplevelser var sanna och hjälp att inse att det var en sjuk människa jag hade att göra med. Förhållandet var långt ifrån normalt, och det visste jag nog innerst inne..."

"Problem med en förälder som svikit och kallat mig för fula saker. Vänder allt mot mig. Fick hjälp av psykiatrin att bearbeta känslorna, hjälp och redskap att gå vidare."

Genom hälso- och sjukvården har de nyligen utsatta i vissa fall fått kontakter för att kunna söka ytterligare hjälp. Detta har dock inte alltid varit fallet, utan ibland har den utsatta varit tvungen att själv försöka få stöd och hjälp i situationen.

"[Fick] fysisk sjukvård för sår och så vidare. Fick själv ta kontakt för psykiskt stöd."

Även direkt eller indirekt hjälp till den våldsamma partnern har mottagits via hälso- och sjukvården.

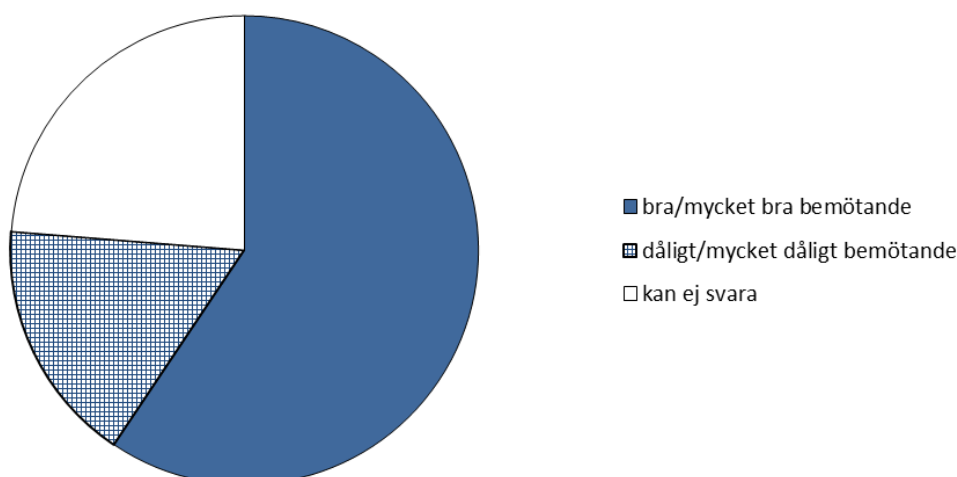
"Han blev lugnare med alkoholen." En annan svarande skriver: "Beroende mottagningen. Hjälp med min partners missbruk. Blev inte bättre efter han anser sig inte ha något problem och inte behöver hjälp."

Resultaten visade att sjukskrivningar hade en signifikant koppling till hot om våld⁶⁸ och psykiska våldsformer⁶⁹. Dessa våldsformer hade oftare lett till sjukskrivningar jämfört med de andra våldsformerna. Resultaten indikerar att det eventuellt känns lättare för de som blivit utsatta för hot om våld och psykiskt våld att bli hemma för egenvård än att söka professionell hjälp i situationen. För hälso- och sjukvården hittades inga motsvarande kopplingar.

⁶⁸ Korrelation: $r = -.38$, $p = .004$

⁶⁹ Korrelation: $r = -.35$, $p = .001$ för verbalt psykiskt våld och $r = -.30$, $p = .006$ för kontrollerande psykiskt våld

Figur 24. Uppfattning om bemötande inom hälso- och sjukvården bland de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

Totalt 17,2 procent av de nyligen utsatta hade blivit dåligt eller mycket dåligt bemötta inom hälso- och sjukvården. Flera av de svarande som upplevde att de inte hade fått hjälp i sin situation ansåg att vårdpersonalen inte hade reagerat på att skadorna kunde ha handlat om våld i nära relationer eller att situationen inte togs på allvar. Speciellt i samband med psykiskt våld eller med psykiska symptom hos de nyligen utsatta upplevde de svarande att de hade haft svårt att få sin röst hörd.

"Ingen frågade om jag blev utsatt, trots mitt mående."

"Jag kunde snabbt komma till kurator [...] men det hjälpte inte mitt mående så mycket eftersom jag i vissa delar blev ifrågasatt."

"Har berättat om kränkande och hot med [många] sms per dag från exet till [flera hjälpinstanser]. Alla har sagt att det är galet och så blev det inget mer. Man får stå ut med sms som kränker, hotar och attacker i chatform [...] utan nån hjälp. Gjorde anmälan men drog tillbaka den på grund av rädsla om barnens psykiska lidande."

För att förbättra hjälpinsatserna önskade de nyligen utsatta flexibilitet och förståelse för situationen. Till exempel efterfrågades möjligheter för sjukvårdspersonalen att göra barnskyddsanmälan i situationer där barnen är utsatta.

"Fick inte riktigt någon förståelse. Berättade tydligt att även barnet är utsatt - hade hoppats att hen skulle göra en barnskyddsanmälan så att vi kunnat få hjälp, men icke..."

De nyligen utsatta upplevde att de konkreta åtgärderna och omedelbar hjälp som erbjuds inom läkarvården är centrala i den akuta och pågående situationen, medan samtalshjälp ger möjligheter att bearbeta traumat under ett längre tidsperspektiv. Samtalshjälp har varit oerhört viktig bland annat för de svarande som har lyckats tag sig ur det våldsamma förhållandet.

"Sökte hjälp först då när jag lämnade honom och fick en bra kontakt på vuxen[psykiatriska] som har stöttat mig."

"Har besökt [psykiatrin] på grund av depression och ångest som jag nu förstår kan delvis bero på min relationssituation. Går fortfarande till psykiatrin och hoppas på utredning och att de fortsätter ta mig på allvar."

Att samtalshjälp endast har erbjudits till den våldsamma partnern har upplevts som orättvist av de nyligen utsatta.

"Partnern som misshandlade fick hjälp hos ATV, själv hamnade jag utan."

Att den utsatta sjukskriver sig eller vänder sig till hälso- och sjukvården för hjälp behöver inte betyda att våldet upphör. För många av de nyligen utsatta hade våldet fortsatt efter hjälpsökande.

"Jag fick hjälp att se över mina skador och hjälp med vidare kontakt och psykiatri. Våldet minskade inte efter detta."

"Jag fick hjälp men min ex-sambo fortsatt förstås."

"Jag önskar jag hade fått mer hjälp [inom hälso- och sjukvården]. Men jag har lärt mig mycket och att jag har lärt mig säga ifrån, har lett till att kränkningarna minskat."

Rädslan för partnern och verbala kränkningar är ofta kvarstående problem efter en separation från den våldsamma partnern och i värsta fall kan den utsatta känna sig tvungen att till exempel flytta på grund av rädslan för fortsatta våld.

Totalt 24,2 procent av de nyligen utsatta har inte kunnat svara på frågan om bemötandet inom hälso- och sjukvården.

6.3 Hjälpsökande hos polisen och rättssystemet

Var femte (22,5 %) av de nyligen utsatta hade **kontaktat polisen eller rättssystemet** i samband med våld i nära relationer (*Figur 23*). Hjälpsökande hos polisen kan bland annat handla om att den utsatta gör en polisanmälan, medan hjälpsökande via rättssystemet kan bestå av ansökandet om besöksförbud eller medlingshjälp. Mindre än hälften (41,7 %) av de nyligen utsatta som sökt hjälp hos polisen och/eller rättssystemet rapporterade att de var nöjda med bemötandet (*Figur 25*).

De svarande som hade varit nöjda med bemötandet hos polisen hade känt att de blivit trodda av personalen. Det har även hänt att polisen har ringt och följt upp situationen. För rättssystemet i allmänhet fanns dock blandade känslor hos de svarande. Flera av de nyligen utsatta var tacksamma för de besöksförbud som tingsrätten hade utfärdat och som hade gett en tryggare

vardag. Ärenden i tingsrätten har bland annat handlat om ärekränkning, olaga hot, hemfridsbrott och brott mot kommunikationsfrid.

"Fick hjälp [av polisen] att få personen bort från mig, hämtad."

"Jag fick utvidgat besöksförbud."

"Ringde och pratade med polisen, fick frågan om jag bett ex-sambon sluta trakassera mig? Fick rådet att vända mig till tingsrätten, då de inte ansåg att jag var i någon akut risksituation. Polisen var dock trevlig och sympatisk."

Var fjärde (25,0 %) av de nyligen utsatta som sökt hjälp hos polisen och/eller rättssystemet tyckte att de blivit dåligt eller mycket dåligt bemötta. Många av dessa hade upplevt rättsprocesserna som orättvisa till exempel i samband med besluten om vårdnaden av barnen.

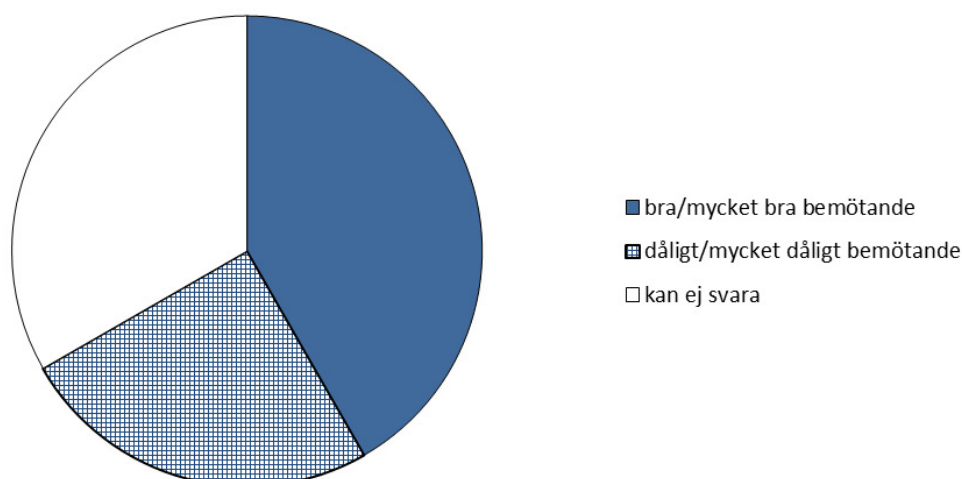
"Jag blev trodd. Tyvärr kunde inte rättssystemet hjälpa mig. Min kontakt med rättvisan resulterade i att den dåvarande partnern fick behålla allt. [...] då rämnade min värld totalt."

"Fick ingen hjälp alls. Trots att jag visade kopior på kränkningar gjorda via nätet i tingsrätten."

Missnöje handlade även om att personalen inte haft tillräckligt med tid för den utsatta i samband med en polisanmälan eller att polisen bett den utsatta personen att komma in vid ett senare skede. Liknande incidenter ökar naturligtvis risken för att den utsatta inte återvänder för hjälpsökande hos polisen.

"Kontaktade polisen för [flera] år sedan då jag fått [...] obehagliga [meddelanden] från ex-maken. Blev då rekommenderad att inte anmäla honom. Polisen [...] sade att han skulle tala med exmaken [...]. Det blev [först] lugnt men [fick sedan] ett nytt [meddelande]. Träffade en polis som jag kort delgav det inträffade. Han bad mig komma för ett ordentligt samtal, det har jag inte gjort då det kort efter inträffade något och jag förstod att polisen hade hur mycket arbete som helst. Kommer att ta ny kontakt till polisen."

Figur 25. Uppfattning om bemötande inom polisen och rättssystemet bland de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

I vissa situationer har polisen upplyst att en polisanmälan kan förvärra situationen för den utsatta, vilket naturligtvis försvårar hjälpsökandet. De nyligen utsatta har erfarenheter av liknande situationer där våldsutövaren har blivit mer aggressiv efter hjälpsökande hos polisen och/eller rättssystemet. Att det finns brister i tryggheten som hjälpsökande hos polisen eller rättssystemet kan erbjuda kan med andra ord leda till ökat våld. Å andra sidan har den utsatta känt sig tvungen att hävda sin rätt att få göra en polisanmälan.

"Ok bemötande. Sakligt. Fick även bekräftelse att det kan bli värre att anmäla. Vågade ej gå vidare."

"[Våldsutövaren] blev mycket aggressiv och hämndful [efter polisanmälan]."

"Jag polisanmälde och upplevde mig mycket dåligt bemött. Polisen sa att de egentligen inte hade tid att ta min anmälan. När jag ändå fick göra en så fick jag höra saker som "inget kommer att förändras om du får ett besöksförbud" [...] och att jag "inte skulle vaggas in i någon falsk trygghet. Att jag inte skulle känna mig trygg". Det gjorde mig väldigt arg att under hela förhöret behöva hävda min rätt att göra en anmälan. Jag bad också polisen att ta den information som fanns i min telefon, som sms och samtalslistor. Fick till svar att den som kunde göra det inte var på jobb och att det tog mycket tid att göra det. Jag kände att jag upplevdes som besvärlig. Jag behövde insistera och det tog fyra dagar innan jag fick lämna in min telefon. Polisen beslutade också att jag inte skulle få något akut besöksförbud. Mitt förtroende för den åländska polisen är brustet. Tingsrätten gjorde en annan bedömning än polisen[...]. Det var första gången jag kände att någon myndighet lyssnat på vad jag blivit utsatt för. Mannen fick senare ett besöksförbud."

Ett svagt statistiskt samband visade att utsattheten för hot om våld oftare har lett till hjälpsökande hos polisen och/eller rättssystemet än för andra våldsformer⁷⁰.

Till hjälpinstanser inom rättssystemet hör att ett allmänt åtal kan väckas om misshandeln sker på en offentlig plats, vilket förstärker det rättsliga skyddet som samhället kan erbjuda till den våldsutsatta. Ett allmänt åtal kan dock även väckas om misshandeln sker på enskild plats. För att ytterligare förbättra skyddet för de personer som är utsatta för våld i nära relationer har det förslagits att myndigheterna skulle ha möjlighet att ansöka om besöksförbud i de fall där det är nödvändigt för att kunna skydda den utsatta för ytterligare våld⁷¹.

Enligt lagen kan myndigheterna i vissa brottsfall ordna gratis medling. På Åland togs tre initiativ till medling 2016 om brottmål i samband med våld i nära relationer⁷². Medlingsprocesserna inleddes i endast i ett av dessa fall, vilket motsvarar sex procent av alla inledda medlingsprocesser. Att använda medling som ett alternativ till rättegång har väckt internationell kritik, eftersom våldet i nära relationer handlar om ett ojämnt maktförhållande mellan partners och skiljer på så vis från andra tvistemål. Dessutom ställer våldets dynamik och mekanismer stora krav på den expertis och de kunskaper som medlaren besitter om våldet i nära relationer. Enligt Istanbulkonventionen ska medling som en alternativ tvistlösningsprocess i samband med våld i nära relationer förbjudas⁷³.

I allmänhet har flera svarande i den här undersökningen varit delaktiga i medlingsprocesser och flera är både kritiska och skeptiska för hjälpen som medlingen kan erbjuda.

"Jag blev erbjuden medling [...]. Tackade nej till detta. Jag upplevde det som det var till nackdel för mig i förhandlingarna i tingsrätten. Medlaren upplevde jag inte som objektiv."

"Är mycket tveksam till medling och hur det gick till, även anser jag att kunskaperna i tingsrätten var under all kritik."

Totalt 33,3 procent av de nyligen utsatta har inte kunnat svara på frågan om bemötandet inom polisen och rättssystemet.

6.4 Hjälpsökande hos sociala myndigheter, barnskyddet, Fältarna och liknande

Mindre än var fjärde av de nyligen utsatta (21,3 %) hade sökt hjälp hos **sociala myndigheter, barnskyddet och liknande** (Figur 23). Av de som hade sökt hjälp hade en tredjedel (33,3 %) varit nöjda med bemötandet, medan nästan lika stor andel upplevde att de blivit dåligt eller mycket dåligt bemötta (29,2 %) (se Figur 26).

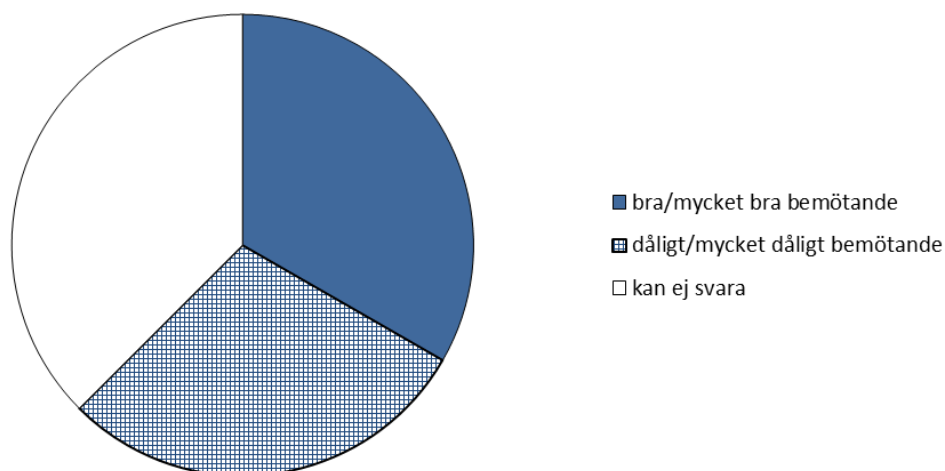
⁷⁰ Korrelation: $r = -.26$, $p = .05$

⁷¹ Hufvudstadsbladet 20.7.2017.

⁷² Statistikrapport 15/2017.

⁷³ Istanbulkonventionen, kap. V, art. 48.

Figur 26. Uppfattning om bemötande inom sociala myndigheter och liknande bland de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

Bemötandet hos sociala myndigheter och barnskyddet kan bero på vem i personalen den utsatta kommer i kontakt med. Regelbundna träffar och möten med familjearbetare har upplevts som mycket bra hjälp och stöd.

"Otrolig hjälp och stöttning. Familjearbetare som kom och träffade mig [...], barnskydd som hjälpte till med kontakt barnen och fadern emellan. Detta övervakat. [Socialarbetaren] var helt fantastisk. Stöttade mig att anmäla, hjälpte mig [...] till Tallbacken och mycket mer! Våldet minskade drastiskt!"

Likaså har barnskyddet hjälpt med kontakterna mellan barnet/barnen och föräldrarna.

"Första gången kontakt på grund av underhåll för barnen, andra gången då det ena barnet blev vuxen och jag ansåg att jag inte längre behövde betala underhåll. Fick god hjälp [...]. Senare fick jag även stödfamilj till barnet. [...] Det psykiska våldet minskade inte [...]."

Det kan vara svårt för de utsatta att ha tillit till sociala myndigheter och barnskyddet om de upplever att myndigheterna "väljer" förövarens sida.

"[...] Förlorade [...] vårdsnaden och ex-sambon förbjuder mig att träffa [barnet] trots att jag enligt domen har lite umgänge kvar. [Barnet] får inte heller träffa [...] övrig släkt på min sida. Så allting har tillåtits bli värre och värre."

Myndigheterna saknar mänskliga värderingar utan väljer enklaste vägen för dem själva."

I vissa situationer hade de nyligen utsatta upplevt att de själva blivit anklagade för våldet.

"Socialsekreterarna och socialdirektören ansåg att det var mitt eget fel att partnern varit våldsam och att barnen "inte ville träffa mig".

Om förhållandet mellan parterna är infekterat, är det lätt hänt att barnen blir i kläm mellan föräldrarna. De svåra situationerna hos sociala myndigheter och barnskyddet präglas ofta av psykiskt våld som utövas genom de gemensamma barnen och som bland annat kan handla om falska anklagelser. Med andra blir fysiskt våld ersatt med psykiskt.

"Nej, [våldet slutade inte]. Blev mera osynligt våld. Psykisk terror."

"Lönlöst. Han har hotat ta sitt liv flera gånger. Stämt mig [...]. Förlorat och ångat upp överallt. Exet skickar kränkande sms om mig till alla instanser."

Det har även hänt att den utsatta har dragit tillbaka sin anmälan hos sociala myndigheterna på grund av rädslan för barnens psykiska lidande under processernas gång.

Totalt 37,5 procent av de nyligen utsatta har inte kunnat svara på frågan om bemötandet inom sociala myndigheter och liknande.

6.5 Kontakter med skyddsboendet Tallbacken

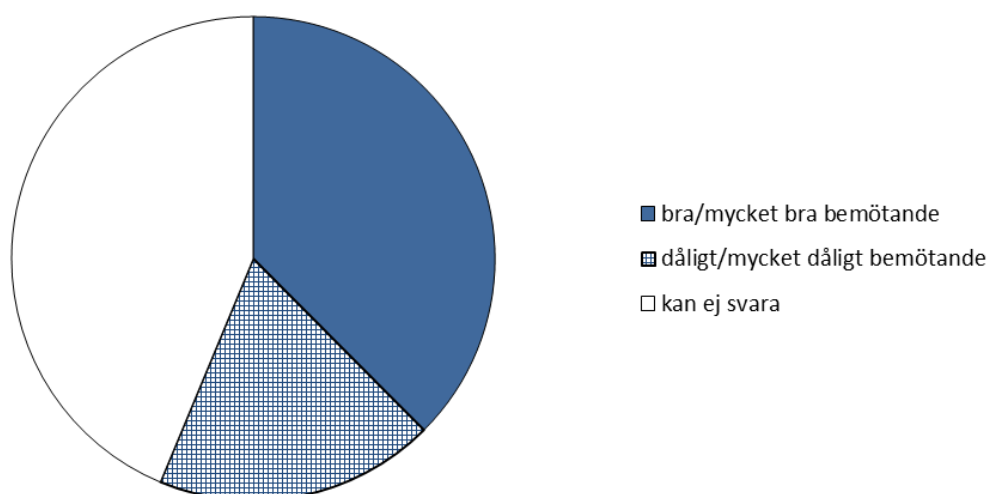
Figur 23 visar att var tionde (11,2 %) av de nyligen utsatta för våld i nära relationer har varit i kontakt med **skyddsboendet Tallbacken**. Jämfört med hälso- och sjukvården, polisen och rättssystemet samt sociala myndigheter och barnskyddet har Tallbacken varit ett mindre använt hjälpalternativ bland de nyligen utsatta. Drygt en tredjedel (37,6 %) av de nyligen utsatta har varit nöjda med bemötandet i Tallbacken och upplevt att även barnen fått möjligheten att bearbeta sina känslor kring vad som hänt i samband med våld i nära relationer (se Figur 27). Personalen har upplevts som tillmötesgående och förtroendegivande i samband med kontakterna till Tallbacken.

"Fick bo där under lång tid. Barnet fick leka men samtidigt bearbeta känslor kring vad som hänt tillsammans med en på boendet. Otroligt stöttande personal."

"Jag fick hjälp med överlämningarna av barnet då vi ännu hade gemensam vårdnad och vecka-vecka."

"Jag ringde i förbyggande syfte, för att se vilken hjälp som finns att få på Åland. De var tillmötesgående och förtroendeingivande."

Figur 27. Uppfattning om bemötande i Tallbacken bland de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

Cirka var femte (18,8 %) av de nyligen utsatta upplevde att de hade blivit dåligt eller mycket dåligt bemötta i Tallbacken. Missnöjet handlade till en stor del om att bemötandet varierat bland personalen. Det finns svarande som upplever att de inte fick någon hjälp alls, utan kände sig ensamma och utelämnade. Känslan av isolering och hjälplöshet hade varit dominerande. Dessutom har de svarande upplevt sig bli "omyndigförklarade" eller att de blivit osakligt bemötta till exempel på grund av sin bakgrund.

"Det var som ett fängelse, man satt ensam på övre våningen och de hade inte tid för en kändes det som. Kändes bättre att fara hem fast man kunde bli dödad på grund av isoleringen där uppe, alldeles ensam."

"Bemötandet på Tallbacken kan förbättras. Det varierar väldigt från personal till personal. Jag tror inte att de riktigt förstår hur utsatta de kvinnor är som söker skydd där. Ibland uppfattade jag att vissa sätt att tänka och agera försökte pådyolas. Ungefär som att "de vet bäst". En form av omyndigförklarande av de drabbade. Jag har också upplevt nedsättande attityder gentemot kvinnor av annan etnicitet."

De missnöjda svarande efterlyser mer professionell hjälp i Tallbacken.

Slutligen är det viktigt att understryka att många av de nyligen utsatta (43,8 %) har inte kunnat uppskatta bemötandets kvalitet i Tallbacken.

6.6 Samtal till Kvinnofridslinjens stödtelefon

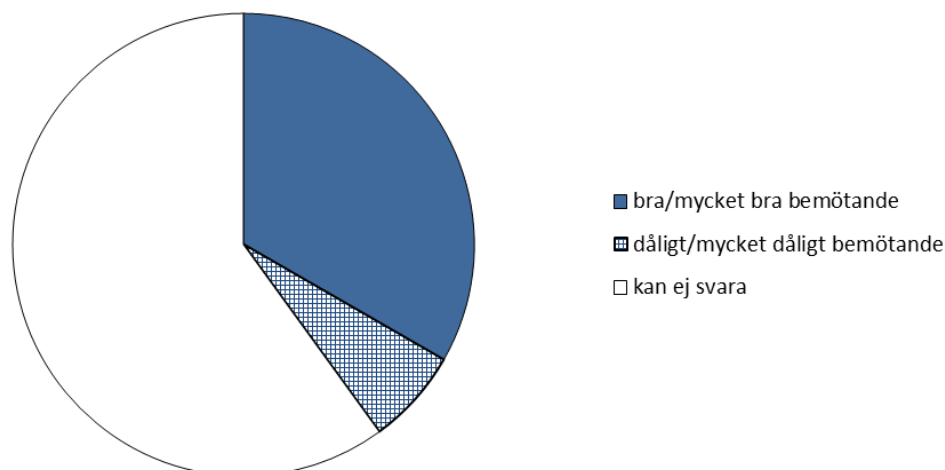
Det minst använda hjälpalternativet bland de nyligen utsatta har varit Kvinnofridslinjens stödtelefon. Endast nio procent av de svarande hade själv eller med hjälp av en annan person kontaktat stödtelefonen (se Figur 23). De flesta (60,0 %) kunde inte svara på frågan om bemötandets kvalitet, men Figur 28 visar att var tredje svarande (33,3 %) var nöjd eller mycket nöjd med bemötandet. Linjen upplevdes som viktigt med "mycket god och professionell hjälp".

De som har en positiv bild av stödtelefonen upplever att stödpersonerna varit förstående och tagit den utsatta på allvar.

"Raka, klara, professionella svar > "Tänk på att lämna"."

"[...]ringde Kvinnofridslinjen. De förmedlade kontakten till vuxenpsykiatriska mottagningen. Ja, jag fick den hjälp jag önskade."

Figur 28. Uppfattning om bemötande i Kvinnofridslinjens stödtelefon bland de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

Till stödtelefonen kan man även andra än utsatta ringa om man känner sig orolig för en utsatt person:

"Den här linjen är så otroligt viktig! Jag har ringt dem flera gånger både för egen och vänners räkning. De har varje gång varit professionella kvinnor som svarat. Det är bra att man kan ringa dygnet runt och att de förstår och tar på allvar. Utan den här linjen känner man sig VÄLDIGT ENSAM. Det finns i dagsläget INGET stöd att få från andra som varit med om liknande saker/terapi för den som blivit utsatt. De har också handfasta tips på hur man ska hantera obehagliga situationer, vilket hjälpte mig att våga ringa polis och få slut på den misshandel jag blev utsatt för."

Med handfasta och konkreta tips från Kvinnofridslinjen har de nyligen utsatta vågat söka hjälp hos polisen och få slut på misshandeln. Utan stödet skulle de utsatta känt sig väldigt ensamma, eftersom de bland annat saknat stöd från andra som varit med om liknande saker. Å andra sidan fanns det svarande som upplevde att stödtelefonen främst fungerat som "ett lyssnande öra", men kanske inte hjälpt så mycket i de akuta situationer som uppstått i det våldsamma förhållandet. Flera svarande har inte heller kommit fram på linjen.

"De svarade aldrig när jag var ledig att kontakta dem."

"Fick rådet att för mitt barns räkning ringa en hjälptelefon i Sverige. Men det var ett 020-nummer, så jag kom aldrig fram på det. Tror att det ej går att ringa här i från Åland!?"

De svarande önskade att det skulle finnas tydlig information om stödtelefonen och en e-postadress. För många utsatta kan det kännas ett bra alternativ att ta kontakt per e-post. Andelen svarande som upplevt att de blivit dåligt eller mycket dåligt bemötta av Kvinnofridslinjens stödtelefon är mycket låg (6,7 %).

6.7 Hjälsökande hos vänner och släktingar

Det är vanligtvis mer vanligt för de utsatta att vända sig till släktingar och vänner för stöd i stället för myndigheterna. Studier har visat att till exempel personer som har varit utsatta för sexuellt våld har ibland återhämtat sig bättre om de sökt hjälp hos mer informella stödformer⁷⁴. I *Figur 23* framgår att det mest använda hjälpalternativet bland de nyligen utsatta på Åland har varit vänner och släktingar (41,6 %). Många av dessa hade blivit bra eller mycket bra bemötta (78,6 %) och endast få (4,8 %) upplevde att de blivit dåligt eller mycket dåligt bemötta (

Figur 29). Vänlighet och stöd från vänner och släktingar är viktigt för de utsatta och ibland har det hjälpt den utsatta att komma ur det våldsamma förhållandet.

"Fick mig ur förhållandet."

Genom vänner och släktingar har de nyligen utsatta fått stöd och hjälp i många olika former. Många utsatta har känt sig mindre isolerade i situationen tack vare nära vänner och/eller släktingar:

"En god vän öppnade sitt hem för mig och även mitt barn i en period av över ett år då separationen pågick och strider om de gemensamma tillgångarna pågick (bostaden). [...]"

"Fick hjälp av släkt att få läkarhjälp och fick flytta till mina föräldrar."

"Ja, jag har fått den hjälp jag önskade. Jag får prata av mig och höra att de finns där för mig."

"De allra flesta har varit väldigt vänliga, lyssnande och stöttande. Precis vad jag har behövt."

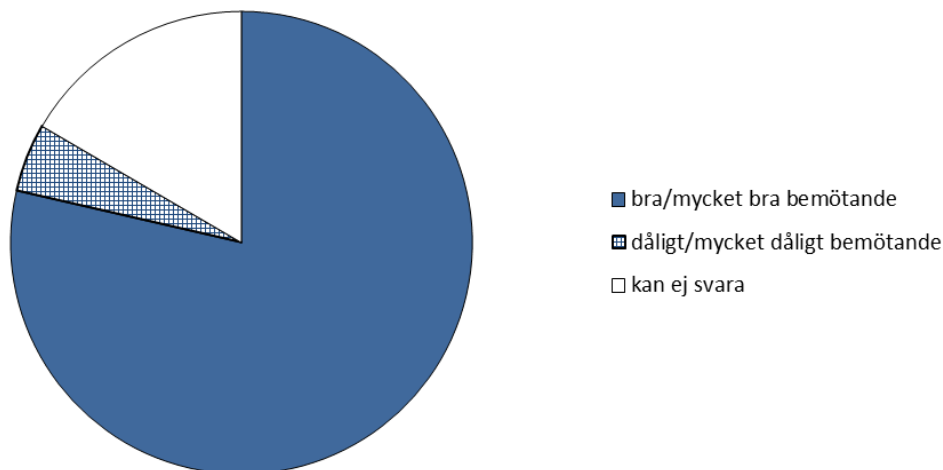
"Jag fick hjälp att veta mina rättigheter, och stöd att stå på mig."

"Mina nära och kära ställer alltid upp och peppar mig i vad det än gäller. Våldet har avtagit för att jag har lärt mig säga ifrån."

"Satt isolerad [utanför Åland] dom sista åren av ett [långt] destruktivt förhållande. Fick bra hjälp av några nära vänner."

⁷⁴ McCart, Smith, & Sawyer, 2010.

Figur 29. Uppfattning om bemötande av vänner och/eller släktingar bland de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

Trots stödet från vänner och släktingar har de utsatta upplevt att det i de akuta situationerna lönar sig att söka hjälp hos myndigheterna. Detta kan vara till en fördel under de senare sociala och rättsliga processerna i samband med till exempel separationen. I vissa situationer har även vänner utsatts för hot av våldsutövaren.

"Nej, [våldet minskade inte]. Mera misstänksamhet till mina vänner som blev hotade."

Ibland har vänner blivit upprörda och arga över det som den utsatta berättat och har därmed inte kunnat hantera situationen på ett önskvärt sätt.

"Hjälp genom att få prata och berätta vad som hänt, men ofta så blir de arga och kan inte hantera situationen professionellt och det minskar intresset för mig att prata med vänner. Våldet minskar inte på grund av att jag pratar med mina vänner."

Trots att vänner och släktingar lyssnar på den utsatta, kan det hända att rätta sortens av hjälp inte går att få. Situationen för de som är utsatta för våld i nära relationer kan kännas hopplös, vilket ytterligare belastas av vänners förväntningar för den utsattas egna agerande. Vänners och släktingars stöd är oerhört viktigt för de utsatta samt känslan av att bli betrodde. I värsta fall har den utsatta blivit utfryst av vänner och släktingar på grund av den fortsatta relationen till den våldsamma personen.

"Och nej, jag borde ha förstått att leta mig till ett skyddsboende. Tyvärr förstod varken jag eller mina släktingar att det var så man skulle göra för att i ett

senare skede få den hjälp som behövs för att bli trodd hos socialen och rättsväsendet."

"Bra [hjälp] men ingen förstår att det inte går att omprogrammera någon som inte tycker att det är fel att använda psykiskt våld. Ingen hjälp finns. Krassa verkligheten. Barnen har rätt till sin far även fast han kränker dem och deras mor psykiskt."

"Blev inte betrodd förrän 1-2 år senare. Det var psykiskt våld, utpressning och manipulering p.g.a. svartsjuka. Nu är sanningen ute."

"Utfrysst av släkt och vänner på grund av relation med en våldsam man. Har då bara mannen kvar utan socialt skyddsnet, [får] "skylla sig själv"."

I andra situationer har hjälpen från vänner och släktingar kommit först efter separationen.

"Jag fick bra bemötande i och med att två väninnor och min [släkting] bekräftade att han gjorde fel de gånger jag berättade om en del av hans våldsbeteende. Däremot tyngde det mig att min [släkting...] ibland ville lyfta fram att "det är inte ens fel att två träter". Det bidrog till att jag skuldbelade mig själv för hans beteende, och att min självkänsla sjönk ännu mer. Jag borde ha "slagit näven i bordet" enligt min [släkting] för då skulle våldet upphöra. Att min [släkting] sa så beror blott och bart på grund av oförståelse. Denna man är, liksom många av de män som misshandlar, en - utåt sett - charmig, rolig, omtänksam och trevlig person. Han utövade ALDRIG någon form av våld då vi umgicks med andra, utan det hände bara "inom hemmets väggar" då inga utomstående kunde se eller höra. Min [släkting] vare sig såg eller hörde därmed honom utöva psykiskt våld. Och nej, våldet minskade inte för att jag sökte hjälp hos min [släkting] och mina två väninnor. Tvärtom ökade det ibland efter att jag träffat dem. Han var nästan alltid misstänksam, och efter att ha träffat dem (eller pratat i telefon med dem) kom den obligatoriska utfrågningen om vad vi pratat om. Det här gjorde att jag otaliga gånger undvek att ha kontakt med min [släkting] och mina väninnor och det gjorde jag för att skydda mig själv från det psykiska våldet som kom därefter."

Totalt 16,6 procent av de svarande kunde inte svara på frågan om bemötandets kvalitet hos vänner och släktingar.

6.8 Hjälpökande någon annanstans

Var fjärde (22,5 %) av de nyligen utsatta hade även sökt hjälp någon annanstans som till exempel i kyrkan, skolan, Röda korset och Folkhälsan:

"Hittade bra [verksamhet i kyrkan] med fina och stöttande människor. Utan det hade jag aldrig orkat eller överlevt."

"Jag får mycket bra hjälp från skolan. Får väldigt bra stöd från lärare."

"Nej, de verkar inte kunna göra så mycket från skolans håll."

Familje- och samtalsterapi i olika former hade varit viktiga för de nyligen utsatta:

"Jag har sökt efter samtalsgrupper men inte varit dit ännu. Känns som en hög tröskel att gå över men [...har] läst andras historier vilket ger en gemenskap att man inte är ensam. Detta har däremot ökat våldet på grund av att partner då tycker jag överdriver och att jag inte alls är drabbad."

"Vi har gått i familjerådgivning. Bra och inkännande bemötande. Dock ville inte partnern fortsätta."

"Dels uppsökte jag [terapeuten], som hjälpte mig samla tillräckligt med kraft och mod att lämna [våldsutövaren]. Jag träffade [terapeuten] flera gånger och [terapeuten] var ett ovärderligt stöd för mig! Våldet minskade i och med att jag [...] flyttade från honom. Jag ingår i dag i en stödgrupp för kvinnor som levt med våld i nära relation, och även de är ovärderliga för mig. Där får jag den bekräftelse och förståelse jag verkligen behöver för att kunna helna. Och det känns lika bra att kunna ge bekräftelse och förståelse till dem. Jag ingick i stödgruppen [en längre tid] efter att jag flyttade från mannen och våldet hade då upphört. Min man och jag uppsökte tillsammans familjeterapeut [...]. Terapeuten var nog bra, men i och med att jag och mannen träffade henne tillsammans vågade jag inte berätta sanningen till henne. Efter att jag flyttat från mannen tog jag däremot kontakt med henne eftersom det kändes viktigt för mig att låta henne veta om att våld existerade/existerat. Jag upplevde då att hon förstod, och också gav bekräftelse och det kändes skönt."

Över hälften (52,0 %) av de nyligen utsatta som sökt hjälp hos någon annan hjälpinsats hade blivit bra eller mycket bra bemötta och ingen uppger sig varit dåligt eller mycket dåligt bemötta (

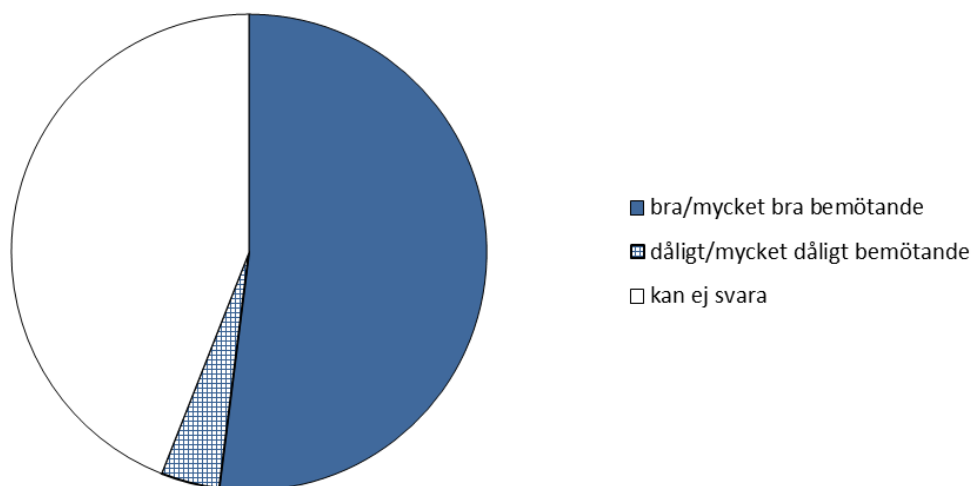
Figur 30). Bland annat Folkhälsan nämns flera gånger som en instans där de nyligen utsatta fått bra och professionellt stöd. Stödet har hjälpt de utsatta att stärka sig och våga stå på sig. Lika viktigt har det varit att inse att våldet inte är ens eget fel.

"Sökte hjälp hos Folkhälsan [...] och det stärkte mig att våga stå på mig själv."

"[Jag har sökt hjälp hos] Folkhälsan. [Det känns] ok att prata av sig och inse att det inte är ens fel."

"Jag har fått hjälp från Folkhälsans familjerådgivning. Det har varit den bästa hjälpen. De är verkliga proffs till skillnad från amatörerna (inte alla, men alldeles för många) på Tallbacken."

Figur 30. Uppfattning om bemötande hos övriga hjälpinstanser bland de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

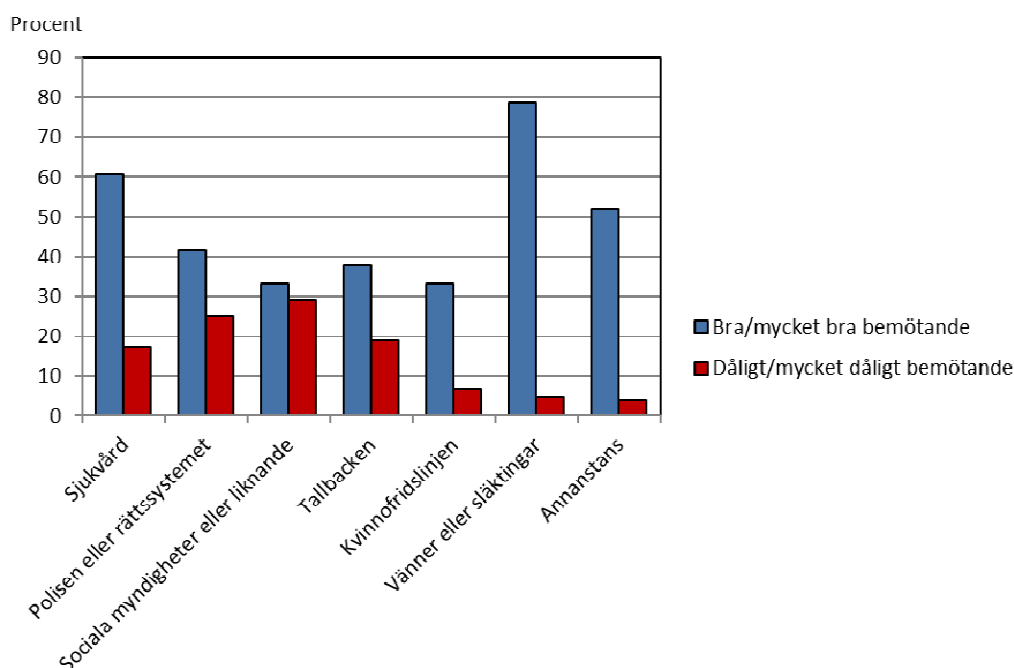
Totalt 44,4 procent av de nyligen utsatta som sökt hjälp hos någon annan hjälpinstans hade inte kunnat svara på frågan om bemötandets kvalitet.

6.9 Kontakter till hjälpinstanser – sammanfattning

Av *Figur 31* framgår att de nyligen utsatta har upplevt bemötandet från vänner och släktingar som ytterst positivt. Från vänner och släktingar har de nyligen utsatta fått bekräftelse, stöd och praktiska råd i situationen. Att lyssna och ge stöd till den utsatta personen är kanske vänners och släktingars viktigaste uppgift i samband med våld i nära relationer. Vänner och släktingar har erbjudit sig att övernatta hos den utsatta och hjälpt den utsatta att komma bort från våldet.

Dock kan det hända att vänner och släktingar inte alltid har den kunskap som krävs för att få ett konkret slut på våldet. Endast en mycket liten andel hade dock blivit dåligt bemötta av vänner och släktingar.

Figur 31. Bemötande i hjälpinstanserna enligt de nyligen utsatta (%)

Källa: LR

Över hälften av de nyligen utsatta hade även känt sig bra bemötta inom hälso- och sjukvården. Andelen missnöjda var relativt låg jämfört med andra myndigheter. De utsatta som hade befunnit sig i en akut situation efterlyste flera konkreta åtgärder som präglar flexibilitet och förståelse för situationen. De konkreta åtgärderna borde vara baserade på den verkligheten som den utsatta lever i. Till exempel önskades att de som blivit utsatta för våld i när relationer får möjligheten att använda en annan utgång från sjukhuset än huvudentrén. Detta för att skydda den utsatta från våldsutövaren. Det kan även vara svårt att berätta om psykiskt våld om man känner sig rädd och ensam. Den utsatta behöver då hjälp som är konkret och underlättar situationen.

Andelen utsatta som hade upplevt sig bra bemötta var mindre än 50 procent när det gäller resten av hjälpinstanserna. Det är dock viktigt att uppmärksamma att andelen utsatta som inte kunde svara på frågorna om bemötandets kvalitet var relativt stor för alla hjälpinstanser. Andelen svarande som kände sig dåligt bemötta var relativt liten för Kvinnofridslinjens stödtelefon och andra hjälpinstanser som samtalsgrupper, skola och frivilligorganisationer. Speciellt önskades det stöd och finansiering till sådana officiella hjälpinstanser som möjliggör att de utsatta kvinnorna kan ge stöd till varandra.

De nyligen utsatta hade upplevt blandat bemötande hos socialen och barnskyddet, Tallbacken samt polisen och rättssystemet. I dessa hjälpinstanser hade hjälpen varit relativt starkt beroende av personen som tagit hand om ärendet. Om den utsatta inte förstår situationens allvar, kan han eller hon inte heller förmedla det. Andra förhinder för hjälp hos sociala myndigheter kan vara de begränsade öppettiderna eller att hjälppersonen inte är anträffbar. Söker man hjälp för hot om våld i stället för akuta (fysiska) våldssituationer, kunde stödet hos sociala myndigheter och

polisen upplevas som sämre. Bland annat för dessa situationer krävs konkret hjälp och handfasta åtgärder.

Hjälpsökande hos polisen kan försvåras om rädslan för förövaren hindrar den utsatta att söka hjälp. Bland annat vid hembesök eller liknande situationer behöver de inblandade separeras för att den utsatta ska våga berätta om den verkliga situationen. Samma gäller polisanmälan, vilken kan bli ogjord på grund av rädslan för att situationen försämras och våldet ökar. Det föreslås bland annat tillräckliga resurser för polisen för att kunna följa upp situationen.

Flera svarande hade bristande förtroende för rättssystemet, eftersom de upplevde att det förväntades mer konkreta bevis om våldet (till exempel i form av dokumenterade sjukvårdsbesök) än vad som man hade att visa. Liknande situationer kan uppstå om den utsatta nekar medling i samband med vårdnadsprocesserna. Rädslan för att inte bli rättvist bemött eller oron för de långa väntetiderna kan förhindra hjälpsökande i rättssystemet.

6.10 Sambandet mellan hjälpsökande och andra faktorer

Tidigare studier har visat att hjälpsökande är relaterat till hur den utsatta upplever våldshandlingarna. Om den utsatta upplever våldshandlingarna som mindre allvarliga, minskar även sannolikheten att söka hjälp. De vanligaste orsakerna att inte söka hjälp i samband med våld i nära relationer är bland annat följande:

- Den utsatta upplever att ingen hjälp behövs. Detta brukar vara den vanligaste orsaken till att inte vända sig till någon av hjälpinstanserna.
- Den utsatta har konkreta förhinder att kunna söka hjälp. Dessa förhinder kan bland annat omfatta brist på pengar eller tid. Även den våldsamma partnern kan hindra den utsatta att söka hjälp hos hjälpinstanserna.
- Den utsatta vill skydda våldsutövaren och förhållandet med denne. Denna typ av anledning har varit kopplat med hjälpsökande hos sjukvården (inkluderat samtalsstöd) och polisen, men inte med hjälpsökande hos vänner eller släktingar.
- Den utsatta vill skydda sin integritet. Bland annat kan den utsatta oroa sig för att inte bli bemött med förtroende eller för att behöva konfronteras med obekväma känslor.⁷⁵

Att bo i samma hushåll med ett eller flera barn kan motivera den utsatta att söka hjälp. I vårt material fanns ett signifikant samband mellan barn och hjälpsökande i form av sjukskrivningar, sjukvård, sociala myndigheter och Tallbacken⁷⁶. Likaså om barnet har varit hemma i samband med våldshändelser eller om barnet själv har blivit utsatt för våld i nära relationer har den utsatta varit mer aktiv i hjälpsökande.

Kopplingen mellan flera av hjälpinstanserna var markant, vilket visar att de utsatta som väljer att söka hjälp gör det ofta i flera instanser. Bland annat att söka hjälp hos vänner och släktingar hade en signifikant korrelation med att söka hjälp hos hälso- och sjukvården och andra ospecificerade

⁷⁵ Fugate et al., 2005.

⁷⁶ Korrelation: $r = .35$, $p = .001$ för sjukskrivningar; $r = .24$, $p = .02$ för sjukvården; $r = .31$, $p = .003$ för sociala myndigheter och $r = .25$, $p = .02$ för Tallbacken

ställen.⁷⁷ Dessutom fanns en stark och signifikant korrelation mellan hälso- och sjukvården, polisen, socialen och Tallbacken.⁷⁸

"Akuten: efter fysiskt våld. Bra bemötande. Psykiatrin, en person att prata med (ej psykolog). En otrolig hjälp. Utan denna person skulle jag aldrig ha klarat att få kontakt med barnskydd och polis. Barnskyddet: då vi har barn tillsammans blev det problematiskt efter separationen. Kom i kontakt med [en i personalen] som var till den största hjälp någonsin. Hon lyckades stötta mig så pass bra att jag klarade av att göra anmälningar, komma till Tallbacken och under tiden ge beröm och känna mig som en bra mamma. Hon är den mest fantastiska person jag mött. Hon fick även allt våld och trakasserier, stalking att lugna ner sig. Mött även annan personal på barnskyddet som varit bra människor men som kanske inte förstått denna problematik lika bra. Tallbacken: fantastisk personal. Polisen: även dessa poliser var bra. Jag är så tacksam för den hjälp jag fått och hur bra det fungerat."

De senaste studierna om våld i nära relationer har visat att hjälpsökande har blivit mer vanligt bland de utsatta. Resultaten i den här undersökningen indikerade att de yngre utsatta hade sökt hjälp i de flesta hjälpinstanserna markant oftare jämfört med de äldre utsatta⁷⁹. Baserat på tidigare utredningar inses allt oftare att en kollektiv hjälpinsats krävs i samband med våld i nära relationer och att hjälpinsatsen även kan inkludera "alternativt" stöd som involverar till exempel barnomsorgspersonalen eller kyrkan.⁸⁰

⁷⁷ Korrelation (Spearman): $r = .71-.72$.

⁷⁸ Korrelation (Spearman): $r = .63-.69$.

⁷⁹ Korrelation: $r = -.49, p = .001$ för sjukskrivningar; $r = -.31, p = .003$ för sjukvården; $r = -.29, p = .008$ för polisen; $r = -.32, p = .002$ för sociala myndigheter; $r = -.33, p = .002$ för vänner och släktingar samt $r = -.28, p = .01$ för annat.

⁸⁰ Gover, Tomsich, & Richards, 2015.

7. Arbetet mot våld i nära relationer i enlighet med Istanbulkonventionen

I detta kapitel granskar vi de svarandes erfarenheter gentemot den juridiskt bindande Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. Enligt konventionen ska de underskrivande parterna säkerställa att myndigheter, tjänstemän, ombud, institutioner och andra aktörer som handlar på uppdrag av staten agerar i enlighet med konventionen. Parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga, utreda, straffa och gottgöra våldet i hemmet. Dessa åtgärder kräver bland annat samordnad politik, samarbete mellan hjälpinstanserna och lämpliga ekonomiska resurser⁸¹. Ett samordningsorgan ska ansvara för att samordna, genomföra, bevaka och utvärdera politiken och åtgärderna.⁸²

7.1 Krav som ställs för förebyggande arbete

De förebyggande åtgärderna som regleras av Istanbulkonventionen har som en målsättning att främja förändring i kvinnors och mäns beteendemönster och även ta i beaktande de behov som finns bland särskilt sårbara grupper (till exempel personer med funktionsnedsättning och personer med utländsk bakgrund). Speciellt män och pojkar önskas att aktivt bidra i det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer⁸³.

"Jag önskar att andra män tydligare skulle markera för sina "vänner" som misshandlar att "detta är inte ok". För många vet vad som pågår men väljer att tiga för att inte stöta sej med kompisen vilket är tyst medgivande..."

Förebyggande arbete ska öka medvetenhet och kunskap om våld i nära relationer. Informationen ska få stor spridning hos allmänheten och bland annat anpassat utbildningsmaterial ska ingå i läroplaner på alla utbildningsnivåer. Dessutom ska de förebyggande åtgärderna vidtas i idrotts-, kultur- och fritidsaktiviteter samt i media.⁸⁴ Att hela samhället behöver bli mer medvetet om våldsproblematiken är aktuellt även på Åland.

"Att våld i nära relationer finns och existerar är ett samhällsproblem. Vi borde bli bättre på att synliggöra de system som gör det möjligt att fortgå. Att sluta säga att pojkar som slår flickor i huvudet med en spade är "kära" i flickan. Att sluta se mellan fingrarna och kalla pojkars oregerlighet som "pojkar är pojkar" och istället säga till på skarpen att även de måste uppföra sig som folk, sitta stilla och lyssna på lärare/föräldrar och göra som de blir tillsagda i skolan/samhället. Det är vi föräldrar, skolan och samhället som uppfostrar de blivande våldsverkarna. Det är vårt ansvar att ge barnen styrning mot ett människovänligare samhälle. Ett samhälle där alla barn och vuxna har samma värde och rätt till integritet, oavsett kön. Och i förlängningen också rätt till

⁸¹ Enligt professor Kevät Nousianen saknas det fortfarande ett riksomfattande och förpliktande program för bekämpning av våld i nära relationer i Finland (Hufvudstadsbladet 20.7.2017).

⁸² Istanbulkonventionen, kap. I, art. 5 och kap. II, art. 7-10.

⁸³ Istanbulkonventionen, kap. III, art. 12.

⁸⁴ Istanbulkonventionen, kap. III, art. 13-14.

samma lön för samma arbete och samma skyldighet till att ta del i både barnavård och det oavlönade hushållsarbetet."

Utbildningen som riktas till hjälpinstanser och myndighetssamverkan ska omfatta kunskap om hur man kan förebygga och upptäcka våld i hemmet. Specialiserade stödtjänster för brottsoffer rekommenderas. Även privata sektorns och mediernas deltagande i förebyggande arbete är viktigt. Behandlingsprogram för förövare ska inrättas eller stödjas, men brottsoffrens säkerhet och mänskliga rättigheter ska komma i första hand.⁸⁵ De svarande i utredningen som hade varit utsatta för våld i nära relationer tyckte inte att de utsattas behov alltid kommer i första hand.

"Jag tycker att det är skevt att de män som har misshandelsproblematik kan få gratis hjälp av landskapet (ATV) medan de kvinnor som blivit utsatta är helt utlämnade till vänner, kollegor och andra som man litar på. Det finns ingen stödgrupp, inte heller någon kostnadsfri terapi. Många kanske tror att det värsta är över när relationen tar slut, men för väldigt, väldigt många är det här bara början på en period av rädsla, oro, osäkerhet, tvivel och paranoida tankar. Det är då man behöver som mest stöd. Det är också efter uppbrott som de allra flesta går tillbaka till sin våldsamma partner. Visa nu att Åland verkligen vill vara jämställt och värdigt!"

I många situationer kan omgivningen omedvetet stötta sådana regler och förväntningar som möjliggör eller tillåter våld i nära relationer. Dessa normer kan bland annat handla om att den utsatta anses själv ha orsakat våldet genom sitt eget beteende. Detta gäller både utsatta kvinnor och män. Flera svarande oroade sig för de normer som styr speciellt kvinnornas liv och de utmaningar som kvinnor har i dagens samhälle.

"Efter ett långt äktenskap som fungerat bra tror jag att det är viktigt att vara uppmärksam i början av ett förhållande. Där får inte förekomma kränkningar och våld. Lämna förhållandet genast om sådant händer. Det är viktigt att flickor/kvinnor tror på sig själva och står upp för sig själva. Vad som oroar mig är att det finns så mycket porr tillgängligt efter ett knapptryck på datorn. Att vara ung kvinna kräver mod att säga "NEJ"!

"Är säker på det att om kvinnor skulle älska sig själva mer, skulle självförtroendet bli mycket starkare. Så ett enkelt budskap: Älska dig själv!"

"Som kvinna utsatt för våld blir du ännu skuldbelagd av samhället – stämplad som dum som försatt dig i situationen, isolerad av omgivningen."

Närstående som har stöttat eller hjälpt de utsatta har identifierats som den främsta skyddande faktorn i samband med våld i nära relationer. Därmed är det viktigt att förebyggande information och kunskap om vart man kan vända ifall en närstående är utsatt för våld i nära relationer är tillgängliga för alla ålänningar.

⁸⁵ Istanbulkonventionen, kap. III, art. 15-17.

7.2 Systematiska skydd- och stödåtgärder efterfrågas

Enligt Istanbulkonventionen ska alla brottsoffer för våld i hemmet omedelbart skyddas mot ytterligare våldshandlingar, vilket kräver effektivt samarbete mellan olika aktörer och myndigheter. Myndigheterna ska besitta en helhetssyn som omfattar relationer mellan brottsoffren, förövarna, barnen och den sociala miljön de lever i. Åtgärderna ska undvika sekundär viktimisering i möten med myndigheterna.⁸⁶ De åländska svarande rapporterar om sekundär viktimisering, vilket betyder att den utsatta upplevt en upprepad känsla av utsatthet hos myndigheterna.

”Polisen gjorde inte så mycket åt mannen som inte slog, men var aggressiv, till exempel rev ner gardiner, det vill säga betedde sig hotfullt i berusat tillstånd.”

”Tack, men efter att ha blivit utsatt för myndigheternas ”hjälp” så har jag inget positivt att säga om dessa. Jag tycker synd om andra som får uppleva samma behandling. Jag och mina barn och övrig familj har mått dåligt och jag har tvingats betala stora summor pengar. Är det något jag lärt mig så är det att det inte finns någon rättvisa och att samhället sällan vill hjälpa.”

De ingripande åtgärderna som erbjuds till de utsatta ska stärka den utsattas ställning och möjligheter till ekonomiskt oberoende. För att underlätta för de utsatta ska olika skydds- och stödtjänster finnas i samma lokaler. Utsatta personers särskilda behov ska tas hänsyn till genom tillgängliga åtgärder. Adekvat information om stödtjänster och rättsliga åtgärder ska kunna erbjudas på ett språk som de utsatta, till exempel barnen eller personer med utländsk bakgrund, förstår.⁸⁷

De tjänster som ska säkerställas för de utsatta ska underlätta återhämtning. Dessa tjänster kan bland annat omfatta juridisk och psykologisk rådgivning, ekonomiskt bistånd, boende, utbildning, fortbildning och hjälp med att hitta en anställning. Brottsoffren har rättighet till en hälso- och sjukvård och socialtjänst som har tillräckliga resurser och personal som är utbildad för att hjälpa brottsoffer och kan hänvisa dem till lämpliga tjänster.⁸⁸ Enhetliga, tydliga och genomtänkta rutiner för akuta åtgärder måste finnas i hjälpinstanserna. Enligt Istanbulkonventionen innebär akuta förbudsåtgärder bland annat att våldsutövaren måste lämna den bostad som brottsoffret eller personen som riskerar att utsättas för våld bor i⁸⁹. De åländska svarande rapporterar om liknande utmaningar.

”Våldsutsatta kvinnor drabbas alldeles för hårt av konsekvenserna av det våld de utsatts för. Exempelvis är det ju helt absurt att ett offer måste flytta hemifrån för att söka skydd, medan den våldsutövande bor kvar i hemmet. Vidare drabbas föräldraskapet av våldet. Här skulle samhällets stöd kunna bli mycket bättre och effektivare. I mitt fall fick den våldsutövande hjälp direkt

⁸⁶ Istanbulkonventionen, kap. IV, art. 18 och kap. VI, art. 49-50.

⁸⁷ Istanbulkonventionen, kap. IV, art. 19.

⁸⁸ Istanbulkonventionen, kap. IV, art. 20.

⁸⁹ Istanbulkonventionen, kap. VI, art. 52.

från ATV, medan jag fick vänta [...] för att komma till familjerådgivningen [...]. Jag blev erbjuden kontakt till psykiatrin, men jag har ingen psykiatrisk diagnos, så varför ska jag behöva vända mig dit? Jag är inte problemet. Bra är dock att vistelse på Tallbacken är gratis. Att eventuellt tvingas hem på grund av ekonomin tidigare än man är redo för, vore förödande."

För att kunna erbjuda omedelbar hjälp för den utsatta behövs tydliga instruktioner om hur den utsatta ska tas emot, vilka frågor ska ställas, hurdan hjälp ska erbjudas och på vilka sätt. En handlingsplan som detaljerat beskriver det praktiska arrangemanget kring hjälparbete måste finnas för alla hjälpinstanter. Det behöver även finnas tydliga rutiner som möjliggör att hjälpen når den utsatta personen oberoende vem som står i tjänsten. Hjälpsatsens kvalitet får inte variera beroende på vem som tar emot den hjälpsökande. De svarande som varit utsatta på Åland rapporterar om att bemötandet varierat beroende på personalen.

"Har både fått ett bra bemötande i och med en anmälan och ett väldigt nedvärderande bemötande [...]" (om bemötande hos polisen och rättssystemet)

"Beror helt på vem man pratar med." (om bemötandet hos sociala myndigheter och barnskyddet)

Trots att kvinnorna är överrepresenterade bland de som varit utsatta för våld i nära relationer, är det viktigt att komma ihåg att vem som helst - oberoende kön eller bakgrund - kan bli utsatt för våld i nära relationer. En djuprotad uppfattning om att det finns våldsformer som är typiska för kvinnor (till exempel psykiskt våld) och våldsformer som är typiska för män (till exempel fysiskt våld) kan försvåra identifieringen av våld i nära relationer. Det är både kvinnor och män som använder och som är utsatta för psykiskt våld⁹⁰. Följande sårbarhetsfaktorer har dock identifierats för att i kliniskt arbete kunna uppmärksamma de grupper som är särskilt utsatta⁹¹:

- missbruksproblem
- okunnighet om de rättigheter som man har
- socialt, ekonomiskt eller annat beroende av närstående (eller av samhället)
- isolering och ensamhet

Att ha systematiska rutiner kring identifiering av de som blivit utsatta för våld i nära relationer är nödvändigt även på Åland:

"Fick hjälp med mina skador, men ingen inom vården reagerade på att det kunde handla om våld i nära relation."

Likaså är det viktigt att tidigt upptäcka de minderåriga som lever med våld. Detta arbete borde prioriteras i barnomsorg, skola, socialtjänst, rättsväsende och hälso- och sjukvård. Med hjälp av operativa arbetsgrupper koordineras stödet till den våldsutsatta och konsekvenserna för våldsutövaren blir tydliga. Socialtjänsten ska ansvara för dessa arbetsgrupper och gruppens

⁹⁰ Forrest, Eatough, & Shevlin, 2005.

⁹¹ Se mera i Våld i nära relation (u.å.).

arbete ska vara grundat på detaljerade individuella handlingsplaner⁹². Operativa arbetsgrupper ska samarbeta sektoröverskridande med bland annat riskanalyser och ha resurser att samverka även i akuta situationer.⁹³

Enligt Istanbulkonventionen ska systematisk hot- och riskbedömning ingå i arbetet mot våld i nära relationer⁹⁴. Dessutom ska personalen känna till den aktuella lagstiftningen och ändringar i den. Till exempel en lagförändring om olaga förföljelser som trädde i kraft i Finland år 2014 kräver att det finns systematik i kartläggning av situationer där klienten eventuellt är utsatt. Utan systematisk hot- och riskbedömning ökar risken för att den utsatta blir ensam i sin situation, vilket även de som varit utsatta på Åland har vittnat om.

"Hur söker man hjälp som isolerad? Det behövs en säker riktlinje att följa, en säker anvisad plats dit man blir hänvisad. Dit vännerna också vet att man kan föra en utsatt. Jag var ensam på den tiden och Tallbacken var ju till för dem med barn. [...] Jag var [flera] gånger till sjukhuset och där borde jag blivit uppfångad. Kvinnofridslinjen var nerlagd just då, så detta är ett antal år sedan. Men nu då man bearbetar så är det också en process i sig. Våldet som man minns sitter kvar i varenda cell! Jag har fått bra vård efteråt [...]. Men jag vet att de är svårt med att få tid till eftervård, bara att komma fram till läkare på vuxenpsykiatri är svårt! Och man är för evigt ärrad men lär sig leva med det, vissa dagar bättre andra sämre, men de försvinner aldrig. Man är för evigt en annan person efter misshandeln än man var innan."

Enligt Istanbulkonventionen ska specialiserade stödtjänster ordnas för de utsatta. Det ska bland annat finnas lyhörd och kunnig hjälp till hands för de utsatta. Skyddat boende och hjälptelefon som är gratis och bemannad dygnet runt under alla veckodagar ska inrättas. Lättillgängliga mottagningscenter för personer som har utsatts för sexuellt våld ska inrättas, likaså skydd och hjälp för barnvittnen. Personer som har bevittnat våldet ska uppmuntras att anmäla detta till behöriga organisationer eller myndigheter. Det är viktigt att tystnadsplikten för vissa yrkesgrupper inte utgör ett hinder för möjligheten att under särskilda omständigheter göra en anmälan.⁹⁵ Ibland har tystnadsplikten orsakat problem för de utsatta på Åland.

"Blev misshandlad av sambon [flera decennier sedan]. Gick på familjerådgivning där han erkände misshandeln [...]. Familjerådgivaren fick inte vittna [...]. Man känner sig orättvist behandlad och förtroendet för myndigheter finns inte längre."

Att straffbelägga gärningar som handlar om psykiskt våld, stalkning, fysiskt våld och sexuella trakasserier lyfts fram som en viktig åtgärd i Istanbulkonventionen. Hjälpinstanserna och myndigheterna behöver även säkerställa åtgärder för eventuella fall av tvångsäktenskap eller

⁹² En tydlig handlingsplan svarar bland annat på frågorna "Vem gör vad?" "När?" och "Hur?".

⁹³ Se mera i SOU 2014:49.

⁹⁴ Istanbulkonventionen, kap. VI, art. 51.

⁹⁵ Istanbulkonventionen, kap. IV, art. 21-28.

tvångsaborter.⁹⁶ Allt detta ställer höga krav för hjälpinstanser. Det juridiska biträdet i samband med brott i nära relationer måste vara särskilt lämpad för uppdraget. Höga krav ställs för skyddat boende inom vilket ska finnas färdigheter och kunskap att jobba med utsatta i alla åldrar och oberoende kön. Likaså behövs kunskap om sårbara grupper som utsatta med missbruksproblem, funktionsnedsättning eller utländsk bakgrund och om särskilda våldsformer som hedersrelaterat våld.⁹⁷

Våld i nära relationer berör även de närstående och det är viktigt att våldet förhindras från att sprida ytterligare. Enligt Istanbulkonventionen ska de utsattas familjer och vittnen skyddas mot hotelser, hämnd och upprepad viktimering⁹⁸. Bland annat föräldrar och vänner lider ofta tillsammans med den utsatta.

"Jag har inte själv blivit utsatt för fysiskt våld, men har en [släkting] som blivit misshandlad av sin dåvarande man (likaså barnet i familjen) [...]. Var många turer och många tårar på vägen och svårt att få hjälp."

"Har en väninna som är utsatt av sitt ex av psykisk misshandel. Han har psykat ner henne så att hon inte har orken att gå vidare. Han skall ha henne tillbaka för att hon har lämnat honom då han var otrogen mot henne flera gånger. Vad skall man göra?? Försöker stötta henne att gå vidare."

"Barnet var glad och sjöng när jag skjutsade denne på morgonen till dagis, men när jag talade om att mamma skulle hämta på kvällen blev barnet tyst och tårarna rann i strida strömmar. [...]"

7.3 Evidensbaserade interventioner och uppföljning

Våld i nära relationer är ett problem som påverkas av samhällets normer. Kriminalisering av det psykiska våldet är ett viktigt steg mot en normförändring som fördömer även de psykiska våldsformerna. På individnivå har forskningen visat att genom våld etablerar och utövar våldsutövaren makt över en annan person. Våld i nära relationer uppstår med andra ord i situationer där den våldsutsatta är underlägsen gentemot våldsutövaren bland annat genom en känsla av emotionellt eller ekonomiskt beroende. Å andra sidan kan även den våldsamma partnern känna rädsla, skam och ilska som i sin tur bidrar till aggressivt beteende⁹⁹.

Interventionsmetoderna mot våld i nära relationer på Åland behöver vara evidensbaserade, vilket betyder att metoderna har prövats enligt vetenskapliga kriterier och kan åstadkomma en mätbar förändring¹⁰⁰. Situationen innan och efter interventionen måste noggrant mätas för att kunna urskilja interventionens effekter. Dessutom ska interventionerna omfatta både förebyggande åtgärder, systematiska arbetsmodeller för akuta situationer och åtgärder för

⁹⁶ Istanbulkonventionen, kap. V, art. 30-40.

⁹⁷ Istanbulkonventionen, kap. V, art 29; SOU 2014:49.

⁹⁸ Istanbulkonventionen, kap. VI, art. 56.

⁹⁹ Se till exempel, Elison, Garofalo, & Velotti, 2014.

¹⁰⁰ Evidensbaserat folkhälsoarbete, 2014.

uppföljning och/eller eftervård. Bland annat Stockholms stad har framställt tydliga målsättningar för förebyggande arbete i vilket ingår att alla stockholmare vet vart de kan vända sig i samband med våld i nära relationer. Lättillgänglig information ska riktas till både barn och vuxna och publiceras på flera språk på stadens webbplats¹⁰¹. Medarbetare i stadens verksamheter ska vara medvetna om de kunskaper som krävs gällande våldsproblematiken och ha konkreta uppgifter om vilka åtgärder ska vidtas och hur i samband med våld i nära relationer. Det är ytterst viktigt att personalen känner igen våldet och inte enbart erbjuder vård eller hjälp för de akuta och synliga symptomen.

De akuta åtgärderna som vidtas i samband med våld i nära relationer är ofta koordinerade mellan olika hjälpinstanser och kan bland annat handla om att föra den utsatta i säkerhet, dokumentera eventuella skador eller hjälpa den utsatta att hämta sina personliga tillhörigheter från bostaden. De utsatta på Åland har specifikt frågat efter *"mer konkreta åtgärder i hemmet"* i samband med hjälpsökande inom vården.

Enligt Istanbulkonventionen ska utredningar och rättsliga förfarande i samband med våld i hemmet genomföras på ett effektivt sätt¹⁰². Förutom operativa arbetsgrupper efterlyser de utsatta på Åland lotsar som hjälper med myndighetskontakter och med praktiska vardagsfrågor.

"Jag efterlyser kontaktpersoner i form av "vanliga dödliga" för de kvinnor som vid kontakt med t.ex. ÅHS, social myndighet, polisen, skolkuratorer kunde stötta och bekräfta dem. [...] Det hade känts väldigt skönt att ha kunnat erbjudas någon kontaktperson att dela erfarenheter och upplevelser med. Enligt mig skulle det vara perfekt med en [person] som själv levt med våld i nära relation, och som bearbetat det och både vill och kan stötta "som medmänniska". Stödgruppen jag ingår i idag är suverän, men det hade känts skönt att få prata "mellan fyra ögon" med någon direkt efter att jag lämnade [våldsutövaren]. Någon som t.ex. [samtalsterapeut], ÅHS, Folkhälsan, sociala myndigheter kunde tipsa om."

Kontinuerlig uppföljning är ett krav och behöver vara tydligt koordinerat med specificerade målsättningar. Uppföljningen ska bland annat kunna svara på följande frågor: Har våldet upphört? Har beslutade insatser genomförts? Har hotbilden minskat?¹⁰³ De långsiktiga insatserna som siktar till att bearbeta traumat hos den utsatta kan beröra socialtjänsten, äldreomsorgen, skolan och förskolan eller barnomsorgen¹⁰⁴.

Likaså är det viktigt med kontinuerlig evaluering om huruvida hjälpinsatserna motsvarar behovet som finns bland de utsatta. Fler av de svarande i utredningen har noterat vikten av att följa upp förekomsten av våld i nära relationer på Åland.

¹⁰¹ Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020.

¹⁰² Istanbulkonventionen, kap. VI, art. 49.

¹⁰³ För mer detaljerat, se SOU 2014:49.

¹⁰⁴ Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020.

"Mycket bra att göra en enkätundersökning. Våldet i nära relationer behöver uppmärksammas. Folk behöver få kunskap för att våga ingripa. Normerna i samhället behöver vara tydliga - våld skall inte accepteras."

"Bra att detta undersöks men tror att det är många som inte vågar/orkar/kan svara. Jag skulle själv inte sett mig vara i denna situation utan att jag läst mycket och fått från personer i min omgivning upp ögonen för att jag är utsatt och att det inte är normalt. Artiklarna som gick i Nya Åland gjorde att man bättre kunde känna att man inte var ensam och kände igen sig och började se problemet."

I samband med interventioner och utredningar behöver normaliseringsprocessen uppmärksammas. Att genomföra utredningar om förekomsten av våld i nära relationer på Åland och väcka samhällsdiskussion om våldet kan bidra till att den utsatta lättare inser våldets allvar. Tydligt ställningstagande mot avsiktligt och återkommande våld i nära relationer är centralt i samband med interventioner och uppföljning.

"Man förstår inte när man är i det. Det var heller inget man pratade om med sina väninnor. Man tror att det är väl så det skall vara. Ledsamt, men idag vet jag bättre."

"Psykiskt våld var jag utsatt för under en lång tid i min tidigare relation som jag tog mig ur för [många] år sedan. Denna undersökning är bra men kunde även ha omfattat ett större tidsspänn än de senaste 12 månaderna, då de som är i en våldsamt relation just nu ofta är i en normaliseringsprocess och inte förstår helt vad de är utsatta för. Ofta tror jag man förstår det först i efterhand när man kommit ur relationen."

7.4 Finns det specifika utmaningar för interventioner och uppföljning på Åland?

Att söka professionell hjälp i samband med våld i nära relationer leder relativt sällan till att våldet upphör omedelbart. Detta har även varit situationen för de utsatta på Åland. Däremot kan hjälpsökande vara en början till en längre process som förändrar den våldsamma livssituationen.

"[Sökte] psykiatrisk hjälp. Det minskade inte våldet. Våldet blev värre när ex-mannen fick veta om samtalsterapi [...]."

"Hjälpen pågår fortfarande, men ja, jag får den hjälp jag behöver och önskar. Nej, våldet jag utsätts för har inte minskat."

"Pratade om saken med damen i rådgivning och hon var mycket hjälpsam. "Snacket" hemma fortsatt som vanligt. Har först nu sagt tillbaks om vad har hänt och hur jag känt mig och min nuvarande partner har fått lite tankeställare. Det ser ljus ut just nu."

"[En annan person] kontaktade på eget initiativ [flera hjälpinstanser] och [...] fick mycket bra hjälp. [...] Detta fick mig att "på riktigt" förstå allvaret, och var

en av de två saker som gav mig kraft och mod att ta steget att lämna honom. Våldet minskade genom att jag flyttade från honom, men det dröjde flera månader innan hans hotfulla och kränkande sms och mejl upphörde.[...].”

Att vara utsatt för våld i nära relationer i ett litet samhälle som Åland kan föra en del utmaningar med sig.

”En frågeställning som gäller vårt lilla samhälle: Hur begränsar det kvinnan att söka hjälp till myndigheter (Tallbacken, sjukvård, social och polis) med rädslan och kanske vetskapen att en vän/släkting arbetar på myndigheten?”

”Har först haft en våldsamt barndom och sen en sambo som misshandlat mest psykiskt för [flera] år sen. Vi levde tillsammans i [många] år. Hade då sökt hjälp många gånger [...], men det finns ej så mycket hjälp här bland annat eftersom Åland är så litet och man kan ej undvika att ses eller att [våldsutövaren] letar upp en. Blev så att man stannade kvar i förhållandet eftersom det var bättre att veta var han fanns än att flytta från honom och ej veta vad som hände. Till sist tog jag mod i mej och tog barnen och flyttade, men haft mycket problem [med honom]. Barnen har också mått dåligt i perioder [...]. [...] Mina tankar om den här enkäten är att det är bra att det lyfts fram, men det är nog svårt att hjälpa de utsatta att komma bort från ett våldsamt förhållande. Man skäms och tror att det är ens eget fel med mera. Men det kan kanske hjälpa någon!!!”

Våld i nära relationer är ett svårlöst samhällsproblem som kräver systematiskt och målmedvetet arbete för att kunna åtgärdas. De sammanvävda sociala, kulturella, ekonomiska och politiska orsakerna till våldet förutsätter strategiskt och operativt samarbete mellan myndigheterna på Åland. En av de svarande i undersökningen efterlyser ett myndighetssamarbete liknande barnahusmodellen. I barnahusmodellen verkar flera myndigheter tillsammans i en samverkansmodell för att skydda barnet, utreda om ett brott blivit begånget och stödja barnet så att det lider så liten skada som möjligt¹⁰⁵. Arbetet mot våld i nära relationer förutsätter att de utsatta har möjligheten att bli involverade på ett sätt som tar deras behov och åsikter i beaktande.¹⁰⁶ Enkla och definitiva lösningar finns inte.

7.5 Att mäta våld i nära relationer – svårt men viktigt

Enligt Istanbulkonventionen ska statistiska uppgifter om våld mot kvinnor och våld i hemmen samlas in regelbundet. Likaså ska forskning kring våld i hemmet stödjas. Befolkningsbaserade undersökningar ska utföras regelbundet och uppgifterna om förekomsten och utvecklingstendenserna ska vara tillgängliga för allmänheten.¹⁰⁷ En central utmaning för utredningar om våld i nära relationer handlar om att begränsa det aktuella våldet till de senaste tolv månaderna, eftersom det psykiska våldet och de psykologiska följderna av våldet kan fortgå

¹⁰⁵ Se mer på <http://www.regeringen.ax/halsa-omsorg/barn-unga/barnahusmodellen>

¹⁰⁶ SOU 2014:49.

¹⁰⁷ Istanbulkonventionen kap. II, art. 11.

under en mycket lång tid. Många av de nyligen utsatta i den här utredningen upplever fortfarande rädslan och stressen som utsattheten orsakat.

"Dåligt att ni använder begreppet de 12 senaste månaderna. Det fysiska, psykiska och ekonomiska våldet pågick under förhållandet. Nu pågår den psykiska jämt och ständigt sedan jag lämnat mannen i fråga. Det pågår stötvis och kontinuerligt med barnen som vapen. Tror aldrig jag blir av med detta."

"Detta psykiska våld som jag var utsatt för hände för mer än 30 år sedan med en ex-partner. Tyvärr hänger vissa saker med än, saker som jag inte klarar av att göra/vågar göra, för att man är rädd att bli sårad i ett förhållande. Men idag har jag en underbar förstående man som accepterar min rädsla."

"Det är idag [många] år sedan jag lämnade mannen, och lever ett välfungerande liv och har en fin relation [...] med en man, men vi bor inte tillsammans. Jag är idag betydligt mer vaksam då jag inleder en relation med en man och har svårt att släppa taget om "min egen trygga vrå", alltså hemmet. Att skydda, och trygga, mig själv är nog det viktigaste för mig i dag. Kan förstås vara både av godo och av ondo. Jag påverkas fortfarande av våldet, framför allt är jag i dag väldigt stresskänslig vilket påverkar mig mestadels i arbetet men också i privatlivet. Jag känner mig också mer reserverad mot människor än jag gjorde tidigare, och reagerar snabbt med ilska och också frustration då jag upplever att någon kränker mig."

Svåra minnen kan göra sig påminna under en lång tidsperiod även hos våldsutövaren.

"Har själv utsatt en kvinna för onödigt våld. Kunde inte respektera henne och försökte få ut henne ur huset. Det lyckades först när hon träffade en annan karl att vara med. Det är 20 år sedan, men minns det ännu som en dålig tid."

Vissa problem kan uppstå speciellt för beräkningar av våldets prevalens, eftersom de utsatta inte alltid är medvetna om våldet som pågår på grund av normaliseringsprocessen eller om de skam- och skuldbelägger sig själva för förekomsten av våldet. På så vis kan det vara omöjligt att specificerar när våldet har börjat.

"Svartsjuka är väldigt psykiskt jobbigt. Att bli kontrollerad t.ex. när man är på resa med jobbet, var är du? Med vem? Middag nu? Och man lär sig ljuga för att partnern för att hålla den lugn. Kontroll av telefonen och kontroll av till exempel Facebook är också saker som INTE är okej, men som jag ändå tillät."

Det är även viktigt att förstå att våld i nära relationer kostar både för den utsatta i form av psykiskt och fysiskt lidande men även för samhället i stort. I direkta samhällskostnader ingår bland annat hjälpinstanserna som sjukvård, rättsväsendet och andra myndigheter, medan i indirekta kostnader ingår bland annat produktionsbortfall i form av sjukfrånvaro samt av

immateriella kostnader som smärta och lidande.¹⁰⁸ Enligt den finländska brottsstatistiken var cirka 8 800 personer utsatta för våld i nära relationer eller parrelationer år 2016. Totalt 48 av dessa var utsatta för försök till dråp eller mord.¹⁰⁹

Slutligen önskar de svarande att begreppen våld i nära relationer, mäns våld mot kvinnor och våld i hemmet används på ett konsekvent sätt.

"Använd helst begreppet "våld i nära relationer". Använd inte begreppet "mäns våld mot kvinnor" för det antyder att alla män är våldsamma och så är det inte. Eller tala i så fall om "våld mot kvinnor" eller "våld mot kvinnor och barn"."

Orsakerna till våldet kan hittas både hos individen¹¹⁰ och i det omgivande samhället. Att minska våld i nära relationer på Åland kräver målmedvetna och systematiska arbetsätt som beskrivits i Istanbulkonventionen och Världshälsoorganisationens folkhälsoperspektiv.

¹⁰⁸ En samhällsekonomisk analys i Sverige visade att våld mot kvinnor kostar cirka 35 900-44 000 kronor per drabbad kvinna (Kostnader för våld mot kvinnor, 2006).

¹⁰⁹ <http://www.stat.fi/>

¹¹⁰ Se t.ex. Chen, Coccaro & Jacobson, 2012; Roos, Hodges, Peets & Salmivalli, 2015.

Referenser

- Balvig, F. & Kyvsgaard, B. (2006). Vold og ovregreb mod kvinder. Justitministeriets Forskningsenhed, Københavns Universitet.
- Boman, E. (2016). Hälsa och livskvalitet bland äldre män och kvinnor på Åland 2015. Högskolan på Åland.
- Brå 2014:8. Brott i nära relationer – En nationell kartläggning. Brottsförebyggande rådet, Stockholm. Hämtad 23.5.2017 från https://www.bra.se/download/18.9eaaede145606cc8651ff/1399015861526/2014_8_Brott_i_nara_relationer.pdf
- Brå 2015:24. Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014. Brottsförebyggande rådet, Stockholm. Hämtad 6.6.2017 från <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/sokresultat-kunskapsbanken/?id=1248&librisId=&swepubId=>
- Chen, P., Coccaro, E. F., & Jacobson, K. C. (2012). Hostile attributional bias, negative emotional responding, and aggression in adults: Moderating effects of gender and impulsivity. *Aggressive Behavior, 38*, 47-63.
- Elison, J., Garofalo, C. & Velotti, P. (2014). Shame and aggression: Theoretical considerations. *Aggression and Violent Behavior, 19* (4), 447-453.
- Evidensbaserat folkhälsoarbete (2014). (Red.) Liselotte Schäfer Elinder & Lydia Kwak. Lund: Studentlitteratur.
- Fanslow, J. L. & Robinson, E. M. (2010). Help-seeking behaviors and reasons for help seeking reported by a representative sample of women victims of intimate partner violence in New Zealand. *Journal of Interpersonal Violence, 25*(5), 929–951
- Forrest, S., Eatough, V., & Shevlin, M. (2005). Measuring adult indirect aggression: The development and psychometric assessment of the indirect aggression scales. *Aggressive Behavior, 31*, 84-97.
- Fugate, M., Landis, L., Riordan, K., Naureckas, S., & Engel, B. (2005). Barriers to domestic violence help seeking. *Violence Against Women, 11*(3), 290-310.
- Gover, A. R., Tomsich, E. A., & Richards, T. N. (2015). Victimization and help-seeking among survivors of intimate partner violence. *Oxford Handbooks Online*, March 2015. <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935383.001.0001/oxfordhb-9780199935383-e-58>
- Haaland, T., Clausen, S-E., & Schei, B. (2005). Vold i parforhold – ulike perspektiver. NIBR-rapport 2005:3. Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Hufvudstadsbladet (20.7.2017). Professor anser att Finland inte kan skydda kvinnor mot våld – offret måste ta ansvar för att söka skydd. Intervju med professor Kevät Nousiainen.
- Istanbulkonventionen. Se *Bilaga 2*.
- Jag försöker glömma, men jag kan inte glömma (2014). En undersökning om våld i nära relationer. Kommunledningskontoret, Gävle.

- Johnsson-Latham, G. (2014). Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. I *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, (red.) Gun Heimer, Annika Björck, & Chrystal Kunosson, 19–42.
- Kostnader för våld mot kvinnor (2006). En samhällsekonomisk analys. Socialstyrelsen, Stockholm.
- Ljungblad, C. (2006). Våld mot kvinnor i nära relationer. Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.
- Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kalliokoski, A-M. (2001). Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor I jämställda Sverige – en omfångsundersökning. Uppsala universitet. Hämtad 23.5.2017 från <https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/B%C3%B6cker/Slagen%20dam.pdf>
- McCart, M. R., Smith, D. W. & Sawyer, G. K. (2010). Help seeking among victims of crime: A review of the empirical literature. *Journal of Traumatic Stress*, 23(2), 198-206.
- Naisiin kohdistunut väkivalta 2005 (2006). Av Minna Piispa, Markku Heiskanen, Juha Kääriäinen, & Reino Sirén. Report 51. European institute for crime prevention and control, affiliated with the United Nations, Helsinki.
- Roos, S., Hodges, E. V. E., Peets, K. & Salmivalli, C. (2015). Anger and effortful control moderate aggressogenic thought-behaviour associations. *Cognition and Emotion*, 30(5), 1-9.
- SOU 2001:72. Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda. Socialdepartementet, Stockholm.
- SOU 2005:66. Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål. Socialdepartementet, Stockholm.
- SOU 2014:49. Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete. Justitiedepartementet, Stockholm.
- Statistikrapport 15/2017. Medling i brott- och tvistemål 2016. Statistikcentralen, Helsingfors. Hämtad 12.6.2017 från http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134653/Tr15_2017.pdf?sequence=4
- Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020. Socialförvaltningen i Stockholms stad. Juni 2016.
- Tuhansien iskujen maa (2010). Miesten kokema väkivalta Suomessa. Av M. Heiskanen & E. Ruuskanen. Report 66. European institute for crime prevention and control, affiliated with the United Nations, Helsinki.
- Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad 23.5.2017 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- VPA (u.å.). The Public Health Approach. Hämtad 23.5.2017 från http://www.who.int/violenceprevention/approach/public_health/en/
- Våld i nära relation (u.å.). Handbok. Sektionen för LSS och socialpsykiatri, Uppsala kommun.

Våld och hälsa (2014). En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt koppling till hälsa. NCK-rapport 2014:1. Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet.

WHO (u.å.). Glossary of key terms. Hämtad 23.5.2017 från http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/methodology/GSR_VP_survey_glossary_of_key_terms.pdf?ua=1

ÅFS 2015:83. Ålands lagtings beslut om godkännande av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.

Ålands landskapsregering (2012). Ramprogram för det åländska jämställdhetsarbetet 2012–2015. Hämtad 23.5.2017 från <http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/ramprogram-2012-2015.pdf>

Ålands landskapsregering (2017). Regeringsprogram för ett hållbart Åland – kraftsamling för stabilitet och förändring. Hämtad 20.10.2017 från <http://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/regeringsprogram-hallbart-aland-kraftsamling-stabilitet-forandring>

Årsredovisning 2014. Landskapet Ålands förvaltning och ekonomi. Hämtad 14.9.2017 från http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/arsredovisning_2014_ver2.pdf

Databaser:

Brås databas på <http://www.bra.se>

Statistikcentralens databas på <http://www.stat.fi>

THL:s databas på <http://www.thl.fi>

Bilaga 1. Följebrevet och enkäten

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
BREV	-	1 (7)
Datum	Dnr	
30.1.2017	ÅLR 2017/514	

Sanna Roos/Vivan Nikula
Jämställdhetsenheten
PB 1060
AX-22111 MARIEHAMN

UTREDNING OM VÅLD I NÄRA RELATIONER

Hej!

Du är en av de cirka 1.000 åländska kvinnor och män i åldern 18-79, som har möjlighet att svara på frågor om våld i nära relationer. Våldet kan ta sig uttryck på många olika sätt – fysiskt, psykiskt, sexuellt och/eller materiellt. Även om du inte upplever att du har blivit utsatt för våld i nära relationer är det av stor vikt att du skickar in ditt svar, så att undersökningens resultat blir rättvisande. Med hjälp av utredningen kommer Ålands landskapsregering att följa upp och utveckla sitt arbete. Dessutom samlas kunskap om våld i nära relationer på Åland.

Undersökningen är frivillig och sker anonymt. Enskilda svarande kommer inte att kunna identifieras och utredningsmaterialet är sekretessbelagt. Vi kommer inte veta vem som svarat på enkäten, utan påminner alla inom tre veckor. Du ska naturligtvis bara svara på frågorna en gång. Du kan antingen fylla i det bifogade pappersformuläret eller svara elektroniskt på <http://www.regeringen.ax/vald/>.

Vänligen skicka in svaren senast fredagen **den 13 februari 2017**.

Utredningsrapporten väntas bli klar till hösten 2017. Mer information om våld i nära relationer finns på <http://www.regeringen.ax/vald/>. Vid frågor om utredningen kan du även kontakta oss via e-post eller telefon.

Tack så mycket för din hjälp!

Vivan Nikula
Chef för jämställdhetsfrågor
vivan.nikula@regeringen.ax
tel. 25 194

Sanna Roos
Utredare
sanna.roos@regeringen.ax
tel. 25 583

1. Jag är kvinna man vill ej svara 2. Mitt födelseår
3. Högsta utbildning? Grundskola/folkskola/mellanskola Gymnasium/yrkesskola/institut Universitet/högskola
4. Huvudsaklig sysselsättning? Arbetar Arbetssökande Studerande Pensionär Annat, vad?
5. I mitt hushåll bor totalt personer.
6. Finns det barn under 18 år i hushållet? Nej Ja, barnens ålder:

Följande frågor handlar om våld i nära relationer, med vilket avses handlingar med avsikt att skada en annan person och som utförs av en familjemedlem, släkting, partner eller en annan person i ett jämförbart förhållande.

Fysiskt våld och hot om våld

Fysiskt våld kan bland annat handla om örfilar, slag, sparkar, knuffar, stryptag eller användande av olika vapen/föremål. Till fysiskt våld räknas även hot om våld som riktas mot dig, dina närstående, dina husdjur eller förövaren själv (t.ex. hot om självmord).

7. Har du i en nära relation i något skede av ditt liv varit utsatt för fysiskt våld? Ja Nej Vill ej svara
Om du svarade "nej", fortsätt till fråga 13
8. Påverkar det våld du upplevt fortfarande din hälsa eller ditt välbefinnande? Ja Nej

Har det under de senaste tolv månaderna hänt att någon som du har/har haft en nära relation med har...

9. ... på ett våldsamt sätt hållit dig, slagit, sparkat, knuffat eller gjort dig illa med ett föremål eller liknande?

- varje dag eller nästan varje dag
- någon gång i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- några gånger per år eller mer sällan
- ingen gång

10. Om ja, av vem/vilka?

- nuvarande partner
- före detta partner
- förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

11. ... hotat skada dig, dina barn, husdjur eller liknande?

- varje dag eller nästan varje dag
- någon gång i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- några gånger per år eller mer sällan
- ingen gång

12. Om ja, av vem/vilka?

- nuvarande partner
- före detta partner
- förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

Psykiskt våld

Psykiskt våld kan handla om verbala kränkningar där personen utsätts för nedsättande, kränkande och/eller förringande ord eller skambeläggning. Psykiskt våld kan även handla om isolering och försök att få kontroll över den andra t.ex. genom att förbjuda den utsatta att ha kontakt med någon specifik person eller genom att hindra den andra att lämna hemmet. Stalking (förföljning) och andra trakasserier, så som oönskade mail, sms, telefonsamtal, besök eller liknande, är ytterligare exempel på psykiskt våld.

13. Har du i en nära relation i något skede av ditt liv varit utsatt för psykiskt våld? Ja Nej Vill ej svara
Om du svarade "nej", fortsätt till fråga 19

14. Påverkar det våld du upplevt fortfarande din hälsa eller ditt välbefinnande? Ja Nej

Har det under de senaste tolv månaderna hänt att någon som du har/har haft en nära relation med har...

15.... sagt saker som kränkt, hånat, nedvärderat eller förödmjukat dig?

- varje dag eller nästan varje dag
- någon gång i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- några gånger per år eller mer sällan
- ingen gång

16. Om ja, av vem/vilka?

- nuvarande partner
- före detta partner
- förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

17. ... förföljt/trakasserat dig eller försökt kontrollera dig genom att hindra dig att ta kontakt med någon specifik person, lämna hemmet eller försökt bestämma vad du får eller vad du måste göra?

- varje dag eller nästan varje dag
- någon gång i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- några gånger per år eller mer sällan
- ingen gång

18. Om ja, av vem/vilka?

- nuvarande partner
- före detta partner
- förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

Sexuellt våld

Sexuellt våld kan definieras som kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Det kan handla om tvingande till sexuella handlingar av olika slag genom att hota eller hålla fast den utsatta eller utnyttja att den utsatta är berusad. Att genom våld eller med hot om våld tvinga någon till samlag definieras i lagen som våldtäkt.

19. Har du i en nära relation i något skede av ditt liv varit utsatt för sexuellt våld? Ja Nej Vill ej svara
Om du svarade "nej", fortsätt till fråga 25

20. Påverkar det våld du upplevt fortfarande din hälsa eller ditt välbefinnande? Ja Nej

3898202923

Har det under de senaste tolv månaderna hänt att någon som du har/har haft en nära relation med har...

21. ... utsatt dig för sexuella kränkningar, övergrepp eller handlingar mot din vilja?

- varje dag eller nästan varje dag
- någon gång i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- några gånger per år eller mer sällan
- ingen gång

22. Om ja, av vem/vilka?

- nuvarande partner
- före detta partner
- förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

23. ... tvingat dig till samlag genom våld eller hot om våld, eller tvingat dig till samlag genom att utnyttja att du inte kunnat försvara dig eller uttrycka din vilja på grund av sjukdom, berusning eller liknande?

- varje dag eller nästan varje dag
- någon gång i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- några gånger per år eller mer sällan
- ingen gång

24. Om ja, av vem/vilka?

- nuvarande partner
- före detta partner
- förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

Försummelse och materiellt våld

Våld i nära relationer kan även handla om försummelse och materiellt våld. Med försummelse avses bland annat handlingar där förövaren förhindrar en annan person att äta, dricka, ta medicin eller liknande som personen behöver. Förövaren kan även kontrollera ekonomin och materiella tillgångar för att öka isoleringen och utsattheten samt försvåra för den utsatta att lämna relationen.

25. Har du i en nära relation i något skede av ditt liv varit utsatt för försummelse eller materiellt våld?

- Ja
- Nej
- Vill ej svara

Om du svarade "nej", fortsätt till fråga 31

26. Påverkar det våld du upplevt fortfarande din hälsa eller ditt välbefinnande? Ja Nej

Har det under de senaste tolv månaderna hänt att någon som du har/har haft en nära relation med har...

27. ... hindrat/vägrat dig mat, dryck, medicin eller liknande stöd utifrån den hjälp du behöver?

- varje dag eller nästan varje dag
- någon gång i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- några gånger per år eller mer sällan
- ingen gång

8878202926

28. Om ja, av vem/vilka?

nuvarande partner

före detta partner

förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

29. ...hindrat dig att använda pengar självständigt, tvingat dig att ge bort dina egna pengar, utpressat dig ekonomiskt eller liknande?

varje dag eller nästan varje dag

någon gång i veckan

2-3 gånger i månaden

några gånger per år eller mer sällan

ingen gång

30. Om ja, av vem/vilka?

nuvarande partner

före detta partner

förälder

annan närstående, beskriv relationen här:

Frågor som handlar om barn

Ett barn som upplever våld i nära relationer kan uppleva det både som ett vittne eller genom att själv bli utsatt.

31. Har ditt/dina barn någon gång under de senaste tolv månaderna varit hemma när du blivit utsatt för något av det vi beskrivit och frågar om?

ja

nej

har ej blivit utsatt för våld i nära relationer

vill ej svara

32. Har ditt/dina barn någon gång under de senaste tolv månaderna själv utsatts för något av det vi beskrivit och frågar om?

ja

nej

har ej blivit utsatt för våld i nära relationer

vill ej svara

Kontakter

Det finns olika sätt att söka stöd och hjälp om man blir utsatt för våld i nära relationer. Följande frågor handlar om hjälpsökande i samband med våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna.

Har våld i nära relationer lett till att...

33.... du behövt sjukskriva dig från ditt jobb, dina studier eller liknande?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja

2698202920

34.... du behövt söka sjukvård (hälsovårdscentralen, psykiatri, kurator, akut vård, (tand)läkare eller liknande)?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja **Hur blev du bemött?** Mycket bra Bra Kan ej svara Dåligt Mycket dåligt

Beskriv hjälpen - fick du den hjälp du önskade? Minskade våldet du blev utsatt för?

35.... du eller någon annan kontaktat polisen eller rättssystemet (t.ex. sökt besöksförbud, medling)?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja **Hur blev du bemött?** Mycket bra Bra Kan ej svara Dåligt Mycket dåligt

Beskriv hjälpen - fick du den hjälp du önskade? Minskade våldet du blev utsatt för?

36.... du eller någon annan kontaktat sociala myndigheter, barnskyddet, Fältarna eller liknande?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja **Hur blev du bemött?** Mycket bra Bra Kan ej svara Dåligt Mycket dåligt

Beskriv hjälpen - fick du den hjälp du önskade? Minskade våldet du blev utsatt för?

37.... du kontaktat skyddsboendet Tallbacken?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja **Hur blev du bemött?** Mycket bra Bra Kan ej svara Dåligt Mycket dåligt

Beskriv hjälpen - fick du den hjälp du önskade? Minskade våldet du blev utsatt för?

1691202922

38.... du eller någon annan ringt till Kvinnofridslinjens stödtelefon?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja **Hur blev du bemött?** Mycket bra Bra Kan ej svara Dåligt Mycket dåligt

Beskriv hjälpen - fick du den hjälp du önskade? Minskade våldet du blev utsatt för?

39.... du sökt hjälp hos vänner eller släktingar?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja **Hur blev du bemött?** Mycket bra Bra Kan ej svara Dåligt Mycket dåligt

Beskriv hjälpen - fick du den hjälp du önskade? Minskade våldet du blev utsatt för?

40.... du sökt hjälp någon annanstans (t.ex. samtals- och krisgrupper, rådgivning/ skola/ barnomsorgen, frivilligorganisationer, kyrkan eller annat)?

Har ej varit utsatt/ vill ej svara

Nej

Ja **Hur blev du bemött?** Mycket bra Bra Kan ej svara Dåligt Mycket dåligt

Beskriv hjälpen - fick du den hjälp du önskade? Minskade våldet du blev utsatt för?

41. Skriv här dina tankar och synpunkter. Om du kan tänka dig att ställa upp för en eventuell uppföljningsintervju, skriv även dina kontaktuppgifter.

6765202929

Bilaga 2. Istanbulkonventionen

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet

Istanbul den 11 maj 2011

The official languages of the Council of Europe are English and French (Article 12 of the Statute of the Council of Europe). Only the treaties published by the Secretary General of the Council of Europe, each in a separate booklet of the "European Treaty Series" (ETS) continued since 2004 by the "Council of Europe Treaty Series" (CETS), are deemed authentic. The translation presented here is for information only.

Ingress

Europarådets medlemsstater och övriga stater som har undertecknat denna konvention,

som erinrar om konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (ETS nr. 5, 1950) och dess protokoll, Europeiska sociala stadgan (ETS nr 35, 1961, reviderad 1996, ETS nr. 163), Europarådets konvention om bekämpande av människohandel (CETS nr. 197, 2005) och Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (CETS nr. 201, 2007),

som erinrar om följande rekommendationer från ministerkommittén till Europarådets medlemsstater: rekommendation Rec(2002)5 om skydd av kvinnor mot våld, rekommendation CM/Rec(2007)17 om normer och mekanismer för jämställdhet mellan kvinnor och män, rekommendation CM/Rec(2010)10 om kvinnors och mäns roll när det gäller att förebygga och lösa konflikter och skapa fred samt andra relevanta rekommendationer,

som beaktar en växande rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna som fastställer viktiga principer inom området våld mot kvinnor,

som beaktar den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (1966), den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966), Förenta nationernas konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor ("CEDAW", 1979) och dess fakultativa protokoll (1999) samt CEDAW-kommitténs allmänna rekommendation nr. 19 om våld mot kvinnor, Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (1989) och dess fakultativa protokoll (2000) och Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006),

som beaktar Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (2002),

som erinrar om de grundläggande principerna i den internationella humanitära rätten och särskilt Genèvekonventionen (IV) angående skydd för civilpersoner under krigstid (1949) och tilläggsprotokoll I och II till denna (1977),

som fördömer alla former av våld mot kvinnor och våld i hemmet,

som anser att det för att förebygga våld mot kvinnor är av avgörande betydelse att uppnå såväl *formell* som *reell* jämställdhet mellan kvinnor och män,

som anser att våld mot kvinnor är ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män och att det är dessa förhållanden som har lett till att män dominerar och diskriminerar kvinnor och som hindrar kvinnors utveckling,

som konstaterar att våld mot kvinnor är könsrelaterat på strukturell nivå och att våldet mot kvinnor är en av de viktigaste orsakerna till att kvinnor är underordnade män,

som med stor oro konstaterar att kvinnor och flickor ofta utsätts för allvarliga former av våld, såsom våld i hemmet, sexuella trakasserier, våldtäkt, tvångsäktenskap, hedersrelaterade brott och könsstympning, vilket är en allvarlig kränkning av kvinnors och flickors mänskliga rättigheter och utgör ett stort hinder för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män,

som konstaterar att det pågår brott mot de mänskliga rättigheterna i väpnade konflikter vilka drabbar civilbefolkningen, framför allt kvinnor som utsätts för utbredda och systematiska övergrepp i form av våldtäkter och sexuellt våld och att det finns en risk för att det könsrelaterade våldet ökar både under och efter konflikter,

som konstaterar att kvinnor och flickor riskerar att utsättas för könsrelaterat våld i större utsträckning än män,

som konstaterar att våld i hemmet drabbar kvinnor oproportionerligt och att även män kan utsättas för våld i hemmet,

som konstaterar att barn är offer för våld i hemmet, inbegripet som vittnen till våld i familjen,

som önskar skapa ett Europa där det inte förekommer något våld mot kvinnor eller våld i hemmet,

har kommit överens om följande.

Kapitel I – Syfte, definitioner, jämställdhet och icke-diskriminering samt allmänna skyldigheter

Artikel 1 – Konventionens syfte

1 Syftet med denna konvention är

a att skydda kvinnor mot alla former av våld och att förebygga, lagföra och avskaffa våld mot kvinnor och våld i hemmet,

b att bidra till att avskaffa alla former av diskriminering av kvinnor och att främja faktisk jämställdhet mellan kvinnor och män, bland annat genom att stärka kvinnors ställning,

c att utarbeta ett omfattande system, principer och åtgärder för att skydda och hjälpa alla kvinnor som utsätts för våld och alla som utsätts för våld i hemmet,

d att främja internationellt samarbete som syftar till att avskaffa våld mot kvinnor och våld i hemmet,

e att organisationer och brottsbekämpande myndigheter ska få stöd och hjälp så att de kan samarbeta effektivt och ta ett helhetsgrepp för att få ett slut på våldet mot kvinnor och våldet i hemmet.

2 Genom denna konvention inrättas en särskild övervakningsmekanism för att säkerställa att parterna effektivt tillämpar dess bestämmelser.

Artikel 2 – Konventionens tillämpningsområde

1 Denna konvention gäller alla former av våld mot kvinnor, inbegripet våld i hemmet, som drabbar kvinnor oproportionerligt.

2 Parterna uppmuntras till att tillämpa konventionen på alla personer som utsätts för våld i hemmet. Parterna ska vid tillämpningen av bestämmelserna i konventionen ägna särskild uppmärksamhet åt kvinnor som utsätts för könsrelaterat våld.

3 Denna konvention gäller både i fredstid och under väpnad konflikt.

Artikel 3 – Definitioner

I denna konvention avses med

a *våld mot kvinnor*: ett brott mot de mänskliga rättigheterna och en form av diskriminering av kvinnor och avser varje fall av könsrelaterat våld som leder till, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell, psykisk eller ekonomisk skada eller fysiskt, sexuellt, psykiskt eller ekonomiskt lidande för kvinnor, inbegripet hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, oavsett om det sker i ett offentligt eller privat sammanhang,

b *våld i hemmet*: varje fall av fysiskt, sexuellt, psykiskt eller ekonomiskt våld som utövas inom familjen eller i hemmiljön eller mellan makar eller partner eller före detta makar eller partner, oavsett om förövaren delar eller har delat bostad med brottsoffret eller inte,

c *genus*: de socialt konstruerade roller, beteenden, aktiviteter och attribut som ett visst samhälle anser passande för kvinnor respektive män,

d *könsrelaterat våld mot kvinnor*: våld som riktas mot en kvinna på grund av att hon är kvinna eller som drabbar kvinnor oproportionerligt,

e *brottsoffer*: varje fysisk person som utsätts för de handlingar som avses i punkterna a och b,

f *kvinnor*: omfattar även flickor under 18 år.

Artikel 4 – Grundläggande rättigheter, jämställdhet och icke-diskriminering

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att främja och skydda alla människors, särskilt kvinnors, rätt att leva utan att behöva utsättas för våld vare sig offentligt eller privat.

2 Parterna fördömer alla former av diskriminering av kvinnor och vidtar utan dröjsmål nödvändiga lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att förhindra diskriminering, särskilt genom att

– i sina nationella grundlagar eller annan lämplig lagstiftning införa principen om jämställdhet mellan kvinnor och män och säkerställa att denna princip får genomslag i praktiken,

– förbjuda diskriminering av kvinnor och använda sanktioner när det är lämpligt,

– avskaffa lagar och praxis som diskriminerar kvinnor.

3 Parterna ska tillämpa bestämmelserna i denna konvention, särskilt åtgärderna för att skydda brottsoffrens rättigheter, utan åtskillnad såsom på grund av kön, genus, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till en nationell minoritet, förmögenhet, börd, sexuell läggning, könsidentitet, ålder, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, civilstånd, status som migrant eller flykting eller ställning i övrigt.

4 Särskilda åtgärder som är nödvändiga för att förebygga och skydda kvinnor mot könsrelaterat våld ska inte betraktas som diskriminering enligt denna konvention.

Artikel 5 – Statens skyldigheter och tillbörlig aktsamhet

1 Parterna ska inte medverka till några som helst våldshandlingar mot kvinnor utan säkerställa att myndigheter, tjänstemän, ombud, institutioner och andra aktörer som handlar på uppdrag av staten agerar i enlighet med denna skyldighet.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att med tillbörlig aktsamhet förebygga, utreda, straffa och gottgöra våldshandlingar som faller inom ramen för denna konvention och som begås av icke-statliga aktörer.

Artikel 6 – Genusmedvetet förhållningssätt

Parterna ska åta sig att anlägga ett genusperspektiv då de införlivar och utvärderar konsekvenserna av bestämmelserna i denna konvention och att främja och effektivt tillämpa principer om jämställdhet mellan kvinnor och män och att stärka kvinnors ställning.

Kapitel II – Integrerad politik och datainsamling

Artikel 7 – Omfattande och samordnad politik

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att anta och genomföra en nationell, effektiv, omfattande och samordnad politik som innefattar alla lämpliga åtgärder för att förebygga och bekämpa alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention och bemöta våld mot kvinnor utifrån ett helhetsperspektiv.

2 Parterna ska säkerställa att den politik som avses i punkt 1 sätter brottsoffrets rättigheter i centrum vid alla åtgärder och att den genomförs genom ett effektivt samarbete mellan alla berörda myndigheter, institutioner och organisationer.

3 De åtgärder som vidtas enligt denna artikel ska där så är lämpligt omfatta alla berörda aktörer, såsom regeringsorgan, de nationella, regionala och lokala beslutande församlingarna och myndigheterna, nationella människorättsinstitutioner och organisationer i det civila samhället.

Artikel 8 – Ekonomiska resurser

Parterna ska anslå lämpliga ekonomiska resurser och personalresurser för att den integrerade politiken, åtgärderna och programmen för att förebygga och bekämpa alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention ska kunna genomföras på ett adekvat sätt, inbegripet sådant som utförs av frivilligorganisationer och det civila samhället.

Artikel 9 – Frivilligorganisationer och det civila samhället

Parterna ska på alla nivåer erkänna, uppmuntra och stödja det arbete som berörda frivilligorganisationer och det civila samhället utför för att bekämpa våld mot kvinnor och skapa ett effektivt samarbete med dessa organisationer.

Artikel 10 – Samordningsorgan

1 Parterna ska utse eller inrätta ett eller flera offentliga organ som ansvarar för att samordna, genomföra, bevaka och utvärdera politiken och åtgärderna för att förebygga och bekämpa alla former av våld som omfattas av denna konvention. Dessa organ ska samordna insamlingen av de uppgifter som avses i artikel 11, analysera och sprida resultaten.

2 Parterna ska säkerställa att de organ som utses eller inrättas i enlighet med denna artikel får allmän information om de åtgärder som vidtas enligt kapitel VIII.

3 Parterna ska säkerställa att de organ som utses eller inrättas i enlighet med denna artikel kan kommunicera direkt med varandra och främja förbindelserna med deras motsvarigheter i andra parter.

Artikel 11 – Datainsamling och forskning

1 För att tillämpa denna konvention ska parterna åta sig att

a regelbundet samla in uppdelade relevanta statistiska uppgifter om ärenden om alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention,

b stödja forskning om alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention för att ta reda på våldets grundorsaker, konsekvenser och förekomst och antal fällande domar samt hur effektiva åtgärderna för att tillämpa denna konvention är.

2 Parterna ska sträva efter att regelbundet utföra befolkningsbaserade undersökningar för att bedöma den allmänna förekomsten av och utvecklingstendenser för alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention.

3 Parterna ska förse den expertgrupp som avses i artikel 66 i denna konvention med de insamlade uppgifterna enligt denna artikel för att stimulera ett internationellt samarbete och göra internationella riktvärden möjliga.

4 Parterna ska säkerställa att de insamlade uppgifterna enligt denna artikel görs tillgängliga för allmänheten.

Kapitel III – Förebyggande

Artikel 12 – Allmänna skyldigheter

1 Parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att främja förändringar i kvinnors och mäns sociala och kulturella beteendemönster i syfte att utrota fördomar, sedvänjor, traditioner och all annan praxis som utgår från föreställningen om kvinnors underordning eller från stereotypa roller för kvinnor och män.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att förebygga alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention och som utövas av en fysisk eller juridisk person.

3 Alla åtgärder som vidtas enligt detta kapitel ska genomföras med beaktande av de särskilda behov som vissa personer har på grund av särskilda omständigheter som har gjort dem särskilt utsatta. Alla brottsoffers mänskliga rättigheter ska sättas i centrum.

4 Parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att uppmuntra alla samhällsmedlemmar, särskilt män och pojkar, att aktivt bidra till att förebygga alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention.

5 Parterna ska säkerställa att kultur, sedvänja, religion, tradition eller så kallad heder inte ska kunna betraktas som ett rättfärdigande av någon våldshandling som faller inom ramen för denna konvention.

6 Parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att främja program och aktiviteter för att stärka kvinnors ställning.

Artikel 13 – Ökad medvetenhet

1 Parterna ska regelbundet och på alla nivåer främja eller genomföra kampanjer och program för ökad medvetenhet, inbegripet i samarbete med nationella människorättsinstitutioner och jämställdhetsorgan, det civila samhället och frivilligorganisationer, särskilt kvinnoorganisationer, när så är lämpligt, för att öka allmänhetens medvetenhet om och förståelse för hur alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention tar sig uttryck, dess konsekvenser för barn och behovet av att förebygga detta våld.

2 Parterna ska säkerställa att informationen om vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga de våldshandlingar som faller inom ramen för denna konvention får stor spridning hos allmänheten.

Artikel 14 – Utbildning

1 Parterna ska, när det är lämpligt, vidta nödvändiga åtgärder för att utbildningsmaterial om till exempel jämställdhet mellan kvinnor och män, icke-stereotypa könsroller, ömsesidig respekt, fredlig lösning av konflikter i mellanmännsliga relationer, könsrelaterat våld mot kvinnor och rätten till personlig integritet, ska ingå i formella läroplaner på alla utbildningsnivåer och vara anpassade till elevernas utvecklingsförmåga.

2 Parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att främja de principer som avses i punkt 1 i informell utbildningsverksamhet samt i idrotts-, kultur- och fritidsaktiviteter och i media.

Artikel 15 – Utbildning av yrkesgrupper

1 Parterna ska anordna eller förstärka lämplig utbildning för yrkesgrupper som kommer i kontakt med brottsoffer eller förövare av alla våldshandlingar som faller inom ramen för denna konvention om hur man kan förebygga och upptäcka sådant våld, jämställdhet mellan kvinnor och män, brottsoffrens behov och rättigheter, samt hur sekundär viktisering kan förebyggas.

2 Parterna ska verka för att den utbildning som avses i punkt 1 även omfattar utbildning i myndighetssamverkan för att möjliggöra en heltäckande och lämplig hantering av ärenden som innefattar sådant våld som faller inom ramen för denna konvention.

Artikel 16 – Förebyggande ingripanden och behandlingsprogram

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta eller stödja program som syftar till att förövare som har utövat våld i hemmet ska lära sig att inte bete sig våldsamt i mellanmännsliga relationer i avsikt att förebygga ytterligare våld och förändra ett våldsamt beteendemönster.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta eller stödja behandlingsprogram i avsikt att förebygga att förövare, särskilt sexualförbrytare, begår nya brott.

3 När parterna vidtar de åtgärder som avses i punkterna 1 och 2 ska de säkerställa att stöd till brottsoffren samt deras säkerhet och mänskliga rättigheter ska komma i första hand och att dessa program, när det är lämpligt, inrättas och genomförs i nära samarbete med specialiserade stödtjänster för brottsoffer.

Artikel 17 – Den privata sektorns och mediernas deltagande

1 Parterna ska uppmuntra den privata sektorn, sektorn för informations- och kommunikationsteknik och medierna, med vederbörlig hänsyn till yttrandefriheten och deras oberoende, att delta i utvecklingen och genomförandet av politiken och att fastställa riktlinjer och normer för självreglering för att förebygga våld mot kvinnor och för att stärka respekten för kvinnors värdighet.

2 Parterna ska, i samarbete med aktörer inom den privata sektorn, utveckla och främja barns, föräldrars och lärares kunskaper om hur de bör hantera den informations- och kommunikationsteknikmiljö som ger tillgång till förnedrande innehåll av sexuell eller våldsam karaktär och som kan vara skadlig.

Kapitel IV – Skydd och stöd

Artikel 18 – Allmänna skyldigheter

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att skydda alla brottsoffer mot ytterligare våldshandlingar.

2 Parterna ska, i enlighet med nationell rätt, vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att alla berörda myndigheter, inbegripet domstolar, åklagare, brottsbekämpande myndigheter, lokala och regionala myndigheter samt frivilligorganisationer och andra berörda organisationer och verksamheter, kan samarbeta effektivt med varandra för att skydda och stödja brottsoffer och vittnen till alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention, vilket också innefattar att erbjuda allmänna och specialiserade stödtjänster i enlighet med artiklarna 20 och 22 i denna konvention.

3 Parterna ska säkerställa att de åtgärder som vidtas enligt detta kapitel

– utgår från en genusteoretisk förståelse av våld mot kvinnor och våld i hemmet och fokuserar på brottsoffrets mänskliga rättigheter och säkerhet,

– utgår från en helhetssyn som tar hänsyn till relationen mellan brottsoffren, förövarna, barnen och den sociala miljö de lever i,

– syftar till att undvika sekundär viktimisering,

– syftar till att stärka de våldsutsatta kvinnornas ställning och att de ska bli ekonomiskt oberoende,

– ser till att olika skydds- och stödtjänster finns i samma lokaler när så är lämpligt,

– tillgodoser särskilt utsatta personers särskilda behov, inbegripet när barn är brottsoffer, och att göra åtgärderna tillgängliga för dem.

4 Tjänsterna ska tillhandahållas oavsett om brottsoffret vill göra en anmälan eller vittna mot förövaren eller inte.

5 Parterna ska vidta lämpliga åtgärder för att ge konsulärt och annat skydd och stöd till sina medborgare och andra brottsoffer som är berättigade till sådant skydd i överensstämmelse med sina åtaganden enligt internationell rätt.

Artikel 19 – Information

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att brottsoffer skyndsamt och på ett språk som de förstår får adekvat information om vilka stödtjänster och rättsliga åtgärder som finns.

Artikel 20 – Allmänna stödtjänster

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att personer som har utsatts för våld har tillgång till tjänster som underlättar deras återhämtning. Dessa åtgärder ska, när det behövs, omfatta tjänster som juridisk och psykologisk rådgivning, ekonomiskt bistånd, boende, utbildning, fortbildning och hjälp med att hitta en anställning.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att brottsoffer har tillgång till en hälso- och sjukvård och socialtjänst som har tillräckliga resurser och personal som är utbildad för att hjälpa brottsoffer och kan hänvisa dem till lämpliga tjänster.

Artikel 21 – Hjälp vid enskilda/kollektiva klagomål

Parterna ska säkerställa att brottsoffer har information om och tillgång till tillämpliga regionala och internationella mekanismer för enskilda/kollektiva klagomål. Parterna ska verka för att brottsoffer får lyhörd och kunnig hjälp när de lägger fram sina klagomål.

Artikel 22 – Specialiserade stödtjänster

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att ordna så att personer som har utsatts för någon av de våldshandlingar som faller inom ramen för denna konvention får tillgång till omedelbara, kort- och långsiktiga specialiserade stödtjänster, med lämplig geografisk spridning.

2 Parterna ska ordna så att alla kvinnor som har utsatts för våld och deras barn får tillgång till specialiserade stödtjänster för kvinnor.

Artikel 23 – Skyddat boende

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att tillhandahålla lämpliga och lättillgängliga skyddade boenden i tillräckligt antal så att brottsoffren ska vara trygga och för att aktivt vända sig till brottsoffer, särskilt kvinnor och deras barn.

Artikel 24 – Hjälptelefon

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta nationella hjälptelefoner som är gratis och bemannade dygnet runt alla dagar i veckan för att ge råd till den som

söker stöd, konfidentiellt eller med vederbörlig hänsyn till hans eller hennes anonymitet, beträffande alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention.

Artikel 25 – Hjälp till personer som har utsatts för sexuellt våld

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta lämpliga och lättillgängliga mottagningscenter i tillräckligt antal för personer som har blivit våldtagna eller utsatta för sexuellt våld så att en medicinsk och rättsmedicinsk undersökning ska kunna göras och traumastöd och rådgivning ska kunna erbjudas.

Artikel 26 – Skydd och hjälp för barnvittnen

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att skydd och stödtjänster för brottsoffer tillhandahålls med vederbörlig hänsyn till barns rättigheter och behov när de har bevittnat sådant våld som faller inom ramen för denna konvention.

2 De åtgärder som vidtas i enlighet med denna artikel ska omfatta åldersanpassad psykosocial rådgivning för barn som har bevittnat sådant våld som faller inom ramen för denna konvention och ska genomföras med hänsyn till barnets bästa.

Artikel 27 – Anmälan

Parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att uppmuntra personer som har bevittnat en sådan våldshandling som faller inom ramen för denna konvention eller som har rimlig anledning att anta att en sådan handling kan komma att begås eller att ytterligare våldshandlingar kan förväntas, att anmäla detta till behöriga organisationer eller myndigheter.

Artikel 28 – Anmälan av yrkesgrupper

Parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de regler om tystnadsplikt som den nationella lagstiftningen uppställer för vissa yrkesgrupper inte utgör ett hinder för möjligheten att under särskilda omständigheter göra en anmälan till behöriga organisationer eller myndigheter om de har rimlig anledning att anta att en allvarlig våldshandling som faller inom ramen för denna konvention har begåtts och att ytterligare allvarliga våldshandlingar kan förväntas.

Kapitel V – Materiell rätt

Artikel 29 – Civilrättsliga processer och medel

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att ge brottsoffren tillgång till adekvata civilrättsliga medel mot förövaren.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att ge brottsoffren, i enlighet med allmänna principer i internationell rätt, tillgång till adekvata civilrättsliga medel mot en myndighet som inte har fullgjort sin skyldighet att vidta de nödvändiga förebyggande åtgärder och skyddsåtgärder som faller inom myndighetens ansvarsområde.

Artikel 30 – Ersättning

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att brottsoffer har rätt att begära skadestånd av förövare till någon av de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention.

2 Adekvat statlig ersättning ska tillerkännas personer som har drabbats av svår kroppsskada eller allvarligt försämrad hälsa, i den mån skadan inte täcks av andra källor såsom förövaren, försäkringar eller statligt finansierad sjuk- och socialvård. Detta utesluter inte att parterna får återkräva ersättningen från förövaren så länge vederbörlig hänsyn tas till brottsoffrets säkerhet.

3 Åtgärder som vidtas i enlighet med punkt 2 ska säkerställa att ersättningen tillerkänns inom skälig tid.

Artikel 31 – Vårdnad, umgängesrätt och säkerhet

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att förekomsten av sådant våld som faller inom ramen för denna konvention beaktas när frågor om vårdnad av barn och barns umgängesrätt ska avgöras.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att utövandet av umgängesrätt eller vårdnad inte äventyrar brottsoffrets eller barnens rättigheter och säkerhet.

Artikel 32 – Civilrättsliga konsekvenser av tvångsäktenskap

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att äktenskap som ingås under tvång kan upphävas, ogiltigförklaras eller upplösas utan att detta blir oskäligt ekonomiskt och administrativt betungande för brottsoffret.

Artikel 33 – Psykiskt våld

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar som innebär en allvarlig kränkning av en persons psykiska integritet genom tvång eller hot är straffbelagda.

Artikel 34 – Stalkning

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar som innebär ett upprepat hotfullt beteende gentemot en annan person och som orsakar att han eller hon känner fruktan för sin säkerhet är straffbelagda.

Artikel 35 – Fysiskt våld

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar som innebär att fysiskt våld utövas mot en annan person är straffbelagda.

Artikel 36 – Sexuellt våld, inbegripet våldtäkt

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att följande uppsåtliga gärningar är straffbelagda:

a Att sexuellt penetrera en annan persons kropp vaginalt, analt eller oralt med en kroppsdel eller ett föremål utan dennes samtycke.

b Att utföra andra handlingar av sexuell karaktär med en person utan dennes samtycke.

c Att förmå en annan person att utföra handlingar av sexuell karaktär med en tredje person utan dennes samtycke.

2 Samtycke ska lämnas av egen fri vilja och bedömas med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

3 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att bestämmelserna i punkt 1 även gäller för gärningar som begås mot tidigare eller nuvarande makar eller partner som erkänns i nationell rätt.

Artikel 37 – Tvångsäktenskap

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar som består i att tvinga en vuxen person eller ett barn att ingå äktenskap är straffbelagda.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar som består i att förleda en vuxen person eller ett barn till en annan parts eller stats territorium där han eller hon inte är bosatt i syfte att den vuxna personen eller barnet ska tvingas ingå äktenskap är kriminaliserade.

Artikel 38 – Kvinnlig könsstympning

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att följande uppsåtliga gärningar är straffbelagda:

a Att skära bort eller på annat sätt stympa hela eller delar av en kvinnas yttre eller inre blygdläppar eller klitoris.

b Att tvinga eller förmå en kvinna att genomgå någon av de handlingar som anges i punkt a.

c Att mana, tvinga eller förmå en flicka att genomgå någon av de handlingar som anges i punkt a.

Artikel 39 – Tvångsabortering och tvångssterilisering

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att följande uppsåtliga gärningar är straffbelagda:

a Att utföra en abort på en kvinna utan att hon på förhand har lämnat ett informerat samtycke.

b Att utföra ett kirurgiskt ingrepp som har till syfte eller följd att en kvinnas naturliga fortplantningsförmåga upphävs utan att hon på förhand har lämnat ett informerat samtycke eller har förstått proceduren.

Artikel 40 – Sexuella trakasserier

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att alla oönskade former av verbalt, icke-verbalt eller fysiskt beteende av sexuell karaktär som har till syfte eller följd att en persons värdighet kränks, särskilt genom att skapa en skrämmande, fientlig, förnedrande, kränkande eller stötande miljö, kan leda till straffrättsliga eller andra rättsliga sanktioner.

Artikel 41 – Medhjälp och försök

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att fastställa att uppsåtlig medhjälp till någon av de gärningar som är straffbelagda i enlighet med artiklarna 33, 34, 35, 36, 37, 38 a och 39 i denna konvention utgör brottsliga gärningar.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att fastställa att uppsåtliga försök till att begå de gärningar som avses i artiklarna 35, 36, 37, 38 a och 39 i denna konvention utgör brottsliga gärningar.

Artikel 42 – Oacceptabelt rättfärdigande av brott, inbegripet brott begångna i den så kallade hederns namn

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att kultur, sedvänja, religion, tradition eller så kallad heder inte i straffrättsliga förfaranden som inleds när sådana våldshandlingar har begåtts får betraktas som ett rättfärdigande av sådana våldshandlingar. Detta omfattar särskilt påståenden om att brottsoffret har överträtt kulturella, religiösa, sociala eller traditionella normer eller sedvänjor för vad som kan anses vara passande.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att om en person förmår ett barn att utföra någon av de handlingar som avses i punkt 1 ska detta inte minska personens straffrättsliga ansvar för de begångna handlingarna.

Artikel 43 – Straffbestämmelsernas tillämpning

De gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention ska utgöra brott oavsett vilket slags förhållande brottsoffret och förövaren har till varandra.

Artikel 44 – Domsrätt

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att fastställa dess jurisdiktion beträffande någon av de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention, när brottet har begåtts

a inom dess territorium eller

b ombord på ett fartyg som för flagg från den parten eller

c ombord på ett luftfartyg som är registrerat enligt den partens lagar eller

d av en av dess medborgare eller

e av en person som har sin hemvist inom dess territorium.

2 Parterna ska sträva efter att vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att fastställa jurisdiktion beträffande någon av de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention, när brottet har begåtts mot en av dess medborgare eller en person som har sin hemvist inom dess territorium.

3 Beträffande lagföring av de brott som fastställs i artiklarna 36, 37, 38 och 39 i denna konvention, ska parterna vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att deras jurisdiktion inte är underkastad villkoret att gärningarna ska vara straffbara inom det territorium där de har utförts.

4 Beträffande lagföring av de brott som fastställs i artiklarna 36, 37, 38 och 39 i denna konvention, ska parterna vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att deras jurisdiktion beträffande punkterna 1.d och e inte är underkastad villkoret att åtal endast kan väckas efter anmälan från brottsoffret eller angivelse från staten där brottet har begåtts.

5 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att fastställa deras jurisdiktion beträffande de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention, i de fall då en uppgiven gärningsman befinner sig inom deras territorium och de inte utlämnar honom eller henne till en annan part, enbart på grund av hans eller hennes nationalitet.

6 När fler än en part hävdar jurisdiktion beträffande en gärning som är straffbelagd i enlighet med denna konvention ska de berörda parterna, där så är lämpligt, samråda med målsättningen att bestämma den lämpligaste behörigheten för lagföring.

7 Om inte annat följer av allmänna bestämmelser i internationell rätt, utesluter inte denna konvention straffrättslig jurisdiktion som utövas av en part i enlighet med den nationella rätten.

Artikel 45 – Påföljder och åtgärder

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention beläggs med effektiva, proportionerliga och avskräckande sanktioner med hänsyn till deras svårhetsgrad. Dessa sanktioner ska, när så är lämpligt, omfatta påföljder som medför frihetsberövande vilket kan leda till utlämning.

2 Parterna får vidta andra åtgärder när det gäller förövare, till exempel

– att övervaka dömda personer eller hålla dem under tillsyn,

– att dra in rättigheter som härrör från föräldraskapet, om barnets bästa, vilket kan omfatta brottsoffrets säkerhet, inte kan garanteras på något annat sätt.

Artikel 46 – Försvärande omständigheter

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att följande omständigheter, såtillvida de inte redan utgör en del av brottsrekvisiten, i överensstämmelse med tillämpliga bestämmelser i nationell rätt, kommer att tas under övervägande som försvärande omständigheter när påföljd ska bestämmas för de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention:

a Att brottet har begåtts mot en maka/make eller partner eller före detta maka/make eller partner, i enlighet med nationell lagstiftning, av en familjemedlem, en person som bor tillsammans med brottsoffret eller en person som har missbrukat sin ställning.

b Att brottet, eller liknande brott, har begåtts vid upprepade tillfällen.

c Att brottet har begåtts mot en person som var särskilt utsatt på grund av vissa omständigheter.

d Att brottet har begåtts mot eller i närvaro av ett barn.

e Att brottet har begåtts av två eller flera personer tillsammans.

f Att brottet har föregåtts eller åtföljts av extremt våld.

g Att brottet har begåtts med hjälp av vapen eller under vapenhot.

h Att brottet har orsakat brottsoffret allvarlig fysisk eller psykisk skada.

i Att förövaren tidigare har dömts för samma slags brott.

Artikel 47 – Domar meddelade av en annan part

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att skapa möjlighet att beakta lagakraftvunna domar som har meddelats av en annan part och som avser gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention när påföljden ska bestämmas.

Artikel 48 – Förbud mot tvingande alternativa tvistlösningsprocesser eller påföljder

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att förbjuda tvingande alternativa tvistlösningsprocesser, inbegripet medling och förlikning, när det gäller alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att vederbörlig hänsyn tas till förövarens förmåga att fullgöra sina ekonomiska åtaganden gentemot brottsoffret om böter utdöms.

Kapitel VI – Utredning, lagföring, processrätt och skyddsåtgärder

Artikel 49 – Allmänna skyldigheter

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att utredningar och rättsliga förfaranden vid alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention genomförs utan oskäligt dröjsmål och med beaktande av brottsoffrets rättigheter i alla delar av rättsprocessen.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder, i enlighet med de mänskliga rättigheternas grundläggande principer och med beaktande av en genusteoretisk förståelse av våldet, för att säkerställa att de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention utreds och lagförs effektivt.

Artikel 50 – Omedelbara insatser, förebyggande och skydd

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att de ansvariga brottsbekämpande myndigheterna skyndsamt och på lämpligt sätt kan erbjuda brottsoffer adekvat och omedelbart skydd vid alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att de ansvariga brottsbekämpande myndigheterna skyndsamt och på lämpligt sätt arbetar för att förebygga och erbjuda skydd mot alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention, inbegripet genom att vidta förebyggande operativa åtgärder och samla in bevis.

Artikel 51 – Riskbedömning och riskhantering

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att alla berörda myndigheter gör en bedömning av om liv riskeras, hur allvarlig situationen är och risken för upprepat våld i syfte att förhindra detta och vid behov ge samordnat skydd och stöd.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att vid den bedömning som avses i punkt 1, i alla delar av utredningen och vid tillämpningen av skyddsåtgärder, vederbörlig hänsyn tas till om förövarna av sådana våldshandlingar som faller inom ramen för denna konvention innehar eller har tillgång till skjutvapen.

Artikel 52 – Akuta förbudsåtgärder

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att behöriga myndigheter bemyndigas att, i situationer av överhängande fara, besluta om att den som utövar våld i hemmet under tillräckligt lång tid måste lämna den bostad som brottsoffret eller personen som riskerar att utsättas för våld bor i och att förbjuda förövaren att gå in i bostaden eller kontakta brottsoffret eller den person som riskerar att utsättas för våld. Säkerheten för brottsoffret eller de personer som riskerar att utsättas för våld ska prioriteras vid åtgärder som vidtas i enlighet med denna artikel.

Artikel 53 – Besöksförbud

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att beslut om lämpliga besöksförbud är tillgängliga för personer som har utsatts för våld som faller inom ramen för denna konvention.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att de besöksförbud som avses i punkt 1

– är tillgängliga för omedelbart skydd och utan att vara oskäligt ekonomiskt eller administrativt betungande för brottsoffret,

– utfärdas för en viss period eller tills beslutet ändras eller upphävs,

– utfärdas *ex parte* och med omedelbar verkan när så är nödvändigt,

– är tillgängliga oberoende av, eller utöver, andra rättsliga förfaranden,

– får presenteras i efterföljande rättsliga förfaranden.

3 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att överträdelser av besöksförbud som har utfärdats enligt punkt 1 är föremål för effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga eller andra rättsliga sanktioner.

Artikel 54 – Utredningar och bevis

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att bevis som hänför sig till brottsoffrets tidigare sexuella erfarenheter och beteende endast är tillåtet i alla civil- och straffrättsliga förfaranden när det är av betydelse och nödvändigt.

Artikel 55 – Förfaranden *ex parte* och *ex officio*

1 Parterna ska säkerställa att utredningar eller lagföring av de brott som avses i artiklarna 35, 36, 37, 38 och 39 i denna konvention inte förutsätter att brottsoffret anmäler det eller anger brottet till åtal, om brottet helt eller delvis har begåtts inom partens territorium samt att förfarandet får fortsätta även om brottsoffret tar tillbaka sin utsaga eller sin angivelse.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att, i enlighet med de villkor som ställs upp i nationell rätt, säkerställa att statliga och icke-statliga organisationer och rådgivare i frågor som rör våld i hemmet ges möjlighet att hjälpa och/eller stödja brottsoffer, om de så önskar, under utredningar och rättsliga förfaranden som avser de brott som faller inom ramen för denna konvention.

Artikel 56 – Skyddsåtgärder

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att skydda brottsoffrens rättigheter och intressen, inbegripet deras särskilda behov som bevispersoner, under alla stadier i utredningar och rättsliga förfaranden, främst genom att:

a Vidta åtgärder för att ge dem, samt deras familjer och vittnen, skydd mot hotelser, hämnd och upprepad viktimisering.

b Säkerställa att brottsoffren informeras, åtminstone i de fall då brottsoffren och deras familjer kan befinna sig i fara, om förövaren flyr eller när denne har blivit temporärt eller slutligt frigiven.

c Informera dem, enligt villkoren i nationell rätt, om deras rättigheter och de tjänster som står till deras förfogande och uppföljningen av deras anmälan, åtalspunkterna, de allmänna framstegen i utredningen eller förfarandet och deras roll i detta samt utfallet i deras mål.

d Göra det möjligt för brottsoffer, på ett sätt som är förenligt med nationella processrättsliga regler, att höras, inge bevis och få sina åsikter och behov och sin sak presenterade, direkt eller via en mellanhand, och prövade.

e Tillhandahålla brottsoffer lämpliga stödtjänster så att deras rättigheter och intressen presenteras och beaktas i vederbörlig ordning.

f Säkerställa att åtgärder kan vidtas för att skydda brottsoffrens integritet och bild.

g Säkerställa att kontakter mellan brottsoffer och förövare om möjligt undviks i domstolens och polismyndighetens lokaler.

h Förse brottsoffer med oberoende och kompetenta tolkar när brottsoffren är parter i förfarandet eller när de ger in bevis.

i Göra det möjligt för brottsoffer att, i enlighet med reglerna i nationell rätt, höras i bevissyfte i rättsalen utan att behöva närvara eller åtminstone utan att den misstänkta förövaren är närvarande, särskilt genom att använda lämplig kommunikationsteknik när sådan är tillgänglig.

2 Särskilda skyddsåtgärder med beaktande av barnets bästa ska vidtas, när så är lämpligt, för barn som är brottsoffer eller vittnen till våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Artikel 57 – Rättshjälp

Parterna ska vidta åtgärder för rätt till juridiskt biträde och kostnadsfri rättshjälp för brottsoffer enligt de villkor som ställs upp i nationell rätt.

Artikel 58 – Preskriptionsregler

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att preskriptionstiderna avseende gärningar som är straffbelagda i enlighet med artiklarna 36, 37, 38 och 39 i denna konvention ska fortsätta att löpa under en tidsperiod som är tillräcklig och som står i proportion till det aktuella brottets svårhetsgrad, för att rättegången ska kunna inledas på ett effektivt sätt efter det att brottsoffret har uppnått myndighetsålder.

Kapitel VII – Migration och asyl

Artikel 59 – Uppehållstillstånd

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att brottsoffer, vars rätt att vistas i landet är beroende av makan/maken eller partnern enligt nationell lagstiftning, vid upplösning av äktenskapet eller förhållandet och under särskilt svåra omständigheter, efter ansökan kan beviljas ett självständigt uppehållstillstånd oberoende av hur länge äktenskapet eller förhållandet har varat. Villkoren för att bevilja det självständiga uppehållstillståndet och dess längd fastställs i nationell lagstiftning.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att brottsoffer har möjlighet till uppskov i utvisningsförfaranden, som inletts med anledning av en uppehållsrätt som är beroende av att makan/maken eller partnern enligt nationell rätt har rätt att vistas i landet, för att kunna ansöka om ett självständigt uppehållstillstånd.

3 Parterna ska utfärda ett förnyelsebart uppehållstillstånd till brottsoffer i endera av följande situationer, eller i båda:

a När den behöriga myndigheten anser att deras vistelse är nödvändig på grund av deras personliga situation.

b När den behöriga myndigheten anser att deras vistelse krävs för deras samarbete med de behöriga myndigheterna i utredningsförfaranden eller straffrättsliga förfaranden.

4 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att offer för tvångsäktenskap som har förts till ett annat land för att ingå äktenskap och som, på grund av detta, har förlorat sin rätt att vistas i det land där de har sin hemvist, kan återfå denna rätt.

Artikel 60 – Könsrelaterade asylansökningar

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att könsrelaterat våld mot kvinnor kan betraktas som en form av förföljelse i den mening som avses i artikel 1 A 2) i 1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning och som en form av allvarligt hot som kan ge rätt till alternativt/subsidiärt skydd.

2 Parterna ska säkerställa att varje grund i konventionen tolkas utifrån ett genusperspektiv och att sökanden beviljas flyktingstatus i enlighet med tillämpliga instrument då det kan fastställas att rädslan för förföljelse kan kopplas till en eller flera av dessa grunder.

3 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att utveckla mottagningsförfaranden och stödtjänster för asylsökanden där hänsyn tas till genusperspektivet samt riktlinjer och asyلفörfaranden utifrån ett genusperspektiv, inbegripet för bestämning av en persons flyktingstatus och ansökan om internationellt skydd.

Artikel 61 – *Non-refoulement*

1 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att respektera principen om non-refoulement i överensstämmelse med befintliga skyldigheter enligt internationell rätt.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att kvinnor som har utsatts för våld och som är i behov av skydd, oavsett deras ställning eller hemvist, under inga omständigheter får skickas tillbaka till ett land där deras liv riskeras eller där de kan utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Kapitel VIII – Internationellt samarbete

Artikel 62 – Allmänna principer

1 Parterna ska, i enlighet med bestämmelserna i denna konvention och med tillämpning av gällande internationella och regionala instrument om samarbete i civil- och straffrättsliga frågor, överenskommelser på grundval av enhetlig eller ömsesidig lagstiftning och nationell rätt, samarbeta med varandra i största möjliga utsträckning, i syfte att

a förebygga, bekämpa och lagföra alla former av våld som faller inom ramen för denna konvention,

b skydda och stödja brottsoffer,

c utreda eller inleda förfaranden gällande de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention,

d verkställa relevanta civil- och straffrättsliga avgöranden som har meddelats av parternas rättsliga myndigheter, inbegripet beslut om besöksförbud.

2 Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att en person som har utsatts för en gärning som är straffbelagd i enlighet med denna konvention och som har begåtts inom en parts territorium där han eller hon inte är bosatt kan göra en anmälan till behöriga myndigheter i bosättningsstaten.

3 Om en part, som kräver ett avtal för ömsesidig rättslig hjälp i brottmål, utlämning eller verkställighet av civil- eller straffrättsliga avgöranden som har meddelats av en annan part i denna konvention, får en förfrågan om sådant rättsligt samarbete från en part med vilken den inte har ingått något sådant avtal, kan denna konvention betraktas som rättslig grund för ömsesidig rättslig hjälp i brottmål, utlämning eller verkställighet av civil- eller straffrättsliga avgöranden som har meddelats av den andra parten när det gäller de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention.

4 Parterna ska sträva efter att i sina biståndsprogram som har utarbetats till förmån för tredje stat, där så är lämpligt, införliva förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, inbegripet att ingå bilaterala och multilaterala avtal med tredje stat i syfte att främja skyddet av brottsoffer i enlighet med artikel 18.5.

Artikel 63 – Åtgärder beträffande personer som riskerar att utsättas för våld

När en part, med stöd av upplysningar som den har till sitt förfogande, har skäligen anledning att tro att det finns en omedelbar risk för att en person kan komma att utsättas för någon av de våldshandlingar som avses i artiklarna 36, 37, 38 och 39 i denna konvention inom en annan parts territorium, uppmuntras den part som har upplysningarna att skyndsamt överföra dem till den senare parten i syfte att säkerställa att lämpliga skyddsåtgärder vidtas. I förekommande fall ska dessa upplysningar innehålla uppgifter om vilken typ av skydd som den utsatta personen åtnjuter.

Artikel 64 – Upplysningar

1 Den anmodade parten ska utan dröjsmål upplysa den begärande parten om det slutliga resultatet av åtgärder som vidtas enligt detta kapitel. Den anmodade parten ska också utan dröjsmål upplysa den begärande parten om eventuella omständigheter som gör att den önskade åtgärden inte kan utföras eller avsevärt kan försenas.

2 En part kan utan föregående begäran, inom ramen för sin nationella lagstiftning, till en part lämna upplysningar som den har fått i sina egna utredningar, om den anser att ett avslöjande av dessa upplysningar kan hjälpa den mottagande parten att förebygga de gärningar som är straffbelagda i enlighet med denna konvention eller att inleda eller genomföra utredningar eller förfaranden beträffande sådana gärningar eller som kan ge anledning till en begäran om samarbete från den parten enligt detta kapitel.

3 En part som tar emot upplysningar i enlighet med punkt 2 ska skicka denna information till sina behöriga myndigheter så att förfaranden kan inledas om det anses lämpligt eller så att upplysningarna kan beaktas i relevanta civil- och straffrättsliga förfaranden.

Artikel 65 – Dataskydd

Personuppgifter ska lagras och användas i enlighet med de åtaganden som parterna har gjort genom konventionen om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter (ETS nr. 108).

Kapitel IX – Övervakningsmekanism

Artikel 66 – Expertgrupp för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet

1 Expertgruppen för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (the Group of Experts on action against violence against women and domestic violence, nedan kallad *GREVIO*) ska övervaka parternas tillämpning av denna konvention.

2 *GREVIO* ska bestå av minst 10 och högst 15 ledamöter, varvid en jämn könsfördelning och geografisk jämvikt samt tvärvetenskaplig sakkunskap ska beaktas. Partskommittén ska för en mandatperiod av fyra år, som ska kunna förnyas en gång, välja ledamöterna bland de kandidater som är medborgare i parterna och som parterna har nominerat.

3 Valet av de 10 första ledamöterna ska göras inom en period av ett år efter att denna konvention har trätt i kraft. Ytterligare fem ledamöter ska väljas efter den tjugofemte ratifikationen eller anslutningen.

4 Valet av ledamöter till *GREVIO* ska grundas på följande principer:

a Ledamöterna ska väljas i ett öppet förfarande bland personer med gott moraliskt anseende och erkänd kompetens när det gäller mänskliga rättigheter, jämställdhet mellan kvinnor och män, våld mot kvinnor och våld i hemmet eller hjälp till och skydd av brottsoffer, eller som har påvisad yrkeserfarenhet på de områden som denna konvention omfattar.

b Det får inte finnas två ledamöter av *GREVIO* som är medborgare i samma stat.

c Ledamöterna bör företräda de viktigaste rättssystemen.

d Ledamöterna bör företräda relevanta aktörer och myndigheter inom området för våld mot kvinnor och våld i hemmet.

e Ledamöterna ska delta i sin personliga kapacitet och vara oberoende, opartiska vid utövandet sina funktioner och vara tillgängliga så att de kan uppfylla sina åligganden på ett effektivt sätt.

5 Förfarandet för val av ledamöter till *GREVIO* ska inom sex månader efter denna konventions ikraftträdande fastställas av Europarådets ministerkommitté efter samråd med parterna och sedan dessa har gett sitt enhälliga samtycke.

6 *GREVIO* ska anta sin egen arbetsordning.

7 Ledamöterna av *GREVIO*, och andra medlemmar av delegationer som gör landbesök i enlighet med artikel 68.9 och 14 ska ges den immunitet och de privilegier som fastställs i bilagan till denna konvention.

Artikel 67 – Partskommitté

1 Partskommittén ska bestå av företrädare för parterna i konventionen.

2 Partskommittén ska sammankallas av Europarådets generalsekreterare. Dess första möte ska hållas inom ett år efter denna konventions ikraftträdande för att välja ledamöterna av GREVIO. Den ska sedan sammanträda på begäran av en tredjedel av parterna, partskommitténs ordförande eller generalsekreteraren.

3 Partskommittén ska anta sin egen arbetsordning.

Artikel 68 – Förfarande

1 Parterna ska till Europarådets generalsekreterare lämna in en rapport om lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som införlivar bestämmelserna i denna konvention. Rapporten ska bygga på ett frågeformulär som har utarbetats av GREVIO.

2 GREVIO ska ta ställning till den inlämnade rapporten i enlighet med punkt 1 med företrädare för den berörda parten.

3 Efterföljande utvärderingsförfaranden ska delas upp i omgångar, vars längd ska bestämmas av GREVIO. Vid början av varje omgång ska GREVIO välja ut de särskilda bestämmelser som ska ligga till grund för utvärderingen och skicka ut ett frågeformulär.

4 GREVIO ska fastställa det lämpligaste sättet att genomföra denna utvärdering. GREVIO kan bland annat anta ett frågeformulär för varje utvärderingsomgång, som ska ligga till grund för utvärderingen av parternas tillämpning av konventionen. Detta frågeformulär ska ställas till alla parter. Parterna ska besvara detta frågeformulär och eventuella andra krav på upplysningar från GREVIO.

5 GREVIO får ta emot information om tillämpningen av konventionen från frivilligorganisationer och det civila samhället samt från nationella institutioner till skydd för de mänskliga rättigheterna.

6 GREVIO ska ta vederbörlig hänsyn till befintlig information som är tillgänglig från andra regionala och internationella instrument och organ inom de områden som faller inom ramen för denna konvention.

7 När GREVIO antar ett frågeformulär för varje utvärderingsomgång ska expertgruppen ta vederbörlig hänsyn till befintlig datainsamling och forskning i parterna i enlighet med artikel 11 i denna konvention.

8 GREVIO får ta emot information om tillämpningen av konventionen från Europarådets kommissionär för de mänskliga rättigheterna, Europarådets parlamentariska församling och relevanta fackorgan, samt från organ som har inrättats enligt andra internationella instrument. Klagomål som förs fram till dessa organ och utfallet av dem kommer att göras tillgängliga för GREVIO.

9 GREVIO får som stöd, i samarbete med de nationella myndigheterna och med bistånd från oberoende nationella experter, anordna landbesök om erhållen information är otillräcklig eller i de fall som avses i punkt 14. Under dessa besök får GREVIO bistås av specialister inom särskilda områden.

10 GREVIO ska utarbeta ett rapportutkast med dess analys av tillämpningen av de bestämmelser som ligger till grund för utvärderingen och GREVIO:s råd och förslag om hur den berörda parten kan

hantera påträffade problem. Rapportutkastet ska överlämnas till den granskade parten för kommentarer. GREVIO ska beakta partens kommentarer innan rapporten antas.

11 På grundval av all information som har erhållits och parternas kommentarer ska GREVIO anta sin rapport och sina slutsatser om de åtgärder som den berörda parten har vidtagit för att tillämpa bestämmelserna i denna konvention. Rapporten och slutsatserna ska skickas till den berörda parten och till partskommittén. GREVIO:s rapport och slutsatser ska offentliggöras sedan de antagits, tillsammans med eventuella kommentarer från den berörda parten.

12 Utan att tillämpningen av förfarandet i punkterna 1 till 8 påverkas, får partskommittén på grundval av GREVIO:s rapport och slutsatser anta de rekommendationer som riktas till parten i fråga a) om de åtgärder som ska vidtas för att genomföra GREVIO:s slutsatser, om så är nödvändigt med fastställande av ett datum då upplysningar om att de har genomförts ska vara inlämnade och b) i syfte att främja samarbetet med parten i fråga för en riktig tillämpning av denna konvention.

13 Om GREVIO erhåller tillförlitlig information som ger vid handen att en situation kräver omedelbara åtgärder för att förebygga eller begränsa omfattningen av eller antalet allvarliga överträdelse av konventionen, får expertgruppen begära att en särskild rapport snabbt ges in beträffande vilka åtgärder som har vidtagits för att förebygga ett allvarligt, omfattande eller varaktigt mönster av våld mot kvinnor.

14 Med beaktande av informationen som den berörda parten ger in samt all annan tillförlitlig information som GREVIO har till sitt förfogande, får GREVIO ge en eller flera av dess ledamöter i uppdrag att genomföra en brådskande utredning och rapportera till GREVIO. När det är motiverat och om parten samtycker får utredningen omfatta ett besök på partens territorium.

15 GREVIO ska gå igenom resultatet av den utredning som avses i punkt 14 och överlämna detta resultat till den berörda parten och, när så är lämpligt, till partskommittén och till Europarådets ministerkommitté tillsammans med eventuella kommentarer och rekommendationer.

Artikel 69 – Allmänna rekommendationer

GREVIO kan, när så är lämpligt, anta allmänna rekommendationer om tillämpningen av denna konvention.

Artikel 70 – Parlamentarisk medverkan vid övervakning

1 Nationella parlament ska erbjudas att delta i övervakningen av de åtgärder som vidtas för att tillämpa denna konvention.

2 Parterna ska lämna över GREVIO:s rapporter till sina nationella parlament.

3 Europarådets parlamentariska församling ska erbjudas att regelbundet följa upp tillämpningen av denna konvention.

Kapitel X – Förhållande till andra internationella instrument

Artikel 71 – Förhållande till andra internationella instrument

1 Denna konvention ska inte påverka de skyldigheter som följer av andra internationella instrument som parterna i denna konvention har anslutit sig till eller kommer att ansluta sig till och som innehåller bestämmelser om frågor som regleras av denna konvention.

2 Parterna i denna konvention kan ingå bilaterala eller multilaterala överenskommelser med varandra i frågor som denna konvention behandlar i syfte att komplettera eller förstärka dess bestämmelser eller främja tillämpningen av de principer som konventionen inbegriper.

Kapitel XI – Ändringar i konventionen

Artikel 72 – Ändringar

1 Alla förslag till ändring i denna konvention som en part har utarbetat ska lämnas in till Europarådets generalsekreterare och vidarebefordras av honom eller henne till Europarådets medlemsstater, undertecknande stater, parter, Europeiska unionen, varje stat som har erbjudits att underteckna konventionen enligt bestämmelserna i artikel 75 samt varje stat som har erbjudits att ansluta sig till konventionen enligt bestämmelserna i artikel 76.

2 Europarådets ministerkommitté ska överväga den föreslagna ändringen och får anta ändringen med den majoritet som fastställs i artikel 20.d i Europarådets stadga efter samråd med de konventionsstater som inte är medlemmar av Europarådet.

3 Varje textändring som ministerkommittén antar enligt punkt 2 ska vidarebefordras till parterna för godkännande.

4 Varje ändring som antas enligt punkt 2 träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om en månad efter den dag då samtliga parter har underrättat generalsekreteraren om sitt godkännande.

Kapitel XII – Slutbestämmelser

Artikel 73 – Konventionens verkan

Denna konventions bestämmelser ska inte hindra tillämpningen av bestämmelser i nationell rätt och bindande internationella instrument som är eller kan komma att träda i kraft enligt vilka mer förmånliga rättigheter tillerkänns eller kommer att tillerkännas den enskilde när det gäller att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Artikel 74 – Tvistlösning

1 Parterna i en tvist om tillämpningen eller tolkningen av bestämmelserna i denna konvention ska i första hand försöka lösa den genom förhandling, förlikning, skiljeförfarande eller med andra fredliga medel som parterna kommer överens om.

2 Europarådets ministerkommitté får inrätta tvistlösningsmekanismer som parterna i tvisten kan använda om de kommer överens om det.

Artikel 75 – Undertecknande och ikraftträdande

1 Denna konvention ska vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater, de stater som inte är medlemmar men som har deltagit i utarbetandet av den och Europeiska unionen.

2 Denna konvention ska ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller och godkännandeinstrument ska deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

3 Denna konvention träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då tio undertecknande stater, av vilka minst åtta är medlemmar av Europarådet, har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av konventionen enligt bestämmelserna i punkt 2.

4 För varje stat som avses i punkt 1 eller Europeiska unionen som senare uttryckt sitt samtycke till att vara bunden av konventionen träder denna i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då dess ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument deponerades.

Artikel 76 – Anslutning till konventionen

1 Efter det att denna konvention har trätt i kraft kan Europarådets ministerkommitté, efter samråd med parterna i konventionen och efter att ha fått deras enhälliga samtycke, erbjuda en stat som inte är medlem av Europarådet och som inte har deltagit i utarbetandet av konventionen att ansluta sig till den genom ett beslut som tas med den majoritet som föreskrivs i artikel 20 d i Europarådets stadga och genom enhälligt beslut av ombuden för parterna som är berättigade att vara ledamöter i ministerkommittén.

2 För varje stat som ansluter sig till konventionen träder denna i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då dess anslutningsinstrument deponerades hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 77 – Territoriell tillämpning

1 Varje stat eller Europeiska unionen kan när den undertecknar denna konvention eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument ange för vilket eller vilka territorier konventionen ska gälla.

2 Varje part kan vid en senare tidpunkt, genom en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, utvidga konventionens tillämpning till varje annat territorium som anges i förklaringen och för vars internationella förbindelser den är ansvarig eller för vars räkning den är bemyndigad att ingå förpliktelser. För ett sådant territorium träder konventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då generalsekreteraren tog emot förklaringen.

3 Varje förklaring som har lämnats enligt de två föregående punkterna får, med avseende på ett i förklaringen angivet territorium, återtas genom en underrättelse ställd till Europarådets generalsekreterare. Återtagandet ska gälla från och med den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då generalsekreteraren tog emot underrättelsen.

Artikel 78 – Förbehåll

1 Inga förbehåll får göras med avseende på någon bestämmelse i denna konvention med undantag av förbehållen enligt punkterna 2 och 3.

2 Varje stat och Europeiska unionen får, vid undertecknandet eller vid deponeringen av sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument, i en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, förklara att den förbehåller sig rätten att inte tillämpa, eller att endast i särskilda fall eller under särskilda förhållanden, tillämpa de bestämmelser som föreskrivs i

– artikel 30.2,

– artikel 44.1 e, 3 och 4,

– artikel 55.1 med avseende på artikel 35 om ringa brott,

– artikel 58 med avseende på artiklarna 37, 38 och 39,

– artikel 59.

3 Varje stat och Europeiska unionen får, vid undertecknandet eller vid deponeringen av sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument, i en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, förklara att den förbehåller sig rätten att använda icke- straffrättsliga sanktioner, i stället för straffrättsliga påföljder, för de beteenden som avses i artiklarna 33 och 34.

4 Varje part får helt eller delvis återta ett förbehåll genom en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare. Denna förklaring träder i kraft den dag den tas emot av generalsekreteraren.

Artikel 79 – Giltighet och översyn av förbehåll

1 De förbehåll som avses i artikel 78.2 och 3 gäller i fem år från den dag då denna konvention träder i kraft för parten i fråga. Sådana förbehåll får emellertid förnyas med samma giltighetstid.

2 Arton månader före utgången av förbehållets giltighetstid ska Europarådets generalsekretariat underrätta parten i fråga om upphörandet. Senast tre månader före upphörandet ska parten meddela generalsekreteraren om den vidmakthåller, ändrar eller återtar sitt förbehåll. Om inget meddelande har lämnats av parten i fråga ska generalsekretariatet meddela parten att dess förbehåll anses ha förlängts automatiskt i sex månader. Om parten i fråga inte meddelar sin avsikt att vidmakthålla eller ändra sitt förbehåll före denna tids utgång, ska förbehållet upphöra att gälla.

3 Om en part gör ett förbehåll enligt artikel 78.2 och 3 ska den, innan den förnyar förbehållet eller på begäran, lämna GREVIO en förklaring om motiven för dess vidmakthållande.

Artikel 80 – Uppsägning

1 En part får när som helst säga upp denna konvention genom en underrättelse till Europarådets generalsekreterare om detta.

2 Uppsägningen ska gälla från och med den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader räknat från den dag då generalsekreteraren tog emot underrättelsen.

Artikel 81 – Underrättelse

Europarådets generalsekreterare ska underrätta Europarådets medlemsstater, stater som inte är medlemmar men som har deltagit i utarbetandet av konventionen, alla undertecknande stater, parter, Europeiska unionen och varje stat som har erbjudits att ansluta sig till konventionen om

a undertecknanden,

b deponering av ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument,

c datum för denna konventions ikraftträdande enligt artiklarna 75 och 76,

d ändringar som har antagits enligt artikel 72 och datumet då en sådan ändring träder i kraft,

e förbehåll och återtaganden av förbehåll enligt artikel 78,

f uppsägningar som har gjorts med stöd av bestämmelserna i artikel 80,

g andra handlingar, underrättelser eller meddelanden som avser denna konvention.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, undertecknat denna konvention.

Upprättad i Istanbul den 11 maj 2011 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som ska deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare ska översända bestyrkta kopior till var och en av Europarådets medlemsstater, till stater som inte är medlemmar men som har deltagit i utarbetandet av denna konvention, till Europeiska unionen samt till alla stater som har erbjudits att ansluta sig till konventionen.

Bilaga – Immunitet och privilegier (artikel 66)

1 Denna bilaga ska gälla för de medlemmar av GREVIO som anges i artikel 66 i konventionen och andra medlemmar av delegationer som gör landbesök. I denna bilaga avses med *andra medlemmar av delegationer som gör landbesök* de oberoende nationella experter och specialister som anges i artikel 68.9 i konventionen, Europarådets personal och tolkar som är anställda av Europarådet och som följer med GREVIO under landbesöken.

2 Medlemmarna av GREVIO och andra medlemmar av delegationer som gör landbesök ska, under den tid de utövar uppdrag som avser förberedelser inför och genomförande av landbesök samt uppföljningen av dessa och resor i anslutning till dessa uppdrag, åtnjuta följande immunitet och privilegier:

a Immunitet som förhindrar att personen grips eller frihetsberövas och att det privata bagaget beslagtas och fullständig rättslig immunitet när det gäller tal och skrift och alla handlingar som utförs av dem i tjänsten.

b Befrielse från alla slags begränsningar av rörelsefriheten vid utresa från och återvändande till det land där personen har sin hemvist och inresa i och utresa från det land i vilket de utövar uppdrag och från registrering som utlänning i det land de besöker eller genom vilket de reser under utövandet av uppdraget.

3 Vid resor som genomförs under utövande av uppdrag ska medlemmarna av GREVIO och de andra medlemmar av delegationer som gör landbesök ges samma möjligheter avseende tull- och valutakontroll som utländska regeringars företrädare med tillfälliga uppdrag.

4 De dokument som avser utvärderingen av tillämpningen av konventionen och som genomförs av medlemmarna av GREVIO och andra medlemmar av delegationer som gör landbesök ska vara okränkbara i den utsträckning de rör GREVIO:s verksamhet. GREVIO:s officiella skriftväxling och officiell kommunikation mellan medlemmarna av GREVIO och andra medlemmar av delegationer som gör landbesök får inte spärras eller censureras.

5 För att medlemmarna av GREVIO och andra medlemmar av delegationer som gör landbesök ska tillförsäkras fullständig yttrandefrihet och fullständigt oberoende vid utövandet av uppdraget ska rättslig immunitet avseende tal och skrift och alla handlingar som de företar under utövandet av uppdraget fortsätta att gälla, även om personerna i fråga inte längre deltar i utövandet av sådana uppdrag.

6 Immunitet och privilegier beviljas de personer som avses i punkt 1 i denna bilaga för att ett oberoende utövande av uppdraget i GREVIO:s intresse ska kunna garanteras och inte för att gynna den enskilde. Europarådets generalsekreterare ska upphäva immuniteten för de personer som avses i punkt 1 i denna bilaga i varje fall där han eller hon anser att immuniteten skulle hindra rättskipningen och där den kan upphävas utan att det påverkar GREVIO:s intressen.